

Univerzita Palackého v Olomouci

Pedagogická fakulta

Ústav pedagogiky a sociálních studií

Diplomová práce

Bc. Nataša Nováková

Ageismus jako společenský problém

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci zpracovala samostatně a k jejímu vypracování jsem použila jen uvedených zdrojů.

V Olomouci dne 2. 2. 2023

.....

Bc. Nataša Nováková

Poděkování

Děkuji paní Mgr. Dagmar Pitnerové, PhD., za odborné vedení mé diplomové práce, velkou podporu, cenné rady, doporučení a připomínky.

Obrázek 1 (Ingimage.com)

„Život měříme skutky a ne časem.“

SENECA (4-65 př. n. l.)

Anotace

Jméno a příjmení:	Bc. Nataša Nováková
Katedra:	Ústav pedagogiky a sociálních studií
Vedoucí práce:	Mgr. Dagmar Pitnerová, Ph.D.
Rok obhajoby:	2023
Název práce:	Ageismus jako společenský problém
Název v angličtině:	Ageism as a social issue
Anotace práce:	<p>Předložená diplomová práce je zaměřena na ageismus ve společnosti. V teoretické části se věnuje diskriminaci a znevýhodňování osob na základě jejich věku. Definiuje pojem ageismus, uvádí jeho zdroje a projevy. Vymezuje ostatní pojmy s touto problematikou související. Charakterizuje stáří, stárnutí a pojem senior. Zvýšenou pozornost zaměřuje na prevenci ageismu, možnosti vzdělávání seniorů a přípravu na stáří. Hlavním cílem teoretické části je seznámit s problematikou ageismu. Ve výzkumné části se zabývá příčinami nevráživosti mladých lidí ve věku 20-30 let ke starším jedincům, které jsou zjišťovány pomocí kvalitativního šetření.</p>
Klíčová slova:	Ageismus, stáří, stárnutí, senior, vzdělávání seniorů, příprava na stáří.
Anotace v angličtině:	<p>The submitted diploma thesis is focused on ageism in society. In the theoretical part, it pursues discrimination and disadvantage of persons based on their age. It defines the concept of ageism, states its sources and manifestations. It specifies other terms related to this issue. It defines old age, ageing and the term senior citizen. Increased attention is focused on the prevention of ageism, education opportunities for seniors and preparation for old age. The main aim of the theoretical part is to get familiar with the issue of ageism. In the practical part, it deals with the causes of hostility of young people aged 20-30 towards older individuals, which are established by qualitative research.</p>
Klíčová slova v angličtině:	Ageism, old age, senior citizen, education of seniors, preparation for old age.
Přílohy vázané v práci:	Příloha 1: Přepsané rozhovory s informanty 1-4
Rozsah práce:	95 stran
Jazyk práce:	český

Obsah

ÚVOD	7
1 AGEISMUS.....	9
1.1 Pojem diskriminace, předsudky, stereotypy a mýty o stáří	10
1.2 Zdroje ageismu	16
1.3 Projevy ageismu.....	19
1.4 Výzkumy zaměřené na ageismus.....	22
1.5 Mezigenerační vztahy	24
2 STÁRNUTÍ A STÁŘÍ, SENIOR.....	26
2.1 Vymezení pojmů.....	27
2.2 Potřeby seniorů	30
2.3 Kvalita života seniorů	33
2.4 Demografické stárnutí ČR a jeho dopady	35
2.5 Postavení seniorů ve společnosti	37
3 PREVENCE AGEISMU VE SPOLEČNOSTI.....	40
3.1 Příprava na stáří	40
3.2 Strategický rámec přípravy na stárnutí společnosti 2021-2025	42
3.3 Strategický rámec politiky zaměstnanosti do roku 2030	44
3.4 Operační program Zaměstnanosti plus 2021-2027	45
3.5 Volnočasové aktivity seniorů.....	47
4 VÝZKUMNÉ ŠETŘENÍ	50
4.1 Cíle výzkumu a stanovení výzkumných otázek.....	51
4.2 Metodologie	52
4.3 Výzkumný soubor a organizace výzkumu	54
4.4 Analýza výzkumu a interpretace výsledků	57
4.5 Shrnutí výsledků výzkumu	80
4.6 Diskuze	81
ZÁVĚR.....	82
SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ	83
SEZNAM OBRÁZKŮ A TABULEK	94
SEZNAM PŘÍLOH	95

Úvod

Ageismus, věková diskriminace je v dnešní společnosti velmi diskutovaným a rozšířeným tématem. Stává se fenoménem, kterým se zabývá mnoho českých i zahraničních autorů. Vzhledem ke stále se zvyšujícímu počtu starých lidí, demografickému vývoji, trendu mládeže a významu věku představuje značný problém, který se odráží v přístupu celé společnosti ke starým lidem. To je jedním z důvodů, proč jsem si téma „Ageismus jako společenský problém“ pro svou diplomovou práci zvolila.

Rostoucí negativní projevy chování ke starším lidem mi nejsou příjemné. Mladí lidé postrádají úctu i respekt ke stáří. Nechtějí se jím zabývat a odmítají vše, co s ním souvisí. Stáří a stárnutí pro ně představuje něco ošklivého, co se jich netýká. O seniorech mají mnoho mylných představ a předsudků, ze kterých pramení jejich nevhodné a ponižující chování. Nepřipouští si, že stáří k našemu životu patří, že i oni budou jednou staří a mohou se stát objektem diskriminačního chování. TOPINKOVÁ a NEUWIRTH (1995, s. 17) říkají, že „*Stárnutí je proces všeobecný (stárne celá populace) a zároveň individuální (stárne konkrétní jedinec)*.“ Já osobně vnímám staré lidi jako příjemné společníky s bohatými zkušenostmi a životními příběhy. Ráda s nimi trávím čas a vážím si jejich rad, vstřícnosti a trpělivosti.

Hlavním cílem diplomové práce je seznámit s problematikou ageismu a prostřednictvím výzkumného šetření zkoumat příčiny výskytu ageismu u mladých lidí ve věku 20-30 let.

Dílčí cíle:

1. Charakterizovat pojem ageismus a pojmy s touto problematikou související.
2. Seznámit s možnostmi prevence věkové diskriminace.
3. Zjistit, jak mladá generace vnímá seniory na základě vlastní zkušenosti.
4. Zjistit, co vede mladé lidi k negativnímu postoji k seniorům.

Práce obsahuje teoretickou a výzkumnou část. V úvodu teoretické části se věnuji ageismu, jeho vymezení, zdrojům a projevům. Zabývám se pojmy jako je diskriminace, předsudky, stereotypy a mýty. Zaměřuji se i na vztahy mezi jednotlivými generacemi. Uvádím příklady výzkumů zabývajících se problematikou ageismu. Dále věnuji pozornost stárnutí a stáří. Objasňuji, jak jsou tyto pojmy různými autory chápány, koho lidé považují za seniora, jaké potřeby a postavení

mají senioři ve společnosti. Uvádím i dopady demografického stárnutí na naši společnost. V závěru teoretické části se zabývám možnostmi, jak lze ageismu předcházet. Popisuji, co je ve společnosti třeba zlepšit či změnit, abychom ageismus dokázali zmírnit nebo dokonce odstranit. Popisuji subjekty, programy a projekty, které se problematikou ageismu zabývají. Vysvětluji, proč je pro seniory důležité se na období stárnutí připravit a jak se mohou ageismu bránit.

Výzkumná část je zaměřena na výzkum, který jsem realizovala kvalitativní metodou. K výzkumnému šetření jsem, jako zdroj ke sběru dat zvolila polostrukturovaný rozhovor. Pro analýzu dat interpretativní fenomenologickou analýzu.

Uvedenou problematikou se u nás zabývají autoři, jako jsou např. Marie FAKSOVÁ, Lucie VIDOVIČOVÁ, Ladislav RABUŠIC a v zahraničí George J. BORJAS, Frank SCHIRRMACHER, Sarah J. BARBER a Mara MATHER.

1 Ageismus

Pojem ageismus před více než padesáti lety zavedl psychiatr a ředitel Národního institutu pro stárnutí ve Spojených státech amerických Robert Butler v souvislosti s diskriminací na základě věku (Mojžišová 2019, s. 18).

BUTLER (in Vidovičová 2008, s. 111) pojem ageismus vysvětlil tak, že staří lidé mají podle mladé generace zastaralé způsoby chování i myšlení a ageismus jí brání vnímat staré lidi jako sobě rovné.

Anglické slovo age v překladu do češtiny znamená stáří či věk, od něhož je pojem ageismus odvozen a TOŠNEROVÁ (2002, s. 6) ageismus chápe, jako diskriminaci, která se týká zejména starých lidí.

Rovněž HAVRÁNKOVÁ (2021, s. 40) říká, že ageismus je věková diskriminace a je spojován se seniorskou populací.

SOKAČOVÁ a kol. (2014, s. 11) tvrdí, že *„Věková diskriminace neboli ageismus je forma uvažování založená na přesvědčení, že věk může sloužit jako dostatečně vypovídající charakteristika člověka.“*

VIDOVIČOVÁ (2008, s. 113) navrhuje tuto definici ageismu: *„Ageismus je ideologie založená na sdíleném přesvědčení o kvalitativní nerovnosti jednotlivých fází lidského životního cyklu, manifestovaná skrze proces systematické, symbolické i reálné stereotypizace a diskriminace osob a skupin na základě jejich chronologického věku a/nebo na jejich příslušnosti k určité kohortě/generaci.“*

SCHIRRMACHER (2005, s. 61) se o ageismu vyjadřuje, jako o nenávisti k sobě samému, která se projevuje opovrhováním stáří.

Podle ČEVELY a kol. (2012, s. 112) ageismus znamená nechuť až odpor ke starým osobám.

Ageismus může být benevolentní (pozitivní), jehož účelem je staré lidi chránit. Hostilní je opakem benevolentního a starým lidem škodí. Ambivalentní ageismus kombinuje oba přístupy (Příbyl 2015, s. 28). O benevolentním ageismu se zmiňuje i LAŠEK (2006, s. 151) a tvrdí o něm, že jeho znakem jsou pozitivní stereotypy, které staré lidi vidí jako je přátelské, moudré a vstřícné osoby.

Součástí ageismu jsou kterékoliv předsudky a projevy diskriminace namířené nejen proti (negativní), ale také ve prospěch (pozitivní) všech skupin osob bez ohledu na jejich věk (Palmore 1999, s.4).

1.1 Pojem diskriminace, předsudky, stereotypy a mýty o stáří

Pojem **DISKRIMINACE** pochází z latinského slova „*discriminare*“, které překládáme jako „rozdílet“ a pro určitou skupinu osob může mít negativní vliv (Bobek a kol. 2007, s. 38). Diskriminaci jako jednání, jehož cílem je z různých důvodů (náboženských, sexuálních, etnických a jiných) určité skupině osob upírat jejich práva vidí HARTL a HARTLOVÁ (2004, s. 115).

Uvedenou diskriminaci Zákon č. 198/2009 Sb., *o rovném zacházení a o právních prostředcích ochrany před diskriminací a o změně některých zákonů (antidiskriminační zákon)*, definuje jako diskriminaci přímou. Mezi přímou diskriminaci řadí i činy, při kterých dochází k nepříznivému zacházení osob na základě domněnek jako je víra, fyzické a zdravotní postižení, pohlaví nebo věk. Nepřímou diskriminaci zákon charakterizuje jako jednání, které dovoluje někoho znevýhodňovat v situacích, kdy má být rozhodováno na základě neutrálního kritéria. Pokud je kritérium ospravedlněno opodstatněným cílem a k jeho dosažení je použito nutných a přiměřených prostředků, pak to ze zákona není za diskriminaci považováno (Zákon č. 198/2009 Sb.).

Prameny diskriminace už před téměř třiceti lety MAŘÍKOVÁ a kol. (1996, s. 213) spatřovala v předsudcích a stereotypech. Diskriminaci vysvětlovala jako znevýhodňování konkrétních společenských skupin založené na nerovných právních, politických a hospodářských podmínkách. K tomuto znevýhodňování podle ní dochází úmyslně a mnohdy těmto skupinám brání v realizaci pracovního uplatnění a vzdělávání.

Pro PRŮCHU a VETEŠKU (2014, s. 320) je diskriminací to, když se člověk k někomu druhému chová bez jakýchkoliv příčin ve shodných situacích rozdílně a diskriminaci dělí na pozitivní a negativní.

SKÁLOVÁ (2010, s. 14) ji vysvětluje jako situaci, kdy jsou jedné skupině osob poskytovány výhodnější podmínky než skupině druhé. Pokud znevýhodníme jednu skupinu, druhá z toho má prospěch a opačně.

MLÝNKOVÁ (2011, s. 36) říká, že k diskriminaci člověka stačí jeho odlišné postoje a hodnoty a vůbec nezáleží na tom, jak je starý.

S tím souhlasí i HAŠKOVCOVÁ (2010, s. 14), která tvrdí, že věkově diskriminována může být i mladší generace zejména při hledání zaměstnání.

O tom, že diskriminace roste a existuje téměř všude na celém světě je přesvědčená HOLCZEROVÁ a DVOŘÁČKOVÁ (2013, s. 27), které upozorňují na stárnutí populace a neustále se zvyšující riziko vyloučení starých lidí ze společnosti.

Podle PETRÁŠKA (2014, s. 140) se diskriminace objevuje jak u osob jiné národnosti, tak v postavení žen a mužů. Vůči seniorům může vznikat kvůli nedostatečné míře informací a výrazně se tak podílet na utváření předsudků (Lašek 2006, s. 101).

PŘEDSUDEK je předčasný úsudek, který si člověk vytvořil na základě jedné nebo více vlastností vyskytujících se u nějakého jedince. Tyto vlastnosti má člověk sklon přisuzovat i jiným jedincům, a to nezávisle na jejich povaze nebo jedinečnosti. To vede ke zevšeobecňování a vzniku předsudku (Hayes 2007, s. 121; Lašek 2006, s. 150).

MUSILOVÁ (2005, s. 28) vidí předsudky jako výsledek stereotypizace, která shodné vlastnosti připisuje všem jedincům, jež jsou součástí určité skupiny, aniž bychom je osobně znali.

Předsudky nepanují jen o starých lidech, ale i o mladé generaci. Představují silný emocionální úsudek o jedinci nebo skupině lidí, který člověk těžko mění, i když získá nové informace (Jandourek 2001, s. 198).

Podle jiných autorů předsudek znamená odpor, který vzešel z chybného zobecnění a můžeme ho cítit nebo projevovat. Může směřovat jak proti skupině, tak i jednotlivci, neboť je součástí této skupiny (Allport 2004, s. 41).

Zcela opačný názor má HNILICA a BARTUŠKOVÁ (2018, s. 298), kteří předsudek rozhodně nepovažují za odpor, ani jinou emoci, ale za proces poznávání. Předsudek vnímají, jako neověřený výrok, který určité skupině osob přiřkládá vlastnosti, jež ke stereotypům skupiny patří.

PRŮCHA (2004, s. 70) říká, že k diskriminaci nestačí jen to, že si uděláme nějaký úsudek například o jedincích jiné národnosti nebo barvy pleti, ale tvrdí, že teprve našimi činy k ní dochází.

Ke vzniku předsudků podle ALLPORTA (2004, s. 322) významně přispívá výchova. Podle něj děti, které vyrůstají v rodině, kde je s nimi špatně zacházeno, jsou ponižovány, stále negativně posuzovány a tvrdě trestány, budou na rozdíl od dětí, které vyrůstají v milující a chápající rodině, méně tolerantní a předsudek pro ně bude mít velký význam.

To je možná i důvodem proč se předsudky častěji vyskytují u neúspěšných a slabých jedinců, kteří si svou sílu musí dokazovat útoky na druhé (Lašek 2003, s. 101).

KOSEK (2011, 55-61) rozlišuje předsudky na kognitivní, afektivní a behaviorální. Tvrdí, že více se pojí s negativními úsudky a věří, že předsudky by s rozvojem vzdělanosti mohly být odstraněny.

Nejčastější předsudky způsobující ageismus nachází JIRÁSKOVÁ a kol. (2005, s. 26-33) v:

- nemoci: staří lidé trpí různými chorobami a potřebují pomoc druhých,
- impotenci: nemají sexuální potřeby, sex je nezajímá,
- ošklivosti: ve staří ztrácí krásu,
- snížení duševních schopností: staří lidé zapomínají a nelze je naučit novým věcem,
- duševních chorobách: trpí poruchy paměti, depresivními a úzkostnými stavy,
- zbytečnosti: jsou ekonomicky neaktivní a závislí na ostatních, nemají pro společnost žádnou hodnotu,
- chudobě, bohatství: trpí nedostatkem peněz a když ne, tak jim jsou na nic,
- izolaci: vedou osamělý život,
- depresích: jsou přecitlivělí a urážliví,
- politické moci: představují početnou skupinu voličů, která společnost brzdí v růstu.

Tíhnout k předsudkům považuje ALLPORT (2004, s. 58) za přirozenou vlastnost člověka, jelikož předsudky vznikají pro jednodušší zažívání zkušeností. Upozorňuje také, že pokud se budeme na základě předsudků ke starým lidem chovat, bude docházet k neporozumění a nezájmu o jejich nároky a potřeby.

Hlavní nebezpečí předsudků totiž spočívá v tom, že člověk nerad mění názory. Proto ho budou dále ovlivňovat a povedou k mnoha různým lživým mýtům o stáří (Malíková 2020, s. 33-37). Podle TOŠNEROVÉ (2002, s. 6) předsudky souvisí se stereotypy. Závisí na zvycích, zkušenostech člověka a ovlivňují jeho názory a postoje.

Propojení předsudků a **STEREOTYPŮ** potvrzuje i LAŠEK (2006, s. 150-152) a říká, že prostřednictvím stereotypů jsou vlastnosti a schopnosti skupiny přikládány všem jedincům, kteří jsou její součástí. Stereotyp vychází z vykonstruovaných obrazů, které vznikají v lidské mysli, když uvažují o určité skupině a nezakládají se na objektivních znalostech.

Danou souvislost zmiňuje i PALMORE (1999, s. 4), který předsudky chápe jako negativní stereotypy cílící proti nějaké skupině nebo jednotlivci. Díky negativním stereotypům jsou staří lidé považováni za méněcenné, proto BARBER a MATHER (2014, s. 302-319) zdůrazňují nutnost zabývat se jejich prevencí a zlepšit tak kvalitu jejich života.

Stereotypy vznikají na základě zkresleného posuzování a preferování mládí. Mladým lidem se odpouští chování, které by u starých lidí nebylo akceptováno. Je jim vzhledem k věku tolerováno, že jsou protivní, nesympatičtí a zapomětliví. U starých lidí je toto jednání vnímáno opačně a bývají označováni za senilní, chybní a nepříjemné osoby. Rozdílný přístup ke starým lidem můžeme spatřit i u lékařů. Pokud mladé jedince něco bolí je jim věnována maximální péče a zkoumají se příčiny bolesti, zatímco starým lidem je řečeno, že už je to věkem (Tošnerová 2002, s. 7).

HROZENSKÁ (2010, s. 167) za jeden z typických stereotypů považuje obecně tradovaný názor, podle kterého je tělo starých lidí ošklivé a nemocné, zatímco tělo mladých lidí krásné a zdravé.

Podle ALLPORTA (2004, s. 215) slouží stereotypy jako omluva pro naše chování vůči starým lidem.

HAŠKOVCOVÁ (2010, s. 47) spojuje předsudky s mýty a náš styl jednání k seniorům vysvětluje tím, že vzniká z předsudků šikovně sestavených v mýty.

MÝTUS je pevně zakořeněné, vykonstruované tvrzení, které se nezakládá na pravdě (Příbyl 2015, s. 26-27) a podle HAŠKOVCOVÉ (2010, s. 42-47) ho lze jen obtížně vymýtit, jelikož na každém mýtu je trocha pravdy. Oba tyto autoři za nejrozšířenější mýty považují:

- **Mýtus falešných představ** tvrdí, že ekonomické a materiální zajištění má pro seniory největší význam. Mít dostatek finančních prostředků a hmotných statků je pro staré lidi bezesporu důležité, ale bylo by troufalé prohlašovat, že pro ně znamenají víc než zdraví, rodina, láska a bezpečí.
- **Mýtus zjednodušené demografie** se zakládá na chybné domněnce, která nepočítá s tím, že se starší lidé mohou dožívat vysokého věku, mohou mít různé zájmy, koníčky a jiné volnočasové aktivity. Také opomíjí věkové rozdíly mezi nimi. Pro společnost se stávají starými v okamžiku, kdy odchází do důchodu.
- **Mýtus homogenity** je představa, která spočívá v tom, že seniory vidíme, jako všechny stejné. Se stejným vzhledem, potřebami i zálibami a nerozlišujeme jejich individualitu. Přitom to jsou zejména jejich zkušenosti a příběhy, které jsou příčinou různorodosti jejich potřeb.
- **Mýtus neužitečného času** vyplývá z názoru, že staří lidé se nudí, nejsou ekonomicky aktivní, a tudíž jsou nepotřební a zbyteční. Proto je můžeme přehlížet a pohrdat jimi. Přitom existuje mnoho seniorů, kteří jsou společnosti velmi prospěšní, jelikož se aktivně podílí v mnoha zájmových sdruženích či spolcích nebo se účastní různých akcí jako dobrovolníci. Někdy je tento mýtus také označován za mýtus ignorace.
- **Mýtus schematismu a automatismu** stojí za představou, že v silách starých lidí už není možné se něčemu novému naučit a aby své praktické zkušenosti a informace, které by byly k užitku i v současné době předávali další generaci.
- **Mýtus o úbytku sexu** staví na absenci sexuální přitažlivosti a nulovém zájmu o sexuální aktivity u starých lidí. Představa sexuality je u seniorů považována za odpudivou a nepřirozenou i když jich spousta svou tělesnou touhu je schopna stále uspokojovat a kontakt s partnerem považují za zásadní.
- **Mýtus o lékařích** je přesvědčení o tom, že medicína dokáže dělat zázraky a starší generaci zbaví veškerých problémů, kterými trpí. Ale bohužel přesto, že je současná medicína na vysoké úrovni není schopna proces stárnutí zastavit nebo starým lidem vždy pomoci od všech nemocí.

- **Mýtus o nemocech a panu Alzheimerovi** je proslulý názor založen na tom, že staří lidé bez výjimky jsou slabomyslní a stále nemocní. O seniorech, kteří běžně zapomínají se automaticky tvrdí, že trpí Alzheimerovou chorobou. Přitom je statisticky prokázáno, že touto nemocí trpí pouze malé procento starých osob.

Že mýtů o stáří a starých lidech existuje obrovské množství je Příbyl (2015, s. 27) přesvědčen a uvádí některé další. Mezi všeobecně známé mýty řadí „*mýtus nezajímavé cílové skupiny pro obchodníky, mýtus chudého stáří, mýtus, že stáří je spojeno se ztrátou zubů, mýtus, že všichni staří lidé špatně spí*“.

Mýtus „*že stáří rovná se patologie*“ SRNEC (2008, s. 56-57) neschvaluje, jelikož nepovažuje za nemoc to, že staří lidé mají méně sil a schopností.

TOŠNEROVÁ (2002, s. 7), KLEVETOVÁ a DLABALOVÁ (2008, s. 13) jmenují další mýty spjaté se stářím:

- „*Stáří žijí jen v rozvinutých zemích*“.
- „*Steří lidé jsou všichni stejní*“.
- „*Stáří mužů a žen je stejné*“.
- „*Stáří je křehké – potřebující péči*“.
- „*Stáří nemají, čím společnosti přispět*“.
- „*Stáří je ekonomickou zátěží společnosti*“.

1.2 Zdroje ageismu

Za významný zdroj ageismu považuje PŘIBYL (2015, s. 27-28) **strach ze smrti**. Pro většinu lidí není smrt přirozená, nechťjí na ni myslet a odmítají ji brát jako součást života. Za další důležitý zdroj uvádí **strach ze stárnutí**, jež souvisí s **trendem mladistvého vzhledu a krásy**, který současná doba vyzdvihuje. Různými médii je nám vnucován mladý, pěkný, výkonný jedinec, pro kterého není problém si na počítači vyhledat vše potřebné a cenné zkušenosti a moudrost seniorů přehlíží. Samotní staří lidé tomuto trendu prezentovanému ve společnosti a médiích stále častěji podléhají, začínají se izolovat a narůstá u nich pocit zbytečnosti a zmaru.

Strach ze smrti a stárnutí může být podle FARKOVÉ (2009, s. 101-103) způsoben nevědomostí a malou informovaností o procesu stárnutí a nachází se ve všech kulturách světa. Jiný názor zastává PŘIBYL (20015, s. 28), který tvrdí, že ageismus je nejvíce rozšířen tam, kde je společnost více rozvinutá, než v zemích méně rozvinutých. Výjimku spatřuje v civilizovaném Japonsku, kde respekt, tolerance a úcta ke starší generaci je velmi vysoká.

Stejný názor jako Příbyl, který za hlavní zdroje ageismu považuje strach ze smrti a stárnutí má i VIDOVIČOVÁ (2008, s. 120), která se opírá o Palmerovu škálu a člení zdroje fenoménu ageismu na individuální, kulturně podmíněné a sociální. Mezi **individuální** zdroje řadí již zmíněný strach ze smrti a stárnutí, který může vést až k odporu ke stáří. Dalšími zdroji jsou frustrace a hněv.

Frustrace u člověka vzniká, když jeho potřeby nejsou uspokojovány, přestože to očekával (Příbyl 2015, s. 47).

K prohlubování frustrace dochází v situaci, kdy se jedinec srovnává s jinými lidmi a přichází na to, že jiným se uspokojovat své potřeby daří, pouze jemu ne (Myers 2016, s. 323).

Z frustrace a agrese pramení odmítavý postoj ke starým lidem, který postupem času může přerůst v otevřený nebo skrytý boj (Hudáková a kol. 2011, s. 194).

Jako další zdroj ageismu VIDOVIČOVÁ (2008, s. 125-144) uvádí **kulturně podmíněné** zdroje. Mezi ně řadí například, pohrdavé oslovování, neakceptovatelné vtípkování na úkor starých lidí či nevhodné výroky adresované této skupině osob i nekonečné a stále se opakující diskuse v masmédiích o vysokých nákladech na zdravotní a sociální systém díky vysokému počtu starých lidí. Také způsoby zobrazování seniorů v televizi ve spojitosti s důvěřivostí, naivitou a propagováním zdravotních pomůcek a různých léků přispívají a vedou k upevňování

negativního vnímání starých lidí ve společnosti. **Sociální** zdroje, jenž prohlubují a podporují rozvoj ageismus nachází v:

- **Generačních konfliktech:** rozdílných sociálních, politických a ekonomických názorech, zájmech a hodnotách mezi jednotlivými generacemi. Důsledkem bývá vzájemné nepochopení a nevraživost. Generační konflikty se vyskytují téměř v každé společnosti, rozdíl je ale v jejich intenzitě. Některé konflikty vznikající v rodině nebo institucích mohou být slovní, mohou se projevovat v podobě fyzického nebo psychického násilí. Výjimečně se ale jedná o celospolečenský problém, jelikož existuje mnoho strategií, které zamezují jejich stupňování.
- **Demografické panice:** skutečnost, že počet starých lidí neustále narůstá budí u mnohých obavy o svůj blahobyt, jelikož blahobyt národa s věkovým složením obyvatel přímo souvisí (Vidovičová a Gregorová 2008, s. 36). Demografická panika ve stárnutí populace spatřuje problém pro efektivní fungování společnosti. Tím se negativním způsobem podílí na tom, jak jsou staří lidé vnímáni. Senioři jsou považováni za neproduktivní, ekonomicky nesoběstační, brzdí ekonomický i sociální růst a pro společnost představují značnou zátěž. Z toho pramení nepřátelství vůči nim (Vidovičová 2008, s. 26-28).
- **Historické změně statusu stáří:** v dobách, kdy byl člověk lovec a sběrač neměli staří lidé příliš vysoké sociální postavení. To začalo prudce narůstat až v souvislosti s vlastnictvím půdy. Společnost si starých lidí vážila, oceňovala jejich moudrost a zkušenosti. V současné době je oceňována výkonnost, která je spojena s modernizací a schopností zvládat nové technologie a zkušenosti. Znalosti starší generace jsou přehlíženy. Mladí lidé jsou upřednostňováni a oceňováni pro svou sílu, krásu a rychlou adaptaci na změny. Můžeme tedy říct, že s modernizací dochází k poklesu společenského postavení seniorů.
- **Stereotypech:** odlišném vnímání a posuzování jedinců (mladí lidé jsou perspektivní a zdraví, staří lidé jsou zbyteční a nemocní), které se nemusí zakládat na pravdě.
- **Věkovém a strukturním nesouladu:** okolí u starých lidí předpokládá, že jejich chování bude adekvátní jejich věku. Mnoho seniorů se ale chová jinak než stejně staří jedinci. Proto tento nepoměr může být okolím nepříznivě vnímán a může vyvolávat nepřátelské postoje.

- **Věkové segregaci:** rozdělením věkových skupin dochází k omezení kontaktů nebo minimální komunikaci mezi jednotlivými generacemi. Podle VIDOVIČOVÉ (2007, s. 54) může mít věková segregace i kladný efekt. Poněvadž lidé, kteří jsou obklopeni lidmi přibližně stejného stáří jsou spokojenější, více se podporují a jsou k sobě tolerantnější než lidé, kteří kolem sebe své vrstevníky nemají. Segregaci na základě věku rozlišuje na prostorovou, kdy jsou staří lidé koncentrováni na vymezené místo, například na okraje měst do nově postavených bytových domů poskytujících jim péči. Institucionální segregaci. K té dochází v institucích, které participaci podmiňují věkem. Tím starým lidem hrozí nebezpečí, že přijdou o své role ve společnosti. Kulturní segregace poukazuje na mezigenerační rozdíly.

TOŠNEROVÁ (2002, s. 41) faktory ageismu vůči seniorům vidí v:

- demografických změnách
- rozdělení společnosti na věkové skupiny
- poklesu důležitosti tradic
- odlišných hodnotách mezi generacemi
- sociálních změnách ve vývoji společnosti
- technologickém rozvoji, kladoucí vyšší nároky na odborné kompetence
- důrazu na mláď
- podpoře věkové diskriminace a strachu ze smrti, stáří a seniorů v médiích

1.3 Projevy ageismu

FARKOVÁ (2009, s. 103) spatřuje projevy ageismu ve vytváření negativního obrazu starších osob v masmédiích, omezujících opatřeních ve zdravotnictví, nevhodném vyjadřování o starých lidech, nerovném přístupu k zaměstnávání seniorů a vzdělávání.

V médiích se často diskutuje o zvyšujícím se počtu starých osob a důchodovém systému, který je prezentuje jako zátěž pro naši společnost. O rostoucím podílu seniorské populace hovoří jako o hrozbě. Seniors v reklamách ukazují jako bezmocné, nemocné osoby. Tyto ponižující a zesměšňující projevy vidíme v médiích stále častěji a vypovídají o negativních postojích vůči seniorům a stáří. Smutné je, že se vyskytují i u velmi mladých jedinců (Malíková, 2011, s. 35).

Na trhu práce dochází k diskriminaci starších osob na základě představ o jejich špatném zdraví, neschopnosti ovládat moderní technologie a dále se vzdělávat. Předpokládá se, že nebudou schopni setrvat v práci nebo bude jejich činnost neproduktivní (Tošnerová 2002, s. 8).

Problémem je jejich věk, který je v oblasti pracovního trhu považován za významný rys (Vidovičová a Rabušic 2005, s. 42).

To potvrzuje i MALÍKOVÁ (2020, s. 31), podle které jsou za staré považováni čím dál mladší lidé a není neobvyklé, že padesátiletí uchazeči o pracovní místa mají minimální šance u výběrových pohovorů uspět.

Zaměstnavatelé totiž často svým personalistům nařizují, aby nepřijímali uchazeče, kteří mají pár let před důchodem (Šamánek a kol. 2017, s. 74).

Podle CIMBÁLNÍKOVÉ a kol. (2012, s. 18-22) je právě věková skupina nad padesát let vystavena ekonomickému a sociálnímu ohrožení, protože je dost pravděpodobné, že novou práci se jim najít nepoštěstí a než dosáhnou nároku na starobní důchod budou nuceni pobírat sociální dávky. Mezi hlavní důvody, proč je zaměstnavatelé nechtějí zaměstnávat patří častá únava a nemocnost starších lidí. Dlouhodobá pracovní neschopnost zaměstnance představuje pro organizaci zvýšené výdaje na zdravotní pojištění a velkou absenci dotyčného.

MAJEROVÁ (2005, s. 110) si myslí, že ohledně zaměstnávání důchodců na sebe naráží dva různé přístupy. Jeden přístup schvaluje jejich zaměstnávání, poněvadž senioři jsou pružnou skupinou a lze je využít na příležitostné práce a pro zaměstnavatele jsou levnou pracovní silou. Naopak druhý přístup jejich zaměstnávání neschvaluje kvůli rostoucímu počtu mladých lidí bez práce.

Podle BORJASE (2016, s. 362) může na pracovišti mezi zaměstnanci se stejnou odbornou kvalifikací docházet na základě jiné sexuální orientaci, věku, pohlaví nebo etnického původu k různým pracovním nabídkám.

Ve zdravotnictví se ageismus projevuje zejména v přístupu personálu ke starším lidem. Není výjimkou, že se jim nedostane takové péče a pozornosti, jakou potřebují. U starších osob bývají nemoci lékaři podceňovány a přisuzovány jejich věku. Důsledkem toho jsou příčiny choroby nedostatečně zkoumány, proto nejsou identifikovány a nedochází k jejich léčbě. Také jsou jim z důvodu nepotřebnosti odmítány zákroky, které by mohly zabránit dalšímu rozvoji nemoci (Vidovičová 2008, s. 179).

Často se také hovoří o problematice používání restriktivních opatření v institucích. HOLMEROVÁ (2006, s. 71-75) mezi tato omezující opatření řadí například, mechanické (pásy, postranice) a fyzické omezení (držení rukama), kamerový dohled, zamykání dveří a psychologické omezování (zákaz pohybu). Personál v těchto zařízeních by měl při vykonávání těchto opatření za každé situace dbát na dodržování lidských práv a důstojnosti lidí.

Podle PŘIBYLA (2015, s. 75) je používání postranic u postelí na místě u seniorů, kterým hrozí riziko úrazu vlivem pádu a kteří toto opatření sami vnímají jako pomůcku, jelikož mají větší pocit bezpečí. Stejně tak je podle něj jejich používání vhodné u neklidných jedinců, kteří jsou schopni je přelézt a způsobit si závažná zranění a následné trauma. Rozhodnutí, zda použít tyto omezující prostředky by ale vždy mělo záviset na individuálním posouzení.

Faktem je, že senioři jsou ve společnosti velmi ohroženou skupinou. Protože žijí sami, mají spoustu času a problémy se zdravím, jsou vhodnými oběťmi pro různou trestnou činnost. Jejich důvěřivosti, bezbrannosti a šetrivosti zneužívají podvodníci, kteří jim vnucují své předražené výrobky nebo je omezují na svobodě. Využívají jejich snahy pomoci a vydávají se za jejich příbuzné s cílem vylákat z nich peníze. Smyšlenými historkami se vloučí do jejich bytu a v nestřeženém okamžiku je okradou. Důvodem proč jim senioři tak snadno naletí je nezájem rodiny, touha setkat se s přáteli, poznat nová místa a nějak vyplnit čas (Holmerová a kol. 2014, s. 191-192).

Ze strany okolí je starší populace vystavena také nedůstojnému a ponižujícímu chování, které plyne z jejich klesající schopnosti se o sebe postarat a následné závislosti na ostatních. Neumí se sami bránit, neznají svá práva a mají strach, že se o ně nikdo nepostará (Novák 2014, s. 46).

Syndrom EAN (Elder Abuse and Neglect) znamená násilí či špatné zacházení se starými lidmi a Světová zdravotnická organizace (WHO) tento jev vysvětluje jako skutky nebo nečinnost, která vede k ohrožení a újmě starých lidí (Příbyl 2015, s. 29).

K násilí a zneužívání seniorů dochází podle PŘIBYLA (2015, s. 29-30) v rodinném prostředí i zařízeních a málokdy bývá odhaleno. To souvisí s tím, že se staří lidé stydí za špatnou výchovu svých dětí. Seniori tak často čelí:

- **Fyzickému ubližování:** znamená někomu působit bolest, modřiny, zlomeniny či jakákoliv jiná zranění, fyzicky nebo pomocí léků někoho omezovat. Odmítnout mu pomoc nebo ho vědomě ponechat způsobit si poranění.
- **Psychickému a citovému týrání:** způsobujícím psychické problémy. K tomuto týrání dochází velmi často a obtížně se dokazuje. Jedná se o řvaní, sprosté nadávky, ponižující urážky a zastrašování.
- **Finančnímu zneužívání:** manipulaci s majetkem a finančními prostředky bez vědomí starého člověka nebo nátlak na změnu v závěti.
- **Sexuálnímu zneužívání:** vynucování sexuálních aktivit pod hrozbou násilí.
- **Zanedbávání:** úmyslnému odepření zdravotní péče, tepla, jídla nebo oblékání do špinavého či roztrhaného oděvu. Toto jednání se děje ze strany blízkých osob i ošetřovatelů. Často se stává, že tito lidé o starého člověka nejeví žádný zájem a pouze pobírají příspěvek na péči.
- **Nerespektování lidské důstojnosti:** děje se zejména v institucích, kde dochází k oslovování seniorů nevhodnými výrazy, nerespektování ochrany osobních údajů a soukromí.

MÜHLPACHER (2004, s.80) spatřuje důvody týrání starých osob, stejně jako ZIMMELOVÁ a STOLÍN (2006, s. 83) v jejich špatném zdravotním stavu, neschopnosti se o sebe postarat, mentálním i fyzickým postižením, osamělosti, společném soužití a závislosti na tyranovi.

1.4 Výzkumy zaměřené na ageismus

První výzkum v naší republice zabývající se věkovou diskriminací nese název „*Ageismus 2003*“. Autoři tohoto výzkumného šetření si kladli za úkol zjistit, zda lze o naší společnosti hovořit jako o ageistické. Výzkumu se účastnilo téměř 1590 informantů. Jejich věk se pohyboval od 15 do 83 let. Na základě výsledků výzkumu tito autoři zjistili, že naši společnost mohou za ageistickou považovat, jelikož o tom, jak se k určitým osobám chováme rozhoduje jejich věk. Dále došli k závěru, že investovat do stáří není pro společnost efektivní a je třeba se ho obávat. Také se prokázalo, že sklony k diskriminačnímu chování mají převážně osoby s nízkým společenským postavením (Vidovičová a Rabušic 2005, s. 13, 42).

V témže roce se pro Ministerstvo práce a sociálních věcí (MPSV) uskutečnil výzkum na téma „*Diskriminace na základě věku a zdravotního stavu*“ týkající se zkušeností naší populace s diskriminací. Závěrem bylo zjištěno, že každý druhý obyvatel naší republiky, který dosáhl plnoletosti byl obětí nebo svědkem ageismu. Důvodem pro diskriminaci byla sexuální orientace, pohlaví, příslušnost k jiné národnosti nebo zdravotní kondice a věk (MPSV 2006, s. 133).

Odpověď na otázku, co si senioři pod pojmem ageismus představují a zda diskriminaci někdy pocítili, hledaly VIDOVIČOVÁ a GREGOROVÁ (2008, s. 10, 52) ve svém výzkumu, kterého se účastnilo 63 respondentů od 53 do 88 let. Autorky vytvořily tři skupiny, které nazvaly: „aktivní“, „pečovatelé“ a „klienti“. Do „aktivní“ skupiny zařadily osoby navštěvující Univerzitu třetího věku (U3V). Skupinu „pečovatelů“ tvořili lidé angažující se v různých sdruženích a poslední skupinu tvořili „klienti“ navštěvující stacionář. Na základě vyhodnocených dat zjistily, že účastníci Univerzity třetího věku („aktivní“) diskriminaci nikdy osobně nepocítili. Přiznali ale, že měli problémy s hledáním zaměstnání. Osoby aktivní ve sdruženích („pečovatelé“) věkovou diskriminaci silně pocítovali. Návštěvníci denního stacionáře („klienti“) si diskriminaci vůbec nepřipouštěli, odmítali ji i když jejich výpovědi svědčily o opaku. Ageismus staří lidé chápou jako něco, vůči čemu se bez dobrého zdraví, zaměstnání a zájmu rodiny nemají, jak bránit.

Postavením a vnímáním seniorů mladými lidmi ve společnosti se ve svém průzkumu zabývala FAKSOVÁ (2010, s. 39-42, 78-80). Do výzkumu bylo zapojeno téměř 60 dětí. Kritériem pro výběr výzkumného vzorku byl věk od 11 do 15 let. Ve svých hypotézách zjišťovala, jestli společné soužití prarodičů s vnoučaty má lepší vliv na jejich vztah. Výsledek výzkumu ukázal, že soužití prarodičů s vnoučaty nemá takový vliv na jejich vztah, jak by se očekávalo. Starého

člověka mladí lidé charakterizují podle vzhledu a stáří. Většina z nich stáří vnímá pozitivně. Netuší ale, kde dochází k setkávání seniorů. Na zaměstnávání a zapojení důchodců do života ve společnosti má mladá generace negativní názor, značná část by se seniory pracovat nechtěla.

Kvalitativní výzkum, jehož cílem bylo zjistit, jaké vztahy v dnešní době mezi prarodiči a vnoučaty panují uskutečnila SEDLÁKOVÁ (2015, s. 26-50). Jejího výzkumného šetření se účastnilo dvanáct jedinců, šest mužů a žen, kteří vyrůstali alespoň s jedním z prarodičů. Ukázalo se, že i v současnosti mezi mladou a starou generací vzájemná solidarita stále existuje a má v jejich životě své místo. Prokázalo se, že prarodiče výrazně ovlivňují zájmy, koníčky, vzdělání i chování vnoučat a vzdálenost nebo místo jejich bydliště nemá vliv na to, jak pevný a blízký vztah budou prarodiče s vnoučaty mít. Zjistilo se, že jejich vlastnosti, otevřenost a společné zážitky znamenají pro jejich vztah mnohem více než poloha bydliště.

Jak často a jakým způsobem se u mladých lidí ageismus objevuje zkoumal ve svém výzkumu NÁLEVKA (2017, s. 55). Ukázalo se, že znaky ageismu se vyskytují u všech dotázaných. Nejvíce se podle nich projevuje na trhu práce a za nejlepší způsob, jak ageismu předcházet považují výchovu, časté střetávání generací a vzájemné učení.

DIVILOVÁ (2022, s. 169-170) se ve své disertační práci zabývala výzkumem, jehož cílem bylo zjistit, jaké postoje mají žáci ve věku 11 a 15 let vůči seniorům a zda se jejich postoje shodují nebo se mezi nimi vyskytují rozdíly. Z výsledků výzkumu vyplynulo, že u starších žáků přibývají předsudky a snižuje se úcta k seniorům. Pozitivnější vztahy s prarodiči mají žáci, kteří s nimi bydlí nebo se s nimi častěji vídají.

1.5 Mezigenerační vztahy

Mezigenerační vztahy se budují na základě vzájemných interakcí mezi mladou a starou generací. Mohou probíhat v zaměstnání, rodině nebo sociálních službách. Vlivem stále se zvyšující segregace těchto generací dochází k poklesu jejich vzájemného stětávání a prohlubování negativních vztahů (Horáková a kol. 2014, s. 265).

MATOUŠEK a kol. (2005, s.177) zastává názor, že vztahy mezi jednotlivými generacemi je třeba posilovat, aby mohlo docházet k jejich vzájemnému obohacování.

ZAVÁZALOVÁ a kol. (2001, s. 48-49) mezigenerační vztahy rozlišuje na:

- **Přátelské:** mezi generacemi panuje respekt, tolerance a pevné citové pouto. Mladší generace ochotně pomáhá starší a váží si jejich životních zkušeností.
- **Nepřátelské:** mladá generace se vůči starší chová bezohledně. V jejich vztazích není žádný respekt. Mají zcela odlišné názory a dochází mezi nimi ke střetům, konfliktům, nenávisti až agresi.
- **Neutrální:** mladá a starší generace spolu vycházejí dobře, navzájem se respektují a pomáhají, ale udržují si odstup, žijí tzv. vedle sebe (Možný a kol., 2004, s. 21).

Konflikt podle PŘIBYLA (2015, s. 47) znamená zvláštní formu frustrace a u člověka může způsobit pochybnosti o tom, zda se rozhodl správně. Pokud je mu člověk vystaven dlouhodobě stane se konflikt patogenním.

Příčiny konfliktů mezi generacemi vidí VIDOVIČOVÁ (2008, s. 130) v hodnotách, které starší lidé zastávají. Pro starší generaci má například manželský život a rodina obrovský význam, zatímco mladí lidé se nechtějí vázat a takové hodnoty odmítají. Chtějí si užívat, cestovat a budovat kariéru. Následkem toho dochází ke střetům a nepochopení, které může přerůst až k nenávisti a násilí.

S přibývajícím věkem se u starších osob začínají zájmy, hodnoty i způsoby chování značně odlišovat od zájmů, hodnot a chování mladých lidí a mění se i jejich vztah k ostatním lidem. Vlivem stárnutí u nich dochází k větší přecitlivělosti a úzkosti (Cimbálníková a kol. 2012, s. 24).

Hodnoty, jsou společenské jevy. A ať už se jedná o hodnoty duchovní nebo hmotné mají velký význam pro budování vztahů mezi společností a jedincem (Výrost a Slaměník 2008, s. 152-153).

HROZENSKÁ a DVOŘÁČKOVÁ (2013, s. 55) jsou přesvědčeny, že konflikt hodnot mezi mladší a starší generací je zdrojem ageismu, jelikož věk do určité míry ovlivňuje hodnoty jedince.

Z důvodů izolovanosti a ubývajících kontaktů s ostatními lidmi začínají být senioři více vázáni na rodinu a své okolí (Vágnerová 2000, s. 450).

Rodina má v životě každého člověka nezastupitelnou roli a jejím hlavním smyslem je všem jejím členům přinášet citové uspokojení a pocit sounáležitosti (Klevelandová a Dlabalová 2008, s.75-79).

Ke vzájemnému porozumění je zásadní komunikace mezi jednotlivými generacemi. Podstatné je přijmout druhého člověka takového jaký je. Se všemi jeho přednostmi, rozdílnými zkušenostmi i vlastnostmi (Jirásková a kol. 2005, s. 59-60).

Podle VOHRALÍKOVÉ a RABUŠICE (2004, s. 57) je rodina zázemím a jistotou. Starým lidem zaručuje fyzickou i psychickou pomoc a napomáhá rozvíjet volnočasové aktivity. Mladým lidem společné bydlení se seniory přináší nové zkušenosti a napomáhá udržovat sociální stabilitu mezi jednotlivými generacemi.

V rodině zauímají senioři důležité role. Jako prarodiče se podílejí na péči a výchově vnoučat. Mnohdy kvůli pracovnímu vytížení žen fungují i jako rodiče. Mají pozitivní vliv na vzdělání, chování a zájmy svých vnoučat. Zapojují se do chodu domácnosti a občas vypomáhají svým dětem i finančně. Postupem času jim však ubývají síly, jejich zdravotní stav se zhoršuje a sami začínají potřebovat pomoc (Vohralíková a Rabušic 2004, s. 63-64).

2 Stárnutí a stáří, senior

Stárnutí a stáří čeká každého z nás a pro jeho úspěšné zvládnutí je třeba, jak radí DVORÁČKOVÁ (2012, s. 5) nebránit se změnám, udržovat se v pohybu, stýkat se s přáteli, poznávat nové lidi a odpočívat.

Pro THOROVOU (2015, s. 466) znamená úspěšné stárnutí umění adaptovat se novým podmínkám, které stárnutí a stáří přináší.

Stářím a stárnutím, jejich příčinami, projevy a důsledky se zabývá mezioborová věda **gerontologie**, která má tři podobory:

- **Teoretickou gerontologii:** shrnuje poznatky o životě ve stáří, zaměřuje se na příčiny a péči o staré osoby.
- **Sociální gerontologii:** zabývá se vztahy mezi generacemi.
- **Klinická gerontologii:** zkoumá vzájemné vztahy mezi společností a seniory. Jejím smyslem je udržet nebo obnovit samostatnost či nezávislost seniorů. Pokud se blíže zabývá specifikami těchto chorob, léčbou, péčí a prevencí nazývá se **geriatrií** (Zavázalová a kol. 2001, s. 7).

Vědou o výchově a vzdělávání seniorů je **gerontopedagogika**, kterou MÜHLPACHER (2004, s. 11) vnímá nejen, jako jednu z disciplín pedagogiky, ale i jako disciplínu zabezpečující podporu, pomoc a péči o staré lidi, která využívá poznatky získané z různých oborů, jako je medicína, andragogika, psychologie i právo.

2.1 Vymezení pojmů

Stárnutí je nevratný, celoživotní, pozvolný proces, při kterém už od narození dochází u všech živých organismů k přirozeným změnám. Jedná se o provázání biologických a psychosociálních procesů na které každý člověk reaguje rozdílně (Příbyl 2015, s. 9).

Těmto změnám organismus člověka postupem času podléhá. Zpomalují se motorické a psychické činnosti, klesá výkonnost a zvyšuje se zranitelnost (Langmajer a Krejčířová 1998, s. 184).

Jednotlivé tělesné funkce se začínají snižovat už v rané dospělosti. Většinou k těmto změnám dochází po dosažení třiceti let věku člověka (Kalvach a Onderková 2006, s. 7).

Podle MÜHLPACHRA (2009, s. 22) je stárnutí nesouvislý proces, individuální záležitost a v různých obdobích probíhá různě rychle. Proto nelze seniory považovat za stejnorodou skupinu (Ptáčková a Ptáček 2021, s. 14).

Stárnutí, fyzickou kondici a zdraví člověka podle KLEVETOVÉ (2017, s.12) ovlivňuje:

- životní styl (fyzická aktivita, zdravé stravování, psychická a duševní vyrovnanost, stres) tvoří 50 % zdraví,
- geneticky přenosné nemoci, tvoří 20% zdraví,
- prostředí (životní, pracovní, klimatické podmínky) tvoří 20% zdraví,
- kvalita a dostupnost zdravotní péče, tvoří 10% zdraví.

PŘIBYL (2015, s. 9-10) člení stárnutí na fyziologické (primární), jedná se o typické, běžně se vyskytující změny v těle člověka staršího 65 let spojené s věkem. Patologické (sekundární), kdy je stárnutí urychleno nemocí. Mezi patologické stárnutí řadí i disproporce mezi kalendářním a funkčním věkem. Terciální stárnutí je spjato se smrtí a rychle se zhoršujícím úpadkem tělesných funkcí. Kalendářní věk je udáván počtem let, které uběhly od narození a světová zdravotnická organizace podobně jako HAŠKOVCOVÁ (2010, s.20) stáří člověka dělí na tři časové úseky:

- od 60 do 74 let – stárnutí, časné stáří
- od 75 do 89 let – stařecký věk, vlastní stáří
- od 90 let výše – dlouhověkost

S vymezením věku kolem 60 let jako počátku stáří nesouhlasí ŠRAMO (2012, s. 20), který tvrdí, že skutečné stáří nastává až tehdy, když člověka začínají nemoci omezovat a pokud tomu tak není, nelze o stáří hovořit.

Biologický věk je podmíněn zdravím, stylem života, duševním stavem a nemusí souhlasit s věkem kalendářním. U jedinců již v rané dospělosti dochází k řadě změn, které se projevují zejména zpomalováním životního tempa, zvýšenou únavou, úbytkem energie, delší dobou potřebnou ke znovunabytí sil a zhoršováním zdravotního stavu. Biologické změny postihují zrak, kůži, sluch, a chůzi. Způsobují vypadávání vlasů, ztrátu ochlupení, hormonální změny, úbytek svalů, snížení tělesné hmotnosti, výšky a mnoho dalších problémů spojených se stářím. Po šedesátém roce života nastává u většiny starších osob konec produktivního období a odchází do starobního důchodu. Tím se mění jejich profesní i sociální role. Klesají jejich příjmy, životní úroveň i sociální kontakty. Mnoho seniorů také přichází o možnost pracovat, cestovat a účastnit se volnočasových aktivit. Cítí se zbyteční, nepotřební, bojí se samoty a ztráty soběstačnosti. S těmito změnami je spojován sociální věk (Příbyl 2015, s.11).

Časné stáří či období senescence je jednou z životních fází, kdy se u jedinců starších 60 let již projevuje úbytek sil, a to jak psychických, tak fyzických. Toto vymezení raného stáří však platí jen u osob, u nichž je stáří zřetelné (Haškovcová 2010, s. 20).

Ve fázi senia se u seniorů zvyšuje riziko jejich duševního i tělesného úpadku. Začínají se vyskytovat různá onemocnění kloubů, tkání, mozku a plic, která KALVACH (1997, s. 53) v tomto období považuje za nejčastější.

Z těchto důvodů je podle VÁGNEROVÉ (2007, s. 398-399) u seniorů starších 75 let zásadní, aby i nadále vedli takový styl života, který přispívá k udržení soběstačnosti, autonomie, sebeúcty, sociálních vztahů a který brání pocitu zbytečnosti, izolovanosti, bezmocnosti a následné závislosti na ostatních lidech.

PICHAUD a THAREAUOVÁ (1998, s. 82) definují stáří jako období, ve kterém se zásadně mění stávající způsob života člověka.

KALVACH a ONDERKOVÁ (2006, s. 7) stáří vnímají jako pozdní etapy vývoje, kdy dochází ke změnám vedoucím k narušení a poklesu odolnosti organismu.

Podle SAKA a KOLESÁROVÉ (2012, s.14, 29) o stáří přemýšlíme, počítáme s ním, ale přesto nás vždy zaskočí. Je časem, kde je horní hranice dána smrtí, zatímco spodní je proměnlivá.

Že staré lidi nelze pouze na základě jejich věku shlukovat do skupin, jež nesou název „staří“ je přesvědčená ŠTĚPÁNKOVÁ a kol. (2014, s. 32) a tvrdí, že vytvořit sociální skupinu, která sdílí stejný zájem mohou i lidé různého věku na základě společných zážitků.

LOVAŠ (2019, s. 238) je toho názoru, že lidé vytváří sociální skupiny, aniž by je spojovaly společné vlastnosti, zájmy nebo konkrétní místo.

V odborné literatuře nalezneme mnoho definic stáří a stárnutí, ale ani jednu z nich nemůžeme považovat za naprosto platnou, jelikož je mnoho různých pohledů na to, jak stáří a stárnutí chápat. Ale na tom, že stáří je posledním obdobím v životě člověka, jež končí smrtí a stárnutí je přirozený proces, kterému se nelze vyhnout, se mnozí autoři věnující se této problematice shodnou (Příbyl 2015, s. 9).

Seniorem, penzistou či gerontem bývá označován jedinec, který prochází etapou stáří. Pro psychologii, lékařství a sociální vědy je označení senior přijatelné pro jedince, který prochází celým obdobím senia, aniž by byl brán v potaz rozsah jeho soběstačnosti. Za starého člověka se zpravidla považuje jedinec, kterého téměř všichni občané označují za starého. Ve vyspělých zemích je v dnešní době považován za starého ten, kdo dosáhl věku 65 let. Naopak v minulosti už čtyřicetiletého člověka lidé považovali za starého. Za hlavní kritérium pro vymezení starého člověka je podle různých výzkumů jeho fyzický stav. Z hlediska způsobilosti provádět různé zejména pohybové činnosti se senioři dělí na:

- mimořádně schopné jedince, kteří přestože jsou již velmi staří stále podávají vysoké výkony,
- zdatné jedince, k jejichž zálibám patří sportovní aktivity, mají vysoké pracovní nasazení a zvládají se orientovat i v náročných situacích,
- jedince schopné se o sebe postarat, kteří bez problémů plní všechny činnosti všedního dne, ale s malou odolností a fyzickou silou,
- jedince s kolísajícím zdravím, kteří už občas potřebují péči,
- jedince závislé na pečující osobě, ať už v rodinném nebo institucionálním prostředí,
- jedince naprosto nesoběstačné, nepohyblivé, s demencí, vyžadující soustavnou péči,
- jedince umírající, nevléčitelně nemocné, vyžadující komplexní pomoc a péči (Příbyl 2015, s. 13-14).

Podle KALVACHA a ONDERKOVÉ (2006, s. 8-9) nejsou senioři homogenní skupinou, nemají stejné záliby, potřeby ani hodnoty, a přesto jsou společností vnímáni jako jedinci s identickými nebo velmi podobnými znaky. Ve skutečnosti se jedná o různorodou skupinu osob s mnoha životními zkušenostmi, příběhy a neobyčejnými osudy.

2.2 Potřeby seniorů

PICHAUD a THAREAUOVÁ (1998, s. 36) potřebu definují jako sílu, která člověku určuje směr a navádí ho k jiným činnostem nebo lidem.

Pro NAKONEČNÉHO (1995, s. 125) má potřeba podobu motivu, která se projevuje nedostatkem něčeho, co má pro člověka hodnotu a která se v průběhu života mění.

Senioři, stejně jako všichni ostatní lidé, potřebují uspokojovat své potřeby, protože jim pomáhají udržovat nejen vnitřní rovnováhu, ale i rovnováhu mezi nimi a prostředím. Důležité je tyto potřeby náležitě rozpoznat, jelikož mají značný vliv na to, jak lidé své stáří prožívají (Příbyl 2015, s. 31).

VENGLÁŘOVÁ (2007, s. 40) člení lidské potřeby na nižší a vyšší. Jsou důležité pro život člověka. Dále na biologické, psychologické, sociální a duchovní. Bez naplňování zejména fyziologických potřeb by člověk nepřežil. Jejich uspokojování je rychlejší a nemůže bez nich docházet k uspokojování vyšších potřeb. Za základní psychologickou potřebu je považována potřeba citové jistoty a bezpečí. Mezi sociální potřeby, jelikož je člověk společenský, patří komunikace. Jedinec rád vyhledává kontakt s ostatními lidmi a prahne po lásce. Duchovní potřeby se týkají všech lidí, nejen věřících, protože na sklonku života se člověk ohlíží zpět, hodnotí uplynulé období a touží po odpuštění a potřebě smyslu života.

PŘIBYL (2015, s. 33-45) ve své knize uvádí přehled členění potřeb podle různých autorů. Jedná se například o:

1. potřeby podle Henryho Alexandra **Murraye**, který je staví na stejnou úroveň a rozlišuje je na:

- vrozené, jež vznikají pravidelně se opakujícími přirozenými procesy organismu (potřeba dýchání, jídla, pití, vyměšování),
- získané, které probíhají mimo vědomí a souvisí s osobností člověka.

- 2. nehierarchické potřeby podle Artura Manfreda **Max-Neffa**, jehož teorie rozvoje hodnotí potřeby jako neměnné, konečné a univerzální ve všech časových obdobích a kulturách. Jediné, co se podle něj mění, jsou způsoby jejich naplňování. Jako základní potřeby jmenuje bytí, ochranu, lásku, porozumění, participaci, odpočinek, tvořivost, identitu a svobodu, které se vymezují do čtyř kategorií – přežít, něco vlastnit, konat a vztah mezi člověkem a prostředím.

3. hierarchicky uspořádané vývojové potřeby podle naší psycholožky Marie **Vágnerové**:

- Potřeba stimulace správnými podněty: pro organismus člověka je zásadní, aby dostával správné podněty, ve správném čase a na správných místech, které umožňují lidskému mozku správně fungovat.
- Potřeba smysluplného světa: pro pochopení smyslu života musí člověk znát svůj cíl, protože bez něj ho nenajde.
- Potřeba plánovat činnosti v denním rytmu a čase se sebou a s druhými: prožívání člověka ovlivňují jeho návyky, činnosti i zájmy.
- Potřeba jistoty sociální role a pozice ve společnosti: každý člověk touží mít své místo ať už ve společnosti, rodině nebo zaměstnání, proto je důležité, aby se zejména starým lidem dostávalo tohoto pocitu alespoň od členů rodiny.
- Potřeba identity a uznání vlastního „já“ sebou samými druhými: vlivem věku nebo nemoci může dojít ke ztrátě schopnosti o sobě i svých činnostech rozhodovat.
- Potřeba otevřené budoucnosti: senioři potřebují mít někoho kdo jim pomůže radovat se z maličkostí i s jejich obavami a dodá jim sílu věřit ve své schopnosti.

4. všeobecně známou teorii Abrahama Harolda **Maslowa**, který dělí potřeby hierarchicky od nejnižších po nejvyšší. Mezi nejnižší potřeby řadí fyzické (potrava, tekutiny, teplo), následuje jistota a bezpečí, sociální potřeba (sounáležitost) a potřeba uznání. Nad nimi se nachází pochopení, estetické potřeby a potřeba seberealizace. K odhalení potřeb slouží komunikace, tedy předávání informací a hlavně naslouchání. To znamená nejen sdělení slyšet, ale ho i pochopit a porozumět mu. Rozlišuje naslouchání pasivní, které neposkytuje zpětnou vazbu, jelikož příjemce informací nerozumí a aktivní naslouchání, kdy naopak dochází k porozumění informací a poskytování zpětné vazby.

Bohužel se starší lidé podle PŘIBYLA (2015, s. 77) často setkávají s neochotou jim naslouchat, a proto jejich obranou bývá snaha upoutávat na sebe pozornost stěžováním si na různé choroby.

Komunikace mezi mladou a starou generací hraje důležitou roli, jelikož může vést ke vzájemnému porozumění a odstranění negativních projevů vůči seniorům (Tošnerová 2002, s. 41).

Potřeby odráží vztah člověka k životu, sobě i k prostředí a jejich uspokojení nebo neuspokojení má výrazný vliv na jejich chování a schopnost orientovat se v prostředí. Způsob, jakým dochází k uspokojování potřeb je u každého jedince odlišný, a i chování je jiné. Žádoucí způsoby uspokojování potřeb nám, ani ostatním lidem neubližují, nejsou protizákonné a odpovídají sociálním i kulturním hodnotám člověka. Nežádoucí způsoby jsou naopak v rozporu se sociálními i kulturními hodnotami, nepohybují se v mezích zákona a škodí nám i ostatním. Pokud dojde k narušení vnitřní i vnější rovnováhy, například chorobou nebo těžkou životní událostí potřeby jedince nebudou uspokojovány a může u něj dojít k frustraci, stresu, konfliktu nebo deprivaci. Pro uspokojování potřeb je tedy nutné brát v potaz i překážky, které mohou bránit jejich uspokojování. Mezi nejčastější bariéry patří:

- osobní: stud, delikátní informace, strach ze selhání,
- psychické: odmítání pomoci z důvodu nenávisti až odporu k určitým lidem,
- jazykové: neporozumění, nedůvěra, neznalost jazyka,
- fyziologické: mohou vzniknout nepohodlím, nepříjemným pocitem,
- bariéry prostředí: zima, nevlídné i velmi pohodlné prostředí, které navozuje nepříjemný pocit,
- neporozumění sdělovanému: týká se starých lidí, kteří již hůře slyší a stydí se několikrát ptát.

Během života člověka dochází ke změnám potřeb. Mění se jejich množství, kvalita i priority. Tyto změny jsou ovlivněny zdravotním stavem člověka, jeho vztahy s ostatními lidmi, individualitou, postavením ve společnosti, dosaženým vzděláním, věkem, inteligencí, rodinným prostředím i pohlavím (Příbyl 2015, s. 41-48).

Podle MOTLOVÉ (2007, s. 345) je pro seniory nejdůležitější potřebou pocit jistoty, fyzického, psychického i ekonomického bezpečí. Tato zvýšená potřeba, jak říká VÁGNEROVÁ (2000, s. 450-464) vede seniory k tomu, že nechtějí měnit své hodnoty a normy, protože dodržování určitých pravidel jim poskytuje pocit bezpečí. Velký význam má pro ně kontakt s ostatními lidmi zejména svými vrstevníky, jelikož si s nimi rozumí lépe než s mladou populací. Při ztrátě těchto kontaktů může nastat osamělost až izolovanost.

PŘIBYL (2015, s. 68-74) na základě svého výzkumu tvrdí, že mladší senioři ve věku 65 až 70 let preferují jiné potřeby než senioři starší 80 let. Pro mladší seniory má velký význam mít dostatek finančních prostředků. Tato potřeba ekonomického bezpečí je podle výsledků výzkumu uváděna na prvním místě. Následuje potřeba autonomie, která z pohledu seniorů znamená svobodu v rozhodování o sobě a svém způsobu života. K tomu potřebují být soběstační jak ekonomicky, tak i fyzicky a rozumově. Třetí preferovanou potřebou je rodina. U seniorů nad 80 let je naopak rodina na prvním místě. Harmonické vztahy a kontakt s rodinou považují za důležitější než autonomii a finanční zabezpečení. Druhou významnou potřebou je fyzická soběstačnost. Být mobilní je pro seniory nesmírně důležité. Třetí nejvíce upřednostňovanou potřebou je nebýt nikomu na obtíž. To je u starších seniorů spjato s fyzickou soběstačností a rodinou. Potřebují mít pocit, že někam patří, chtějí se podílet na chodu domácnosti a mít přehled o dění v rodině. U seniorů se vlivem nemoci, ztráty životního partnera, a jiných životních událostí význam potřeb mění. Je přirozené, že potřeby, které pro ně byly důležité před určitou událostí nahrazují potřeby jiné. Co je však pro všechny jedince zásadní, je pocit bezpečí. Podstatné také je, jak kvalitně prožijí své stáří.

2.3 Kvalita života seniorů

Potřeby úzce souvisí s kvalitou života a péčí o staré osoby. Kvalita života vyjadřuje spokojenost s vlastním životem, životní standard, který je u každého člověka jiný. Souvisí se zdravím, hmotným zajištěním, postavením jedince ve společnosti a prostředím, ve kterém žije. Zahrnuje jeho vnímání své pozice ve společnosti, která souvisí s kulturou a hodnotami společnosti. Ovlivňují ji vztahy s ostatními lidmi, kvalita těchto vztahů, dostupnost služeb, bydlení a informací (Příbyl 2015, s 49).

Světová zdravotnická organizace (WHO) kvalitu života vymezila jako *„jedincovu percepci jeho pozice v životě v kontextu své kultury a hodnotového systému a ve vztahu k jeho cílům, očekávání, normám a obavám. Jedná se o velice široký koncept, multifaktoriálně ovlivněný jedincovým fyzickým zdravím, psychickým stavem, osobním vyznáním, sociálními vztahy a vztahem, ke klíčovým oblastem jeho životního prostředí.“* (Vařurová a Mühlbacher 2005, s. 11).

Pojem „kvalita života“ použil ve Spojených státech amerických (USA) prezident Johnson v souvislosti s ekonomickou prosperitou. Počátek chápání kvality života jako výzkumného problému nastal v šedesátých letech minulého století, kdy výzkumníci zjistili, že kvalita života je souborem sociálních ukazatelů, nejen ekonomickou hodnotou. V osmdesátých letech započaly výzkumy v medicíně, které vedly k opatřením týkajících se humanizace ošetrovatelské péče. Cílem bylo zmírnění, popřípadě odstranění tělesného nebo duševního strádání nemocných a chudých jedinců. Později se výzkumy zaměřovaly na hodnocení spokojenosti se životem. V současné době se zaměřují na měření subjektivní spokojenosti, hodnocení služeb nebo sociologické srovnávání vrstev obyvatelstva (Dragomirecká a Škoda 1997, s. 102-103).

Pro měření kvality života se používají různé metody. V objektivních metodách posuzují kvalitu života druzí lidé, v subjektivních ji hodnotí samotní daní jedinci. Ve smíšených metodách se používají obě uvedené metody (Vaňurová a Mühlpachr 2005, s. 53).

Ke zjišťování hodnocení úrovně péče o staré osoby jsou prováděny různé průzkumy, dotazníky, supervize, konzultace s klienty, jejich blízkými a zaměstnanci v různých sociálních zařízeních (Matoušek a kol. 2005, s. 189).

Ve stáří je kvalita života vymezena tím, jak kvalitní život člověk v minulosti vedl. Podstatné také je, jak ho člověk sám hodnotí (Vágnerová 2007, s. 301).

JESENSKÝ (2000, s. 81) říká, že kvalitu života ovlivňují:

- vnitřní činitelé: nemoci, které mají vliv na osobnost a její rozvoj,
- vnější podmínky: výchovné, vzdělávací, ekonomické a materiální (Vaňurová a Mühlpachr 2005, s. 18).

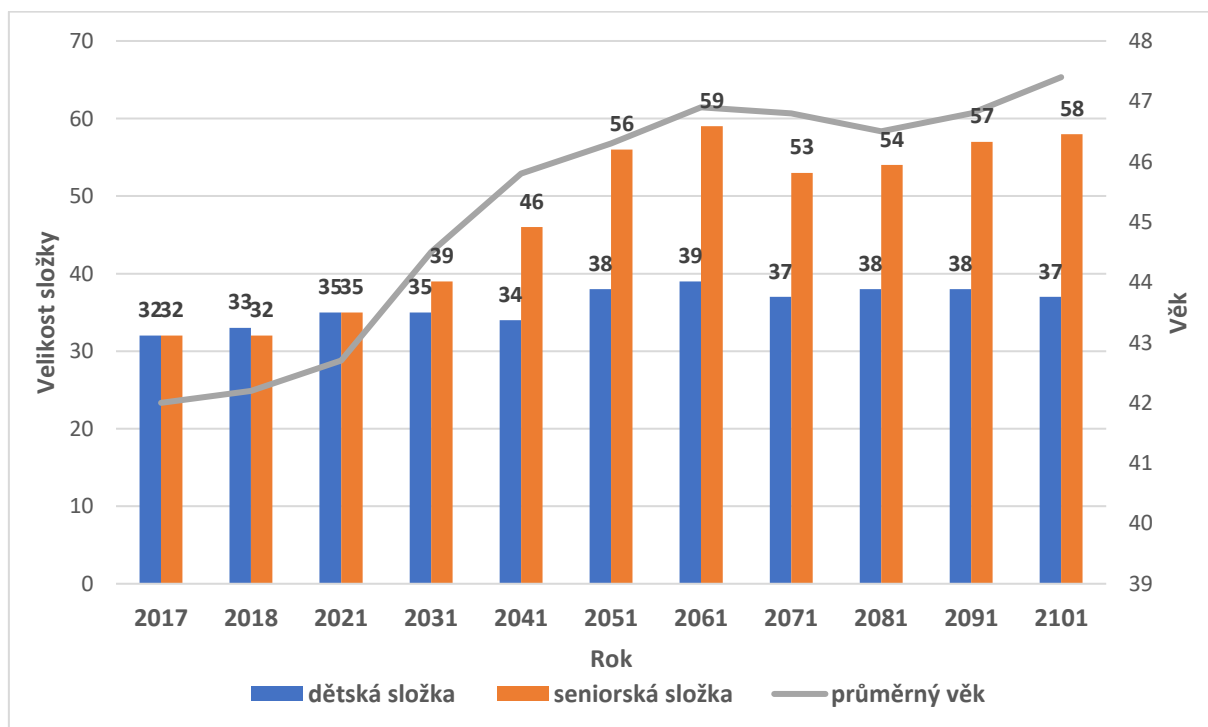
Vzhledem k tomu, že populace stárne je kvalitě života v poslední době věnována stále větší pozornost. Společnost čelí spoustě výzvám, aby seniorům zajistila odpovídající životní podmínky. Pro kvalitní prožití stáří a stárnutí bude třeba změnit chování a myšlení celé společnosti včetně seniorů (Štílec 2004, s. 131).

2.4 Demografické stárnutí ČR a jeho dopady

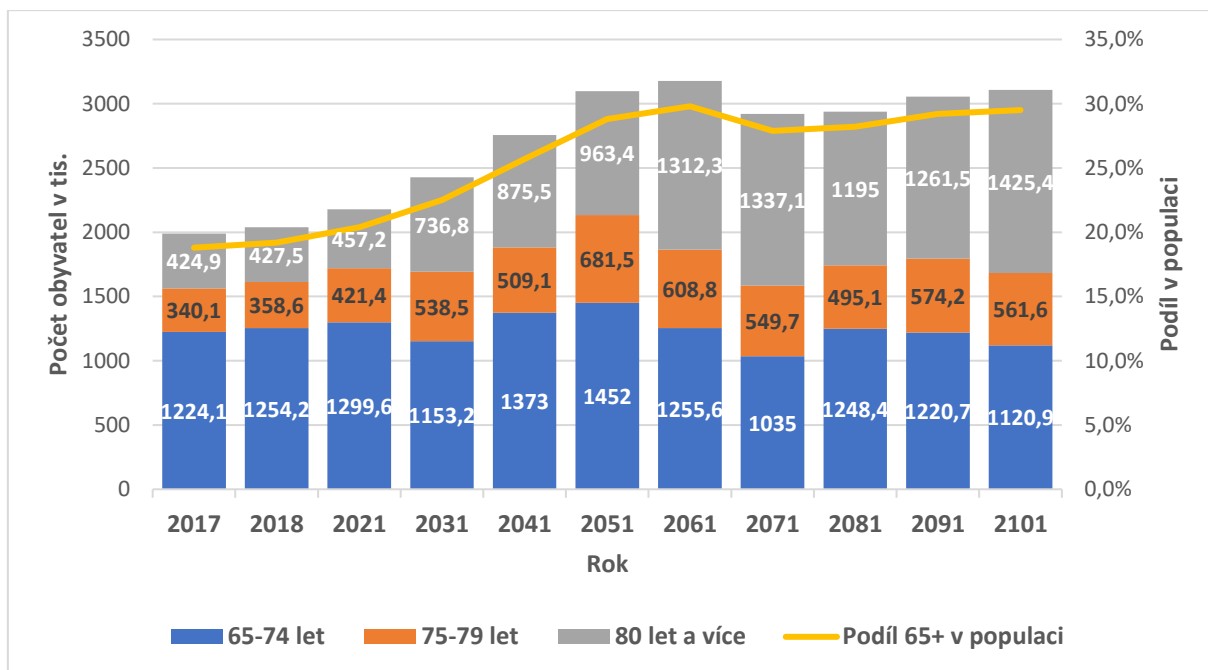
Populace v naší republice začala intenzivně stárnout od poloviny dvacátého století. Seniorů začalo výrazně přibývat, dětí mladších 15 let ubývat. Do sedmdesátých let minulého století činil podíl seniorů v České republice téměř 18,5 % (Vohralíková a Rabušic 2004, s. 8). Podle předpovědí Organizace spojených národů (OSN) by počet osob starších 65 let měl dosáhnout vrcholu v padesátých letech našeho století (Müllerová 2009, s. 87).

O tom, že se v naší společnosti věkové složení obyvatel mění není pochyb. V třicátých letech našeho století by se podle Strategického rámce přípravy na stárnutí společnosti 2021-2025 měl počet osob důchodového věku pohybovat okolo 2,5 milionu a do konce padesátých let by měl dosahovat tří milionů. U osob starších 85 let se předpokládá trojnásobný nárůst (MPSV ČR n.d.).

Průměrný věk obyvatel se bude podle střední varianty Projekce obyvatelstva České republiky 2018-2100 zvyšovat. Z obrázku 2 je patrné, že od roku 2061 se bude pohybovat kolem 47 let. Vzrůstající počet šedesáti pětiletých a starších seniorů znázorňuje obrázek 3. Tento rostoucí trend seniorské populace bude pokračovat až do roku 2059. Na začátku šedesátých let tohoto století dojde k nárůstu jejich počtu. V pozdějších letech by se početnost seniorské složky měla stabilizovat (ČSÚ 2018).

Obrázek 2 Předpokládaný průměrný věk osob 65+ (Zdroj dat: ČSÚ).

Obrázek 3 Očekávaný počet osob seniorského věku (Zdroj dat: ČSÚ).

Příčinou stárnutí populace je klesající porodnost a úmrtnost. Nízká plodnost se v populaci projevuje menším zastoupením dětské složky. Nízkou úmrtností se zvyšuje počet starých osob a prodlužuje se naděje dožití (Sokačová a kol. 2014, s. 8).

Podle SAKA a KOLESÁROVÉ (2012, s. 91) je délka života jedince ovlivněna nejen pohlavím, dědičností a tělesnou konstrukcí, ale i prostředím a způsobem jeho života.

Ke zlepšení zdravotního stavu seniorů v dnešní době výrazně přispívá lepší péče, věda a výzkum. Vlivem změněného životního stylu a medicínského pokroku se u starších jedinců choroby začnou projevovat v pozdějším věku a prodlouží čas, kdy budou potřebovat péči druhých osob. K tomuto značnému nárůstu osob, které budou odkázáni na pomoc druhých dojde podle PRŮŠI a kol. (2010, s. 23-39) v následujících letech.

Je tedy téměř jisté, že rostoucí počet seniorů se promítne v potřebě většího množství různých typů sociálních služeb. Kapacity v domovech důchodců i zařízeních dlouhodobé péče nebudou v budoucnu dostatečné a v každé obci bude třeba počet těchto míst navýšit. S nárůstem kapacit se bude muset zvýšit i počet zaměstnanců pracujících ve službách sociální péče. Na tento demografický vývoj je nutné pružně reagovat, poněvadž pokud tyto změny nebudeme akceptovat hrozí nebezpečí, že se významně projeví ve fungování celé ekonomiky naší země (Horecký a Průša 2020, s. 23-25).

Rovněž i VOHRALÍKOVÁ a RABUŠIC (2004, s. 80-81) tvrdí, že demografické stárnutí se stává problémem zejména pro ekonomickou a sociální oblast. V ekonomické oblasti vzrůstající podíl jedinců starších 65 let zásadně zvětší rozdíl v množství pracujících a nepracujících osob. Zasáhne ekonomický rozvoj země i pracovní trh. V oblasti sociální, porostou náklady na zdravotní a sociální služby. Zvýší se financování důchodového pojištění. Posune se věková hranice pro odchod do starobního i předčasného důchodu. Společnost by se proto měla snažit početnou skupinu seniorů efektivně využít a neodsunout ji na okraj společnosti.

2.5 Postavení seniorů ve společnosti

Postoj společnosti k seniorům se v průběhu doby vyvíjí a mění. Moudrost, dovednosti a zkušenosti seniorů jsou nahrazeny novými technologiemi, výkonem, silou, mládím a schopností rychle se přizpůsobovat změnám moderní doby (Haškovcová 2010, s. 16-17).

Od chvíle, kdy se z ekonomicky činného člověka stane důchodce změní se nejen jeho prožívání a chování, ale i jeho status ve společnosti (Vohralíková a Rabušic 2004, s. 54).

Kromě psychologických změn se mění i životní styl jedinců. Odchodem do důchodu ztrácí určitý socioekonomický status a pocit užitečnosti. Přicházejí o sociální vztahy a dostává se jim spousta volného času. Mají pocit osamělosti, izolovanosti a zhoršuje se jejich zdravotní stav (Rašticová a Bédiová 2018, s. 12-15).

Sociální status je podle URBANA (2006, s. 123) spojován s úctou, kterou člověku ostatní lidé projevují a kterou získává na základě své pozice ve společnosti. Dále prestiží, vzděláním, příjmem a mocí, jako ukazateli sociálního statusu člověka. Seniorům je sociální status připisován na základě věku. O postavení člověka ve společnosti může rozhodovat barva pleti, náboženství nebo pohlaví.

Status starého člověka může ovlivňovat i to, co dál předává mladší generaci. Staří lidé jsou zdrojem zkušeností, dovedností a moudrosti, kterou získali během svého života. Přináší emocionální podporu, humor a zachovávají tradiční hodnoty (Haškovcová, 2010, s. 14-18). Přesto si lidé těchto přínosů neváží a nadále v jejich povědomí zůstává názor, že pro dnešní společnost nemají vysokou hodnotu (Thorová 2015, s. 467).

V naší republice je na rozdíl od ostatních zemí příčinou nízkého sociálního statusu seniorů jejich nepříznivá finanční situace. Mnohem vyššího postavení se těší senioři ve státech, kde je jejich ekonomická situace výrazně lepší. Díky finančnímu zajištění si kromě vysokého společenského postavení získávají obdiv a uznání. Lepší ekonomická situace by seniorům v naší společnosti přispěla ke zlepšení jejich statusu ve společnosti i vzájemným vztahům mezi generacemi, protože pokud se stáří bude spojovat s chudobou bude pro seniorskou generaci obtížné získat si vyšší postavení a obdiv (Vlachová 2013, s. 43).

Podle MALÍKOVÉ (2011, s. 17) je sociální status seniorů ve společnosti určován podle velikosti jejich zastoupení. S malým počtem seniorů jejich status roste, s rostoucím počtem klesá.

Sociální statusy LAŠEK (2003, s. 80) člení na vrozené, jako je pohlaví a barva pleti. Připsané, ty jsou získané bez vlastního přičinění (například dědictvím) a získané (stupeň vzdělání), jde o pozici, kterou člověk získává vlastním úsilím. Status dále rozlišuje na objektivní, kam člověka na základě toho, kolik má vlivu, moci nebo finančních prostředků řadí okolí a subjektivní, kam řadí člověk sám sebe.

Od mladší generace se seniorům nedostává úcty ani vysokého společenského postavení. Příčinou tohoto chování vůči starým lidem je vysoký počet předsudků, které tvrdí, že nemají společnosti čím přispět, potřebují péči a jsou tak finanční zátěží (Tošnerová 2002, s. 7). Podobný názor má i VIDOVIČOVÁ (2008, s. 130), která spatřuje problém v tom, jak na seniory společnost nahlíží. Pro většinu jedinců jsou starší lidé ti, co zatěžují státní rozpočet a mladí lidé ti, co jsou prospěšní a poskytují společnosti přínos.

KISVETROVÁ (2019); PTÁČKOVÁ a PTÁČEK (2021, s. 38-39) tvrdí, že negativní předsudky mají vliv na utváření postojů společnosti ke starým lidem. Ovlivňují i postoje samotných seniorů na své stáří a důstojnost.

Pro změnu negativních postojů společnosti vůči seniorům je podle KOTTER-GRÜHNOVÉ (2015, s. 167) třeba, aby se mladé a staré generaci dostalo více možností ke vzájemnému setkávání a veřejnosti více informací o procesu stárnutí a stáří. Také zlepšení způsobu, jakým jsou senioři prezentováni v médiích by výrazně přispělo ke změně negativních názorů na seniory.

ZAVŘELOVÁ (2022, s. 50-51) je přesvědčená, že to, jaké budou naše postoje a názory na staré lidi závisí na rodinném zázemí, jelikož jsou to právě vztahy v rodině, které nás formují a jsou nám příkladem, ale současně nás mohou i omezovat. Každá rodina je specifická a neustále se vyvíjí. V každé rodině platí jiné normy a pravidla, jiná komunikace, kultura i četnost kontaktů. Z těchto důvodů nemůže žádná z nich být příkladem pro ostatní.

TRUSINOVÁ (2013, s. 31-32) si myslí, že pro mladé lidi je největším problémem staré lidi pochopit a přijmout jejich způsob života. Nerozumí životnímu stylu seniorů, jejich zájmům ani chování. Jsou přesvědčeni, že jejich zážitky a aktivity nejsou tak zajímavé jako jejich. Pouze pokud jsou senioři stále ekonomicky aktivní, ovládají moderní technologie, rozvíjí své zájmy a poznávají svět, jejich hodnota u mladých lidí stoupá. K neúctě ke stáří přispívá chování rodičů mladých lidí. Děti se ke starým lidem chovají podle jednání svých rodičů k prarodičům. Pokud v dětství vyrůstaly s rodiči, kteří se k prarodičům chovali bez úcty považují toto chování za normální. K větší úctě vůči starým lidem by měli rodiče své děti vést a jít jim příkladem.

Podle BALTESE (2009, s. 14) je ve společnosti nezbytné provést mnoho změn, zejména v oblasti pracovního trhu, vzdělávání, rodinné i sociální politiky, které by k seniorům byly vstřícnější a nabídly jim více možností k rozvoji.

3 Prevence ageismu ve společnosti

V naší společnosti ageismus vstupuje do popředí (Příbyl, 2015, s. 27). Je tedy žádoucí se touto problematikou více zabývat a hledat takové možnosti řešení, které povedou ke zmírnění nebo odstranění věkové diskriminace. Také je potřeba, aby se úsilí o odstranění tohoto problému stalo záležitostí celé společnosti (Minksová 2015, s. 37).

Světová zdravotnická organizace (WHO) roku 2021 vypracovala **Globální zprávu OSN o ageismu**, která obsahuje tři doporučení a strategie vedoucí ke snížení ageismu:

- Proti diskriminaci na základě věku lze účinně bojovat předpisy a zákony, k zajištění lidské důstojnosti různými politikami.
- Ke zmírnění ageismu by ve školských zařízeních měly vést nejrůznější aktivity a činnosti.
- Intervence mezi generacemi by se měly stát součástí snahy všech jedinců.

Dále se ve zprávě radí, aby se při prevenci ageismu vycházelo z těchto vědecky podložených strategií. Nabádá k lepšímu zkoumání a sběru informací o ageismu a k většímu úsilí o jiný pohled na stárnutí a věk (Hnátová 2021, s. 6-7).

3.1 Příprava na stáří

Mnoho dnešních seniorů bylo ujišťováno, že stát se o ně postará, proto se o svou budoucnost neobávali a moc finančních prostředků si nenašetřili. Jejich jediným zdrojem příjmů je tak v řadě případů starobní důchod. Jeho podstatnou část staří lidé vynaloží na bydlení. Vzhledem ke stále rostoucím cenám energií a nájemného tak seniorům hrozí, že budou muset ještě více omezit své výdaje na různé aktivity, koníčky a návštěvy kulturních zařízení, což se nepříznivě projeví na kvalitě jejich života (Vohralíková a Rabušic 2004, s. 50-51).

Aby stáří nepřineslo ekonomický, sociální nebo společenský pokles a zhoršení společenského postavení je třeba se na toto období připravit. Přípravu na stáří by měli lidé chápat jako celoživotní proces a různé instituce a stát by měl šířit povědomí o této problematice. Vyrovnat se s odchodem ze zaměstnání a aktivního života do důchodu je pro mnohé seniory obtížné (Příbyl 2015, s. 22). Je tedy zcela zásadní se na tyto změny pečlivě připravit, jinak hrozí, že proces adaptace na stáří bude neúspěšný (Šmídová a kol. 2017, s. 72).

THOROVÁ (2015, s. 286) je přesvědčená, že zejména proces sebepojetí a sebeuvědomění má velký význam v adaptaci na stáří. Pokud člověk zná odpověď na to „Kdo a jaký je?“, „Kam patří a směřuje?“ dojde k sebepoznání a je schopen pokračovat ve svých představách o budoucnosti.

Příprava na stáří probíhá podle PŘIBYLA (2015, s. 23-24) a PACOVSKÉHO (1990, s. 55-57) ve třech časových obdobích:

- **Dlouhodobá příprava** má počátek už v dětství, kdy děti sledují své rodiče při péči o prarodiče, jsou vedeny k úctě a respektu k nim a seznamují se s problematikou stáří. Zaujímají tak pozitivní postoj ke stárnutí. Jejich výchova směřuje k rozvoji tvořivosti, vzdělávání a zodpovědnému přístupu ke zdraví a smysluplnému rodinnému životu.
- **Střednědobá příprava** začíná ve středním věku, kdy člověk více přemýšlí o svých plánech na stáří. Utváří si představu o tom, jak by chtěl prožít stáří, jak pestrý společenský život by chtěl vést a jaké aktivity by rád uskutečnil. Zamýšlí se nad svými stravovacími návyky a zvažuje změnu životního stylu.
- **Krátkodobá příprava** by měla probíhat zhruba tři roky před důchodem. Člověk by měl zvážit své předchozí představy o plánovaných aktivitách, změnit je nebo přizpůsobit svému současnému zdravotnímu stavu. Měl by si najít čas na praktické úpravy svého bytu. Vyměnit staré spotřebiče, pořídit madla do koupelny, zajistit bezbariérový přístup, dokud na to má finanční prostředky. Informovat se o možnostech dalšího vzdělávání a dostupnosti služeb.

ZIMMELOVÁ a DVOŘÁČKOVÁ (2007, s. 354) také starším lidem doporučují zabezpečit se na stáří po stránce finanční. Pořídit si například pojištění, spoření nebo penzijní připojištění.

PŘIBYL (2015, s. 25) seniorům radí, aby se drželi svých životních plánů, dodržovali určitý řád a dívali se na svou budoucnost optimisticky. Důležité je, aby zůstali otevřeni novým příležitostem, nalézali motivaci pro splnění svých cílů, snažili se udržovat rodinné vztahy i vztahy mimo ni nebo dokázali brát ohledy na druhé a nehádali se. Měli radost ze života a nepropadali depresím a negativním náladám.

3.2 Strategický rámec přípravy na stárnutí společnosti 2021-2025

Vzhledem ke stárnutí společnosti a rostoucímu počtu velmi starých lidí je nutné abychom byli na budoucnost připraveni co nejlépe, protože demografické změny se promítají do všech oblastí našeho života a chodu společnosti. Z těchto důvodů je hlavním úkolem přípravy na stárnutí, se těmito změnám přizpůsobit a zabezpečit seniorům spravedlivé a důstojné stáří. Na problémy dnešních seniorů spojené s vysokými náklady na bydlení, rozdílnou výší důchodů, obtížnou zaměstnaností, omezenou dostupností zdravotní péče na vesnicích a špatným zacházením reaguje Strategický rámec deseti body přípravy na stárnutí na období 2021-2025, které navrhuji:

- **Spravedlivé důchody:** pro osoby mající náročné povolání vypracovat koncept, který by jim umožňoval odejít do důchodu dříve, dorovnat nebo snížit rozdíly mezi muži a ženami v jejich důchodech a finančním ohodnocením za péči o nesoběstačné osoby, připravit opatření na nápravu pozůstalostních důchodů, zajistit dostatek finančních prostředků na zabezpečení důchodového systému, dopředu poskytnout lidem informace o výši jejich budoucího důchodu a zvyšovat důchody tak, aby odpovídaly inflaci a 40 % průměrné mzdy.
- **Dostupnější a kvalitní sociální a zdravotní služby:** zajistit dostupnost, financování a rozvoj služeb zaměřujících se na seniory a sociální péči v odpovídající kvalitě, množství a za přiměřené finanční podmínky a poskytnout lidem pracujícím ve zdravotnických a sociálních zařízeních odpovídající odměňování.
- **Dostupnější a bezbariérové bydlení pro seniory:** zvýšit dotace na vybudování nových bytů na vesnicích a rekonstrukce nutné pro bezbariérový přístup a poskytnout seniorům širokou škálu aktivit.
- **Podpora sendvičové generace a neformálních rodinných pečujících:** uvažovat o započítání pomyslného příjmu lidí pečujících o osoby blízké do jejich důchodu, podpořit je při prosazování zájmů a práv, snažit se skloubit práci, osobní život a péči o nesoběstačnou osobu a snažit se více zapojit do péče muže.
- **Příprava státu na stárnutí společnosti:** zanalyzovat vliv stárnutí na fungování společnosti, zamyslet se nad možnostmi, jak zvýšit plodnost a snížit dopady stárnutí, zajistit dostatek doktorů, sociálních pracovníků, kantorů a dalších potřebných povolání.

- **Podpora rodiny a mezilidské vztahy:** zaměřit se na poradenství a prevenci pro rodiny a osoby starší padesáti let pečující o nesoběstačné osoby, podporu dotací pro organizace založené za jiným účelem, než je zisk, vzájemné komunikace mezi jednotlivými generacemi, na správné vymezení pojmu dobrovolnictví, právně zajistit jeho výhody a ověřit jeho legislativu.
- **Bezpečný život seniorů, boj proti diskriminaci, násilí a tzv. šmejdům, zvýšení ochrany spotřebitele:** šířit prostřednictvím tisku, televize a různých organizací povědomí o obraně proti kriminalitě, diskriminaci na základě věku, násilí, špatnému zacházení, právech seniorů a zvyšovat jejich imunitu vůči nekalému a poškozujícímu jednání ze strany určitých osob.
- **Celoživotní učení, trh práce a aktivní stárnutí:** napomáhat zvyšovat nebo rozšiřovat kvalifikaci starších osob pro snazší uplatnění na pracovním trhu, vytvářet pestrou nabídku kurzů zaměřených na vzdělávání, pracovních poměrů a podporovat opatření směřující k efektivnímu využití jejich zkušeností, dovedností a znalostí na pracovišti.
- **Bezbariérový veřejný prostor:** přijmout opatření pro odstranění bariér bránící snadnému přístupu seniorům a postiženým osobám v nástupu do prostředků hromadné dopravy, pořizovat vozidla pro veřejnost pouze s bezbariérovým přístupem, poskytnout obcím vyšší finanční prostředky na bezbariérové úpravy budov.
- **Osvěta a medializace tématu stárnutí:** informovat veřejnost o problematice stárnutí populace, spolupracovat se školami, proškolit učitele ohledně výuky zaměřené na potřeby seniorů a způsob chování k nim, seznámit žáky a studenty se společenským statutem seniorů, uskutečnit propagační akce o přípravě stárnutí, provádět výzkumná šetření zaměřená na špatné zacházení, týrání, zanedbávání, páchání fyzického nebo psychického násilí na seniorech (MPSV ČR n.d.).

3.3 Strategický rámec politiky zaměstnanosti do roku 2030

S ohledem na technologický pokrok, změny v demografii i ekonomické oblasti, které výrazně ovlivňují trh práce muselo také Ministerstvo práce a sociálních věcí České republiky v roce 2020 vytvořit „*Strategický rámec politiky zaměstnanosti do roku 2030*“. Tento strategický dokument s platností na deset let byl podrobně analyzován s návrhy obsažených v akčních plánech, jež odpovídají současným nárokům na pracovním trhu. Jeho snahou je, aby pracovní trh do konce platnosti tohoto rámce dokázal všem občanům naší země zajistit kvalitní a důstojnou práci, odpovídající příjem, pružně se přizpůsoboval novým trendům a zajistil potřebný počet kvalitních pracovníků. Bránil diskriminaci, nerovným podmínkám a zajišťoval stejné pracovní příležitosti jak mužům, tak i ženám. Z těchto důvodů se dělí do čtyř stěžejních bodů, které jsou odrazem představ o naší politice zaměstnanosti:

- **Predikce a prevence:** abychom mohli spolehlivě předpovídat jakýkoli vývoj je nutné mít potřebné kvantum dat a informací. Záležitostí státu tedy je zajistit právní i technické podmínky pro sběr a sledování dat k vytváření podrobných statistik, rozborů a sdílení získaných informací s ostatními institucemi. Na základě těchto předpovědí bude politika zaměstnanosti schopna reagovat na aktuální požadavky pracovního trhu.
- **Individualizace:** posláním politiky zaměstnanosti je usilovat o co nejnižší míru nezaměstnanosti, zajištění přístupu a vhodných příležitostí k práci. Měla by ke každému z uchazečů o práci přistupovat individuálně a poskytovaná podpora by měla být komplexní a odpovídat jeho potřebám. Individuální přístup by měl být ke všem osobám na pracovním trhu, tedy jak k uchazečům, tak i k zaměstnavatelům. Podstatná je také motivace uchazečů, rovnováha mezi podmínkami na pracovním trhu a výší podpory v nezaměstnanosti. Důležité je, aby touha pracovat a realizovat svůj potenciál byla u uchazečů o práci dostatečně silná.
- **Adaptace:** aby se osoby s nízkým vzděláním nebo starší osoby přizpůsobily změnám a setrvaly na trhu práce je hlavní prioritou politiky zaměstnanosti. Jelikož se předpokládají vyšší požadavky na vzdělání lidí, protože díky digitalizaci a robotizaci bude ubývat manuální práce, bude třeba se více zaměřit na další vzdělávání a podporu rekvalifikací. Tato opatření musí těmto znevýhodněným osobám přinášet možnost udržet se v zaměstnání, uplatnit se na pracovním trhu a psychickou i sociální podporu. Podpora by měla směřovat i k zaměstnavatelům, aby byli motivováni k rozvoji svých starších pracovníků a těm, kteří poskytují podmínky pro zaměstnávání seniorů. Pracovní

trh může být ovlivněn také důchodovým systémem, který by měl starší pracovníky stimulovat a podporovat svými opatřeními v prodloužení jejich profesního života.

- **Efektivizace:** pro efektivně fungující systém veřejných služeb zaměstnanosti musí úřady práce ke komunikaci, zveřejňování informací a administrativním záležitostem používat nové technologie, které urychlují a zvyšují služby, i jejich dostupnost. Je třeba nastavit optimální strukturu organizace a zhodnotit její využití, aby došlo k menší administrativní zátěži a efektivnímu poskytování individuálního přístupu. Zabezpečit financování těchto služeb a zvýšit spolupráci s ostatními subjekty. Velký význam budou mít vzhledem ke změnám technologií, organizaci a bezpečnosti na pracovišti odborové organizace (MPSV ČR 2020).

3.4 Operační program Zaměstnanosti plus 2021-2027

Na problematiku stárnutí reaguje i „*Operační program Zaměstnanosti plus 2021-2027*“, jehož aktivity souvisí a odpovídají výše uvedenému Strategickému rámci přípravy na stárnutí i Národnímu Strategickému rámci 2030. Zaměřuje se na oblast vzdělávání, sociálních služeb a trhu práce.

Mezi jeho hlavní priority se řadí:

- efektivně využívat pracovní síly starších jedinců podporou pružné pracovní doby
- podporovat rovné příležitosti k zaměstnávání, posilovat zaměstnatelnost a aktivní začleňování starších jedinců
- podpora starších osob při adaptaci na nové podmínky v zaměstnání
- podpora celoživotního vzdělávání a navýšení nabídky kvalifikací a rekvalifikací pro starší pracovníky
- zajištění a posílení přístupu ke službám zdravotní i sociální péče
- zajištění dostatečné kapacity služeb a lepší dlouhodobé péče o staré osoby (MPSV ČR 2022).

Sociální službou se podle Zákona č. 108/2006 Sb., o sociálních službách *ve znění pozdějších předpisů*, rozumí činnost, která jedincům, kteří se ocitli v nepříznivé ekonomické, sociální nebo zdravotní situaci a nemohou si sami zajistit plnohodnotný život, zabezpečí potřebnou pomoc a podporu před jejich vyloučením ze společnosti nebo při jejich začleňování. Některá ustanovení tohoto uvedeného zákona se provádějí Vyhláškou č. 505/2006 Sb. (Zákon č. 108/2006 Sb. O sociálních službách).

Podle PŘIBYLA (2015, s. 22) je seniorům pro usnadnění stárnutí, snazší adaptaci na nové podmínky a uspokojení potřeb, nutné zabezpečit sociální služby na takové úrovni, které jim dovolí zůstat co nejdélejší možnou dobu v přirozeném prostředí domova. Poskytnou rodinám, které se o ně starají podporu. Zachovají jejich důstojnost a pomohou se soběstačností.

Pro vymezení optimální kvality poskytování služeb je důležité situaci dobře zhodnotit, jelikož je jediným a zásadním zdrojem pro navržení takové podpory a plánu péče, který bude v praxi fungovat (Mojžíšová 2019, s. 30).

Vlivem stárnutí populace dojde podle Operačního programu Zaměstnanosti plus 2021-2027 k poklesu počtu osob v produktivním věku. Bude potřeba výrazně navýšit nejen počet osob pracujících v oblasti zdravotnictví a službách sociální péče, ale i zlepšit jejich dovednosti a vědomosti. K tomu je nutné investovat do vzdělávání, služeb péče a gramotnosti seniorů (MPSV ČR 2022).

HORECKÝ a PRŮŠA (2020, s. 25-26) tvrdí, že v naší republice jsou v současné době minimální investice do služeb dlouhodobé péče a není vypracován centrální plán pro vytvoření jejich dostatečného množství, proto je důležité přistoupit ke konkrétním návrhům, které povedou ke zlepšení situace:

- Je třeba výrazně navýšit finanční prostředky ze státního rozpočtu tak, aby částka odpovídala doporučením Evropské komise.
- Přehodnotit stávající systém dotací na rozvoj služeb. Vypracovat nový, který by lépe reflektoval rostoucí poptávku, jelikož stávající systém toho není schopen.
- Provést celkové změny nejen dílčí a systematicky reagovat na nárůst služeb.
- Podpořit soukromé subjekty zaměřené na služby dlouhodobé péče a nebránit jim v jejich rozvoji.

Starší osoby vedené na Úřadu práce mají právo na zprostředkování rekvalifikace nebo mohou využít pestré nabídky různých kurzů. Může se jednat o kurzy zaměřené na vzdělávání nebo motivaci jedinců. Tyto kurzy jsou určeny pouze pro jedince ve věku nad padesát let. Seniorům Úřady práce zprostředkovávají poradenství nebo mají možnost využít v rámci celoživotního vzdělávání široké nabídky programů (Holmerová a kol. 2014, s. 156).

3.5 Volnočasové aktivity seniorů

Vzdělávání přináší seniorům nejen nové znalosti, ale i určité výhody. Napomáhá jim překonávat zakořeněné předsudky a stereotypy, které společnost starší generaci přisuzuje (Špatenková a Smékalová 2015, s. 35).

Edukační aktivity jim umožňují získávat nové vědomosti a dovednosti. Přispívají ke zkvalitnění jejich života a předcházejí negativním myšlenkám (Šauerová a Vadíková (2013, s. 7-8, 16-17).

Silnou motivací starších jedinců dále se vzdělávat představuje touha zůstat aktivní, najít smysl života, navázat nové vztahy nebo se nadále setkávat s přáteli. Velmi důležité je vzdělávání seniorské populace pro společnost, jelikož zvyšuje mezigenerační porozumění a gramotnost jedinců (Holmerová a kol. 2014, s. 167-168).

Senioři mohou ve svém studiu pokračovat například na **Univerzitě třetího věku (U3V)**, která jim vhodným způsobem rozšiřuje znalosti, kvalitně naplňuje jejich čas, napomáhá snižovat pocit zbytečnosti a přispívá k jejich celkové pohodě. Studium je organizováno ve vzdělávacích cyklech, má zájmový charakter a seniorům umožňuje získat vzdělání na vysokoškolské úrovni. Po úspěšném zakončení studia účastníci získávají osvědčení o absolvování kurzů (Univerzita třetího věku 2022).

Pod různými institucemi jsou organizovány **Akademie třetího věku (A3V)**. Oproti Univerzitám třetího věku jsou méně náročné na studium. Uchazeči nemusí vykonávat žádné zkoušky. Pro úspěšné zvládnutí studia je nutná pouze pravidelná docházka. Vzdělávání je ukončeno osvědčením o absolvování studia. Veřejnými knihovnami, domovy důchodců nebo kulturními středisky jsou podporovány **Univerzity volného času (UVČ)**. Studovat na těchto univerzitách mohou nejenom senioři, ale všechny osoby, které dovršily věku 18 let. Pro přijetí ke studiu není vyžadován doklad o dosaženém vzdělání. Studium není ukončeno potvrzením ani jiným dokladem o studiu. Pestrou nabídku činností k rozvíjení zájmů seniorů nabízejí například kluby aktivního stáří a kluby pro seniory. Uskutečňují krátkodobé vzdělávací aktivity, aktivizační programy, kulturní a tvořivé činnosti (Šerák 2009, s. 196-200).

Další příležitostí vzdělávání jsou **Virtuální univerzity třetího věku (VU3V)**. Umožňují účastníkům studovat, bez nutnosti dojíždění na univerzitu. Uchazeči pouze kontaktují konzultační středisko a zaplatí poplatek za studium. Pro výuku využívají univerzity komunikační a informační technologie. Kurzy probíhají formou video přednášek. To je

výhodou pro imobilní uchazeče. Smyslem těchto univerzit je vytvořit prostor pro pravidelné setkávání účastníků v jejich krajích (Portál vzdělávání seniorů n.d., 25.7.2022).

Zajímavou možností, jak mohou senioři aktivně trávit svůj volný čas jsou dobrovolnické činnosti. Senioři mohou vypomáhat ve firmách s administrativou, v kulturních zařízeních jako odborní poradci, asistenti nebo v různých spolcích a společnostech, které podporují pozitivní vztahy mezi generacemi (Holmerová a kol. 2014, s. 160-161).

Ke zlepšení těchto vztahů slouží například mezigenerační programy. Jejich smyslem je zabránit vzniku napětí mezi mladou a starou generací a bránit vyčleňování seniorů ze společnosti. Napomáhají zlepšovat postoje a názory mladých lidí na seniory. Tlumí stereotypy, předsudky a mýty o starých lidech a vytváří prostor pro vzájemné porozumění mezi generacemi. Oboustranné obohacování a učení poskytuje přínos společnosti i jednotlivci. Starým lidem tyto programy přináší pocit spokojenosti, možnosti účastnit se společenského dění a vedou k poklesu depresí (Horáková a kol. 2014, s. 269).

Propojení všech generací umožňuje v naší republice organizace **Mezi námi, o.p.s.**, která v rámci pěti programů uskutečňuje jejich pravidelná setkávání. Jedná se o program **POVÍDEJ**, jehož cílem je, aby děti navštěvující školská zařízení navázaly přátelské vztahy s lidmi žijícími v zařízení pro seniory. Obsahem tohoto programu jsou aktivity zaměřené na pohybovou činnost, malbu, hru a společné trávení svátků. Ve čtecí dědečky a babičky se v programu **PŘEČTI** promění senioři, kteří dochází do mateřských škol a malým dětem předčítají nejrůznější příběhy a pohádky. Program **DÍLNÝ** nabízí tvořivé a výtvarné aktivity všem lidem různého věku. Tyto aktivity probíhají na různých místech například v rámci trhů a dalších veřejných akcí. Proti osamění a vyloučení seniorů ze společnosti funguje program **ONLINE**, díky kterému mohou aktivity probíhat i v době, kdy to není možné. Díky tomuto programu mohou senioři i děti shlédnout prostřednictvím videí pohádky, semináře a sdílet své zážitky. Součástí tohoto programu je i program **VZDĚLÁVÁNÍ**, který seniorům umožňuje prostřednictvím informačních technologií cestovat po celém světě a zdokonalit se v práci s počítačem. Posledním z pěti programů je program **POMÁHEJ**. Senioři v tomto programu pomáhají dětem s různými činnostmi, předávají jim své dovednosti a zkušenosti, jednoduše fungují jako šikovní pomocníci ve školských zařízeních (Mezi námi, o. p. s. 2022).

Podpora mezigeneračních vztahů a vícegeneračního soužití je také prioritou **Akčního plánu Koncepce rodinné politiky Olomouckého kraje na rok 2022**. Smyslem tohoto opatření je aktivně zapojit seniory do života ve společnosti pomocí projektů, jako je například projekt SENIOR PAS, který poskytuje seniorům slevy na různé služby a nákupy. Projekt SOUSEDĚ PLUS staví na vzájemné výpomoci sousedů a principu sounáležitosti. TROJLÍSTEK je program, který napomáhá vytvářet vztahy mezi třemi generacemi a projekt HODINOVÝ VNUK je založen na návštěvách studentů v domovech důchodců. Studenti se seniory komunikují, chodí na vycházky nebo se věnují jiným společenským činnostem. Úkolem těchto projektů je podporovat aktivní způsob života seniorů a zlepšovat mezigenerační vztahy i vztahy mezi seniory navzájem (Olomoucký kraj 2021).

4 Výzkumné šetření

Výzkum náleží mezi nástroje vědy, je poznávacím procesem, a vychází z teorie, na základě které dochází ke zkoumání skutečnosti a získávání údajů, jenž vedou ke vzniku teorie nové (Reichel 2009, s. 18).

Skládá se z několika fází, které vyžadují čas a dobrou organizaci. Na počátku výzkumu je stanovení výzkumného problému, který může být popisný, vztahový a kauzální. Popisný výzkumný problém popisuje zjištěný skutek nebo událost. Může také zjišťovat výskyt nějakého fenoménu. Vztahový, zjišťuje, jaký je a zda je vztah mezi jevy. Kauzální, se zabývá příčinami a jeho důsledky. Výzkumný problém není snadné stanovit, vzniká postupně a k jeho vymezení je potřeba mít přehled a zkušenosti, aby nebyl vymezen příliš široce. Výzkumník si musí ujasnit, co bude předmětem jeho zkoumání, koho bude zkoumat, upřesnit si kdy bude docházet ke zkoumání a v jakých situacích. V této první fázi výzkumu je třeba získat a prostudovat teoretické informace o dané problematice (Gavora 2000, s. 13-26).

Následuje formulování cílů výzkumu a výzkumných otázek, které se vztahují ke zkoumanému jevu. V další fázi výzkumu si výzkumník musí promyslet, jaké výzkumné metody zvolí pro zkoumání výzkumného problému. Odůvodnit výběr metod a velikost výzkumného souboru. Výzkum by měl také obsahovat časový plán a etiku výzkumu (Miovský 2006, s. 91-92).

Interpretaci údajů charakterizuje SKUTIL (2011, s. 232), jako detailní rozbor něčeho, co výzkum přinesl. Podle HENDLA (2005, s. 217) interpretace „*vede k popisné nebo explanatorní zprávě o zkoumané oblasti*“. ŘIHÁČEK a kol. (2013, s. 22) o interpretaci tvrdí, že je to dynamický proces, probíhající mezi výzkumníkem a informantem, který se opakuje.

Jednotlivé fáze kvalitativního výzkumu nejdou za sebou, ale prolínají se. Probíhají současně a je možné se k nim vracet a pozměňovat je (Švaříček a Šed'ová 2007, s. 51).

Poslední fází výzkumu je psaní výzkumné zprávy, která zpravidla popisuje celý výzkum, uvádí informace o průběhu a zjištěných poznatcích (Gavora 2000, s. 14-15).

4.1 Cíle výzkumu a stanovení výzkumných otázek

Negativních projevů se vůči seniorské populaci dopouštějí nejčastěji mladí lidé. K seniorům se mnohdy chovají neuctivě, povýšeně, agresivně nebo je přehlížejí. Tím mezi jednotlivými generacemi vznikají konflikty a nedorozumění. Z těchto důvodů je cílem tohoto výzkumu pokusit se zjistit, proč k tomuto negativnímu jednání ze strany mladých lidí k seniorům dochází a jaké skutečnosti je k těmto ageistickým projevům vedou.

Hlavním cílem výzkumného šetření je:

- Zkoumat příčiny nevráživosti mladých lidí k seniorům.

Díličními cíli je zjistit:

- Jaké představy mají mladí lidé o stáří.
- Jaké zkušenosti mají mladí lidé se seniory.
- Jak mladí lidé na seniory nahlízejí.

Výzkumné otázky:

- Co ovlivňuje mladé lidi k negativnímu postoji k seniorům?
- Jak vnímá mladá generace seniory na základě vlastní zkušenosti?

4.2 Metodologie

Pro zkoumání výzkumného problému byl zvolen **kvalitativně orientovaný výzkum**, který na rozdíl od kvantitativního nepracuje s číselnými údaji. Poskytuje slovní a detailní popis určitého zjištění. Objevuje nové skutečnosti. Dovoluje výzkumníkovi sblížit se s osobami, které jsou předmětem zkoumání. Porozumět důvodům jejich jednání, myšlení a chování. Ponořit se hlouběji do konkrétních situací v nichž zkoumané osoby vystupují a porozumět jim. Pozornost výzkumníka se zaměřuje na konkrétní případ a jeho detailní popis. Jedná se o konstrukční výzkum, jež vychází z fenomenologie a ze získaných zjištění umožňuje vytvářet nové teorie (Gavora 2000, s. 31-32).

Úkolem kvalitativního výzkumu je vysvětlit, jak konkrétní jedinci vnímají a interpretují určité skutečnosti. Je charakteristický tím, že umožňuje dané skutečnosti, podmínky a procesy lépe poznat, pochopit a intenzivně zkoumat prostřednictvím déle trávajícího kontaktu výzkumníka s jedinci a prostředím. Získávat podrobné informace o životě konkrétních jedinců a prostředí v němž žijí. Oproti kvantitativnímu výzkumu pracuje s malým počtem jedinců (REICHEL 2009, s. 40-67).

Jako zdroj ke sběru dat byl zvolen rozhovor, který MIOVSKÝ (2006) a CHRASTINA (2019, s. 65) vnímají, jako nejvhodnější a často používanou metodu pro sběr dat v kvalitativním výzkumu.

Rozhovor je explorační metodou, která výzkumníkovi umožňuje zachytit zkoumané skutečnosti, zmapovat danou problematiku a lépe pochopit motivy dotazovaných. Jeho náplní jsou otázky a odpovědi. Výzkumník na základě reakcí dotazovaného volí vhodný způsob kladení otázek. Při jejich pokládání je důležité umět se dobře vyjadřovat a mluvit srozumitelně, aby dotazovaný otázkám rozuměl. Během rozhovoru se může výzkumník dotazovaného na určitou situaci doptat, požádat ho, aby svou odpověď vysvětlil, položit mu doplňující otázku nebo se jinak dotázat. Podstatou úspěšného rozhovoru je vytvořit příjemnou atmosféru a navázat s dotazovaným přátelský kontakt (Gavora 2000, s. 110-111).

Podle DISMANA (1998, s. 133) je vedení kvalitativního rozhovoru pro tazatele náročnější než metoda dotazníku. Důležité jsou jeho schopnosti a osobnostní dispozice. Tazatel může mít také vliv na odpovědi informantů. HENDL (1999, s. 105) pokládá řízení tohoto rozhovoru za umění.

Konkrétně byl vybrán **polostrukturovaný rozhovor**, který výzkumníkovi umožňuje držet se dopředu připravených otázek, které představují jádro rozhovoru a popřípadě je dále rozvíjet (Miovský 2006).

Tazatel směřuje rozhovor k tématu, který považuje za důležitý. Vybraní informanti tak mají možnost o něm volně hovořit. Mohou mluvit o tom, co jim připadá důležité a má pro ně velký význam. Součástí rozhovoru jsou i neverbální projevy, podstatný je, ale jeho obsah (Řiháček a kol. 2013, s. 15-16).

Podle HENDLA (2005, s. 174) by měl rozhovor obsahovat soubor základních otázek nebo témat, které musí tazatel se zkoumanými osobami v rozhovoru probrat. V jakém pořadí a jakým způsobem budou informace získány je ponecháno na výzkumníkovi.

Prostřednictvím tohoto typu rozhovoru získává výzkumník tedy nejen potřebné informace, ale i možnost měnit pořadí otázek podle aktuální situace a požadovat upřesnění odpovědí (Hendl 2016, s. 47).

Výzkumníkova práce probíhá v terénu a spočívá v získávání informací, které jsou potřebné k objasnění otázek výzkumu. Jejich sběr a analýza se uskutečňují současně a představují dlouhodobou a opakovanou činnost. Výsledky výzkumu mohou být vzhledem k počtu zkoumaných jedinců subjektivní a nelze je zobecňovat (Hendl 2005, s. 50-53).

Při provádění kvalitativního výzkumu je nutné věnovat zvýšenou pozornost výběru jedinců pro výzkum. Zejména způsobu jejich výběru a způsobu analýzy získaných dat (Hendl 2016, s. 46).

Interpretativní fenomenologická analýza (IPA), která byla pro výzkum zvolena je ukotvena ve fenomenologii, hermeneutice a idiografickém přístupu. Je přístupem, který podrobně zkoumá, jaký význam a smysl konkrétní jedinec přikládá své zkušenosti, sociálnímu a osobnímu světu. Výzkumníkovi dává svobodu, umožňuje mu kreativitu, hluboce proniknout do podstaty zkoumaného fenoménu, popsat ho a interpretovat pomocí přímých citací. Vzhledem k podrobnému zkoumání zkušenosti pracuje s malým počtem informantů. Rozvoj kvalitativního přístupu započal v 90. letech. Dříve byl úzce spojován s psychologií zdraví, v současnosti je využíván v mnoha tématech týkajících se klinické psychologie, terapie v psychologii a dalších oblastí (Řiháček a kol. 2013, s. 9-13).

Příkladem ŘIHÁČEK a kol. (2013, s. 17-21) uvádí návod, dle Smitha a kol. z roku 2009, jak při analýze postupovat:

Opakované čtení: znamená hlubší seznámení s textem, zaujetí a vtáhnutí výzkumníka do přepsaného rozhovoru.

Počáteční poznámky a komentáře: výzkumník by měl věnovat zvýšenou pozornost detailům v textu a zaznamenat své postřehy a úvahy, které jej napadají.

Rozvíjení vznikajících témat: v poznámkách se vyhledávají podobnosti a vznikají témata.

Hledání souvislostí napříč tématy: mezi vzešlými tématy výzkumník vyhledává vztahy a vznikají nadřazená témata.

Analýza dalšího případu: v každém případě se jednotlivé fáze opakují.

Hledání vzorců napříč případy: dochází k nalézání společných témat, výzkumník hledá napříč jednotlivými případy souvislosti či podobnosti.

4.3 Výzkumný soubor a organizace výzkumu

Výzkumný soubor byl sestaven prostřednictvím **záměrného výběru**, který MIOVSKÝ (2006, s. 135-136) považuje v kvalitativním výzkumu za nejvhodnější. Jedná se o získávání účastníků na základě jasně stanovených podmínek. To znamená, že jedinci splňují určité vlastnosti a podmínky důležité pro konkrétní výzkum a jsou ochotni se výzkumu účastnit.

ŘIHÁČEK a kol. (2013, s. 13-14) klade při výběru informantů důraz na „*homogenitu*“ vzorku. Doporučuje výzkumný soubor o velikosti tří až šesti informantů, jelikož s takto malým vzorkem se výzkumníkovi lépe pracuje. Také mu dovoluje jednotlivé případy podrobně analyzovat a nacházet v nich rozdíly nebo podobnosti. Informanty doporučuje vybírat velmi pečlivě, jelikož musí reprezentovat dané téma.

Podmínkou pro výběr informantů do výzkumu bylo:

- mít věk mezi 20 až 30 lety
- zaujímat negativní postoj vůči seniorům

První informant byl do výzkumu získán pomocí mé dospělé dcery, která byla seznámena s podmínkami pro výběr informantů. Tento informant poskytl kontakt na další jedince, kteří dle jeho názoru splňují stanovená kritéria.

S potencionálními informanty byl navázán telefonní kontakt, ve kterém byli požádáni o zapojení do výzkumu. S účastí na výzkumu souhlasily 4 jedinci. Dvě ženy a dva muži, kteří byli seznámeni s podmínkami a účelem výzkumu. Posléze byl s vybranými jedinci ochotnými se výzkumného šetření účastnit domluven čas a místo konání rozhovoru.

Rozhovory s vybranými informanty probíhaly od konce měsíce října do konce listopadu roku 2022. Jednotlivé rozhovory probíhaly zhruba 30–35 minut a byly nahrávány na nahrávací zařízení (diktafon). Pro navození otevřené a příjemné konverzace byly rozhovory uskutečněny v bytě či domě informantů. Domácí prostředí také poskytovalo dostatek klidu a soukromí. K rozhovorům byl použitý předem připravený seznam základních otázek, které bylo nutné s informanty probrat. Kladeny byly i další doplňující otázky. Všichni vybraní účastníci na položené otázky odpovídali ochotně, byli příjemní a velmi otevření. Na konci každého rozhovoru bylo s informanty dohodnuto případné další setkání, z důvodů doplnění informací. Následovalo poděkování každému z informantů za ochotu, vstřícnost a čas, který výzkumnému šetření věnovali.

Seznam základních otázek v rozhovoru:

- Co si představíte, když se řekne stáří?
- Jaký vztah máte nebo jste měl(a) s Vašimi prarodiči?
- Jaké stáří mají/měli podle Vás Vaši prarodiče? Jak ho prožívají/prožívali?
- Přemýšlel(a) jste o tom, jak byste chtěl(a) prožít své stáří?
- Jaký máte k seniorům vztah? Jak je vnímáte?
- Jak často jste v kontaktu se seniory?
- Jaké vlastní zkušenosti máte se seniory?
- Jaký vztah mají k seniorům Vaši přátelé?
- Jaké největší rozdíly vidíte mezi mladými lidmi a seniory?
- Jak by se podle Vás měli senioři chovat?
- Myslíte si, že to mají senioři v dnešní moderní době lehké?
- Jak podle Vás vnímá seniory společnost?

Vzhledem k zachování anonymity byli vybraní účastníci pojmenováni jako informanti a označeni číslem jedna až čtyři, jak je uvedeno v Tabulce 1. Před uskutečněním rozhovorů byl každý informant seznámen s povahou a cílem výzkumu. Také byl informován o nahrávání rozhovoru na diktafon a ujištěn o zachování důvěrnosti a anonymity.

To znamená, že jakékoliv informace, jež by mohly vést k odhalení totožnosti informantů nebude výzkumník ve svém výzkumu uvádět (Průcha a Švaříček 2009, s. 11).

Od všech informantů byl získán písemný souhlas s účastí na výzkumu. Podle PRŮCHY a ŠVAŘÍČKA (2009 s. 99-100) je významným principem v každém výzkumu a měl by ho mít každý výzkumník zaznamenán na nahrávacím zařízení nebo písemně zdokumentovaný. Důležité je, aby všem zkoumaným účastníkům nebyly poškozeny jejich práva a nepřišli k jakékoliv újmě. Účastníci jsou výzkumníkem pravdivě informováni o účelu, dopadech účasti a právu od výzkumu odstoupit.

Tabulka 1 Základní údaje o informantech (Zdroj: vlastní).

Informant	Pohlaví	Věk	Vzdělání	Zaměstnání
1	Žena	25	vysokoškolské	pracovnice ve výrobě potravin
2	Žena	20	střední s výučním listem	kadeřnice
3	Muž	27	střední s výučním listem	elektrikář
4	Muž	30	střední s výučním listem	automechanik

Časový harmonogram: příprava výzkumu 9/2022-10/2022; provedení výzkumu 10/2022-11/2022; zpracování a analýza výsledků 11/2022-12/2022; psaní závěrečné zprávy 12/2022.

4.4 Analýza výzkumu a interpretace výsledků

V rámci analýzy výzkumu bylo postupováno následovně: Všechny nahrané rozhovory byly na počítači doslovně přepsány do textové podoby. Přepsaný materiál byl důkladně několikrát přečten. Vždy jen jeden rozhovor. Po stranách listu byly zaznamenávány různé poznámky a postřehy. Některá slova, slovní spojení nebo části textu byly barevně označeny. V poznámkách bylo vyhledáváno, co vyjadřují, o čem vypovídají a vzešlá témata byla shromážděna podle významu a souvislostí. Poté byla hledána témata nadřazená. Došlo ke vzniku hlavních témat. Podtémata byla interpretována prostřednictvím přímých citací z rozhovoru s informantem.

Výsledky rozhovoru s informantem 1

Charakteristika informanta:

Prvním informantem je žena ve věku 25 let, která má vysokoškolský magisterský titul z oboru Veterinární hygiena a ekologie. V současnosti pracuje ve výrobě potravin, ale tato práce ji nebaví a ráda by ji změnila. Chtěla by si najít jiné místo, nejlépe na hygienické stanici. V současné době bydlí sama v pronajatém bytě ve městě, kde vystudovala, ale plánuje se odstěhovat zpět k rodičům na vesnici.

Hlavní témata analýzy:

Vztahy a zkušenosti se seniory

- a) Nevyhledávám je, mám s nimi špatné zkušenosti
- b) Jsou vulgární a poučují
- c) Rodinné zážitky-babička anděl, dědeček zlý
- d) Zážitky přátel

Já a stáří

- a) Stáří má dvě strany
- b) Stáří je daleko, přesto mám strach

Senior a společnost

- a) Negativní pohled na seniory
- b) Senioři mladým nerozumí
- c) Je jiná doba

Téma: Vztahy a zkušenosti se seniory

a) Nevyhledávám je, mám s nimi špatné zkušenosti

Přestože informantka, jak sama uvádí kontakt se seniory nevyhledává, protože k nim nemá pozitivní vztah, v průběhu rozhovoru vyplynulo, že se pravidelně stýká se svojí sousedkou seniorkou, se kterou ji spojuje společná záliba v poznávání cizích zemí. Vnímá ji jako svoji babičku, kterou považovala za příjemnou a pozitivní osobu. Současně ale uvádí, že k jiným seniorům tuto náklonost nesdílí a vnímá je negativně. „*Těžko říct, moc ne, já je nevyhledávám, nemám je ráda, ale jsou situace, kdy se tomu nevyhnete, třeba v obchodech a normálně na ulici. Stýkám se pouze s jednou seniorkou, mojí sousedkou, ale s ní je to úplně něco jiného, to je výjimka... má přehled, dá se s ní o čemkoliv mluvit, dokážeme se spolu hodiny bavit o zemích, které navštívila, a i když žije sama, protože děti a vnoučata má v zahraničí, na nic si nestěžuje, nepoučuje mě, ani se na mě nepovyšuje... je příjemná, pořád se zajímá o dění ve světě, sleduje různé dokumenty a zajímají ji nové věci*“. Na otázku, jaký k ní má vztah uvedla „*Řekla bych, že velmi pěkný, rozhodně jiný než k ostatním seniorům. Je mi s ní dobře, je pro mě něco jako moje druhá babička, ale jak říkám ... je to výjimka, ostatní tak pozitivně nevnímám*“. S ostatními seniory má podle svých slov špatné zkušenosti, které jak sama přiznává negativně ovlivňují její vztah k nim. „*Já mám s nimi špatné zkušenosti, proto je nemám ráda a nemám k nim hezký vztah...*“. Seniory vnímá jako vulgární, bezohledné osoby, co mají potřebu se nad všechny povyšovat a všechny neustále poučovat. „*... prostě s nimi narážím na jiné vidění světa, kdy ten senior se chová sprostě, má potřebu mě pořád poučovat, všechno ví nejlíp a je arogantní*“. Na otázku, jak by se senioři podle ní měli chovat odpovídá „*Neměli by být vulgární, měli by být vstřícnější a chovat se s pokorou*“.

b) Jsou vulgární a poučují

Při otázce, jaké zkušenosti má se seniory, rozpovídala se o chování, hlavně vyjadřování seniorů, které jak v rozhovoru uvedla ji velmi vadí a dokáže ji nepříjemně zaskočit. Jejich chování ji podle svých slov negativně ovlivňuje ve vnímání a názorech na seniory. „*Bohužel, jak už jsem říkala jsou to zkušenosti...špatné zkušenosti, kdy mě překvapí třeba vulgarita seniora, která se mi dost nelíbí a negativně ovlivňuje moje pocity k seniorům. Například jsem parkovala na náměstí, za mnou i přede mnou bylo plno místa, ale děda, co chtěl zaparkovat za mnou se tam nemohl vejít, vjel na chodník a nevěděl co dál, tak jsem za ním šla a zeptala se, jestli nepotřebuje pomoci, stáhl okénko a začal mi sprostě nadávat ať odjedu, že on se tam nevejde...tak takovou reakci jsem teda nečekala...a jen mě to utvrdilo v tom, co si o nich myslím“.* Nepříjemný zážitek má i s poučováním a kritizováním ze strany seniorů. Má pocit, že senioři často zasahují do situací o kterých nic neví, nevhodně se k nim vyjadřují a rádi druhým udělují plno nevyžádaných rad. „*...nebo včera, byla jsem se svou malou neteří nakupovat v obchodě a malá se začala docela dost vztekat...no a nějakí dva důchodci hned začali nahlas a dost nevybíravým způsobem komentovat a hodnotit mou výchovu...to bylo hrozné, snažila jsem se neteř uklidnit, ale všechno bylo marné, styděla jsem se a snažila se těm důchodcům vysvětlit, že malá brzo ráno vstávala, je unavená a bolí ji břicho, ale dočkala jsem se jen snůšky nevyžádaných rad, o které nikdo nestojí“.*

c) Rodinné zážitky – babička anděl, dědeček zlý

Špatné zkušenosti má informantka i z rodinného prostředí, konkrétně se svým dědečkem, se kterým neměla stejně jako její rodiče blízký vztah, protože „*dědeček byl velmi specifický...protože děda zažil vyhození z práce a jeho život byl celkově velmi dramatický, začal bojovat s nemocí, přišel o nohu...takže děda byl velmi chladný a takový odměřený, že tam moc vztah nebyl“.* K babičce, kterou milovala a o které říká „*...to byl ten anděl na Zemi“* se dědeček podle jejích slov nechoval hezky „*...měl svoji hlavu a dokázal udělat peklo...vyžadoval od babičky, a nejen od ní dokonalou pozornost, musela mu být pořád po ruce, pečovat o něj, on ji jen peskoval a poroučel...děda dokázal být hodně zlý. Já vím, že nejsou všichni takový, ale podle mě by se nikdo neměl takhle k někomu chovat, ani postižený člověk“.* Chování dědečka dodnes odsuzuje, protože je přesvědčená, že žádný člověk ani fyzicky postižený nemá právo se k druhým lidem chovat povýšeně a bezohledně. A přesto, že si uvědomuje, že nejsou všichni senioři stejní a, že za jejich chováním mohou stát různé zdravotní a jiné problémy vyvolávají u ní tyto vzpomínky nepříjemné pocity, které prohlubují její negativní vztah k nim.

d) Zážitky přátel

K jejímu negativnímu postoji vůči seniorům přispívají i špatné zkušenosti jejích přátel. Podle jejích slov na ně senioři působí stejně negativním dojmem jako na ni. Nadávají na ně, vadí jim a považují je za senilní a nemocné osoby, co se rádi starají o soukromí druhých, jsou sprostí a vyžadují pozornost. „*Asi...myslím, že je vnímají podobně, také k nim nemají pozitivní vztah. Říkají jim seschlý staříci a často poslouchám, jak na ně nadávají...mluví o nich...říkají třeba...jak jim strašně vadí, že jsou tak drzí, že se nestydí vyptávat se jich na osobní věci, jak sprostě s nima mluví a...že čekají, že všichni budou skákat okolo nich, protože oni jsou přece chudáci staří a nemocní*“. Také jim vadí, že kvůli nim mají potíže s hledáním zaměstnání. Stejně obavy má i informantka, která se už na začátku rozhovoru zmínila, že by si ráda našla jiné místo, ale má strach, že dopadne jako její kamarádka. „*Taky jim vadí, že zabírají místa. Já nemám nic proti pracujícím důchodcům, ale taky se bojím, že dopadnu jako moje kamarádka, která už delší dobu hledá práci...a to má taky vysokou školu, lítá po různých institucích a pohovorech a vždycky přijede úplně zdrchaná a otrávená, protože vždycky vezmou radši nějakého staršího chlapa, nebo paní, která už má dospělé děti*“.

Téma: Já a stáří

a) Stáří má dvě strany

Informantce se při otázce, co si představí, když se řekne stáří vybaví její milovaná babička. Díky ní, jejímu optimismu a nadhledu si dokáže představit, že stáří může být spokojené a pozitivní. „*Stáří je pro mě na jedné straně spokojené stáří...moje babička kterou jsem milovala, protože byla úžasná a... optimista, prožívala stáří myslím, že dobře... byla taková aktivní, milovala túry, měla hodně přátel, chodila do divadla, na výstavy, taky ráda četla, tak pro mě představuje pozitivní stáří. Takové stáří spojené s určitou moudrostí*“. Současně si, ale uvědomuje, že stáří může být i těžké, pokud je spojené se zdravotními problémy, chudobou a osamělostí. „*Na druhé straně si představuju neduhy, nemoci, rozmrzelost, samotu, málo peněz, to je potom obtížné stáří*“.

b) Stáří je daleko, přesto mám strach

Na otázku, jestli přemýšlí o svém stáří a jak by ho chtěla prožít, odpověděla, že o svém stáří zatím nepřemýšlí, protože je pro ni ještě vzdálené, ale chtěla by ho prožít hlavně ve zdraví. „*Jé to ještě nepřemýšlela, nestrašte, to je ještě daleko, ale doufám, že budu zdravá*“. I když si stáří

nepřipouští objevuje se u ní strach z nemocí, který pramení z její zkušenosti s prarodiči. „*Asi nejvíc se obávám...mám strach hlavně z nějakých nemocí, kterými staří lidi trpí, viděla jsem to u svého dědečka a potom taky u své babičky, byla to zdravá žena do doby...než děda začal mít zdravotní problémy a...no, začal být hrubý a pak...pak začala babička chátrat, chodit po doktorech a bylo to špatný*“. Při této vzpomínce je na informantce patrné rozrušení a je zřejmé, že situaci ohledně babičky vnímala velmi špatně. Kromě strachu z nemocí se obává i osamělosti, proto by chtěla mít někoho s kým by mohla ve stáří trávit volný čas a společně cestovat. „*Taky bych nechtěla zůstat sama, to by nebylo dobrý, doufám, že budu mít manžela nebo přítele. Líbí se mi, když vidím v parku procházet se starší pár, který se drží za ruce...taky bych se chtěla takhle procházet s někým koho mám ráda, nebo si s ním někam zajet, zajít na kafičko...prostě neseďet doma, užívat si...chtěla bych hodně cestovat, to je můj sen*“.

Téma: Senior a společnost

a) Negativní pohled na seniory

Informantka na otázku, jak podle ní vnímá seniory společnost, odpovídá, že podle jejího názoru negativně. Mladí lidé seniory považují za líné, zbytečné a neustále si stěžující osoby, které nejsou schopni přizpůsobit se dnešní době. „*Myslím, že je vnímá negativně, jako zbytečné, neschopné se přizpůsobit a něco se naučit...prostě, jako že se uzavírají před tím novým, co přichází, že se nesnaží a říkají, že už jsou na takové věci staří a že už se nic učit nebudou, že to celej život nepotřebovali, tak proč teď na starý kolena to mají umět*“. Ona sama chápe, že některé věci pro ně nejsou v dnešní době lehké, ale vadí jí stejně jako ostatním jejich přístup. „*Asi nemají, ale...jako já chápu, že pro ně dotykové telefony a počítač jsou něco neznámého, že je to pro ně těžké se všechno naučit, ale hold pokrok nezastavíš, musí se víc snažit, a ne to hned vzdát, říct já už se nic učit nebudu*“. S tímto negativním přístupem seniorů podle informantky souvisí neochota mladých lidí s nimi pracovat, protože za ně často musí obstarávat různé činnosti o které senioři nejeví zájem. „*Třeba moje kamarádka...prodává v obchodě a pořád si mi stěžuje na svoji asi šedesátiletou kolegyni, že vždycky když přijde nové zboží, houkne na ni ať to naháže do počítače, protože ona to neumí a učit se to nebude. Potom je to tak, že s nima ti mladí opravdu nechtějí pracovat, nelíbí se jim, že za ně dělají práci, nevidí důvod. Berou to tak, že když chtějí pracovat tak jo, ale udělej si to, co máš a neobtěžuj tím druhý, jinak zůstaň doma a nezabírej místo*“. Způsob chování a přístup dnešních seniorů

informantka považuje za hlavní důvod k negativnímu pohledu a odmítání seniorů ze strany mladých lidí.

b) Senioři mladým nerozumí

Zásadní rozdíly mezi mladými lidmi a seniory informantka vnímá hlavně v názorech a hodnotách, které staří lidé uznávají. Senioři podle ní mají své představy o životě a chování mladých lidí a neradi od nich ustupují. Nerozumí a ani nechtějí pochopit jejich způsob života. Tyto vlastnosti seniorů ji utvrzují v jejím negativním postoji vůči nim. „*Tak samozřejmě jsou to rozdílné názory, hodnoty...staří lidé by chtěli, aby všechno zůstalo stejné...nechtějí změny. Říkají, že když něco fungovalo dřív, tak proč by to nemohlo fungovat dál. Nechápu třeba, že se dneska mladí nechtějí brát, mají spolu děti a jen tak spolu žijí...prostě uznávají jiný věci a trvají si na nich. Oni hlavně nechápu, že nechceme žít jako oni, že se chceme pěkně oblíkat, bavit se...*“. Rozdílně informantka vnímá i způsob, jakým senioři přistupují k řešení různých problémů. „*...i v pohledu na řešení problémů, situací, kdy mladá generace se prostě snaží řešit problémy od stolu, rychle, moc do toho nerýpat...stará generace si nejdřív všechno promyslí, všechno jim trvá*“.

c) Je jiná doba

Podle informantky jsou rozdíly mezi mladými a starými lidmi způsobeny zejména dobou ve které žijeme a která nahrává rychlému životnímu tempu mladých lidí než seniorům. „*Tak jako úplně jinou dobou, ve které jsme vyrostli...to jednoznačně, životním tempem, také tím, co nás obklopuje...jak navazujeme vztahy, kdy pro nás mladý je normální navazovat vztahy přes sociální sítě, osobní kontakt, pokud nejsme ve škole nebo v práci je minimální, stará generace zase vyžaduje všechno řešit tváří v tvář, osobně, o všem moc přemýšlí, všechno jim trvá*“. Je také přesvědčená, že v současné uspěchané době dochází používáním moderních technologií k výraznému omezení kontaktu mezi mladými a seniory, což podle ní může stát za konflikty, neúctou a nezájmem o seniory. „*Dnes se mladí lidé málo stýkají mezi sebou, a ne tak se seniory...dřív, protože jednak byli pořád zapojováni do dění, ti senioři, ale nebyli tak negativní, senilní a nemocní tak jak jsou dnes v těch šedesáti pětadesáti letech...dřív, ale babička byla od pětapadesáti a byla plná sil, hlídala vnoučata, byla pořád zapojována do chodu té rodiny, vážili si jí... pro děti bylo přirozené se ke starým lidem chovat uctivě, taky se tak lidi nestěhovali za prací úplně jinam, úplně taky nebyl zvyk zůstat v tom městě, kde se studovalo, vracelo se domů. Dneska je bohužel běžné, že prarodičům vnoučata občas zavolají, nebo, že spolu komunikují maximálně přes sociální sítě, a to asi moc nepřispívá k nějakým dobrým vztahům,*

vznikají nedorozumění, senioři se cítí přehlíženi, odsunuti. Domnívá se, že by se senioři mohli více zapojit a být přínosem pro společnost, což by podle ní mohlo vést k lepším vztahům mezi generacemi. „Přitom by s námi mohli sdílet jejich nabyté zkušenosti, věřím, že spoustu věcí znají dokonale a můžou se o ně podělit, babičky, které jsou v domovech důchodců a nemají rodinu by mohli pomoci třeba s hlídáním dětí...jsou takové aplikace, kde si rodina objedná babičku...myslím si, že je toho dost v čem by mohli být užiteční a pomohlo je znova vtáhnout do dění, zlepšit ty vztahy“.

Výsledky rozhovoru s informantem 2

Charakteristika informanta:

Nejmladším informantem je dvacetiletá žena, která vystudovala střední školu gastronomie a služeb. Po vyučení pracuje ve svém oboru jako kadeřnice. Bydlí s rodiči a prarodiči v rodinném domě na vesnici, ale kvůli konfliktům s prarodiči by se chtěla osamostatnit a pořídit si své bydlení.

Hlavní témata analýzy:

Vztahy v rodině

- a) Pozitivní vztahy
- b) Konflikty v rodině

Můj pohled na seniory

- a) Vyvolávají ve mně negativní vlastnosti
- b) Neumí se chovat, proto je nemusím

Postoj okolí k seniorům

- a) Nezájem o seniory
- b) Měli by se nad sebou zamyslet a být tolerantnější
- c) Kdyby chtěli mohou se mít líp

Vnímání stáří

- a) Ve stáří se nic nemusí, jinak je na nic
- b) Stáří prožívá každý po svém
- c) Chci být zdravá a hodná babička

Téma: Vztahy v rodině

a) Pozitivní vztahy

Z rozhovoru vyplynulo, že k rodičům od své maminky má informantka pozitivní vztah. Podle jejích slov jí rozumí, věnují se jí, a proto s nimi už od dětství ráda tráví svůj volný čas. *„Tak rodiče od mamky, ti jsou fajn. Ty mám ráda. Dá se s nima o všem mluvit, vždycky si na mě udělají čas. Bydlí sice dál, ve městě, ale vidáme se docela často. Chodíme spolu třeba do lesa na houby, jezdíme na výlety. Berou mě i na dovolenou. Nikdy se s nima nenudím. Už jako malá jsem k nim ráda jezdila na prázdniny. S dědou jsem třeba chodila na fotbal, vždycky mi koupil limču a zmrzku, děda si dal pivo a koukali jsme“*. Pozitivně vnímá i vztah svých rodičů k nim. *„No, tak mamka má se svýma rodičama pěkněj vztah. Tam nejsou žádný problémy, nehádají se, mají se rádi...i taťka s nima dobře vychází, ani sem nikdy neslyšela, že by na ně nadávali“*.

b) Konflikty v rodině

Naopak k rodičům svého otce má negativní vztah. *„A rodiče od taťky, no...ty nemám vůbec ráda. Odmala po mě jenom řvou...to dělají dodnes. Nedá se s nima mluvit...většinou se s nima moc nebavím, nevím, o čem bych si s nima měla povídat, takže s nima mám špatnej vztah“*. Špatné vztahy s nimi mají i její rodiče. *„...s rodiči od táty se naši hádají pořád, kvůli všemu. Mamka je z toho úplně nešťastná“*. Vzhledem k tomu, že informantka s otcovými prarodiči žije ve společné domácnosti je s nimi v kontaktu každý den a konflikty s nimi na ni nepůsobí dobře. Přiznává, že negativně ovlivňují nejen její názor na seniory, ale také stojí za jejím rozhodnutím osamostatnit se a z domu prarodičů se odstěhovat. *„Myslím si o nich svoje a nic pěknýho to není, proto taky si chcu najít něco kam bych se mohla odstěhovat“*.

Téma: Můj pohled na seniory

a) Vyvolávají ve mně negativní vlastnosti

Se seniory se informantka setkává i v běžném životě. „*Já jsem s nima v kontaktu každé den, doma...a taky v práci, obchodě, autobuse*“. Podle svých slov je vnímá rozdílně, některé považuje za příjemné osoby většinu z nich, ale vnímá negativně. „*Ostatní seniory vnímám...no to je různý, někteří jsou docela fajn, dá se s nima pokecat, ale většina je hrozná*“. Vadí jí, zejména způsob, jakým o mladých lidech senioři mluví a který v ní vzbuzuje nesnášenlivost a opovržení. „*Pořád melou o jednom jak kolovrátek, nadávají na všechno, hlavně na mladý lidi, jak jsou drzí, jak na ně kašlou, jak se k nim chovají, jak vypadají...vadí jim na nás všechno...a to mě nejvíc vadí, jak o nás mluví. Připomínají mi tátovi rodiče, a to pak mám chuť jim od plic něco říct, ale držím se a říkám si, že mi nestojí za to. Tyhle ty důchodce teda absolutně nesnáším, nevážím si jich. Jsou to pro mě sebestřední, nenávistní lidi, kterým dělá radost otravovat druhým život*“.

b) Neumí se chovat, proto je nemusím

Se seniory má informantka negativní zkušenosti. Má pocit, že starým lidem chybí určité zábrany a k mladým si dovolují příliš. „*Nó, tak někdy jich mám plný zuby. Zkušenosti mám s nima děsný. To, jak se chovají...myslí si, že když jsou starý, tak si můžou všechno dovolit, vypálí na Vás cokoli, nejsou vůbec taktní a spoléhají na to, že si necháme od nich všechno líbit. Klidně mi jedna důchodkyně, když jsem ju barvila, tak se mě zeptala, co to mám na hlavě, že je to hrozný...jó přesně takhle to řekla, vůbec jí to nebylo blbý, hodně jsem se držela, abych jí něco neřekla...ale asi to je právě chyba*“. V zaměstnání se ze strany seniorů setkává nejen s netaktností, ale i s vulgárním chováním vůči ní. „*Nebo když jsem jedné důchodkyni vyšla vstříc a nabídla jí, protože mně jí bylo líto, že jsem ochotná přijít kvůli ní i v sobotu, tak stejně nepřišla, nezavolala ani se neomluvila, bylo jí jedno, že já jsem obětovala svůj čas a přijela...a pak se ještě strašně divila, když jsem ju už nechtěla objednat, řvala po mně, že jsem neochotná, důležitá mladá kráva...ano kráva to doslova řekla*...“. S neslušným vyjadřováním seniorů se kromě zaměstnání setkává i na veřejných místech. „*...a co jsem zažila v obchodě s důchodcama to mi taky stačilo...jak se rvali o pitomý vajčka, div nezbořili obchod, katastrofa a ty slova co padaly. Štve mě, že na nás nadávají, stěžujou si, jak jsme sprostí, že se neumíme chovat, ale oni jsou daleko horší*“. Zmiňuje se i o absenci ohleduplnosti ze strany seniorů vůči druhým v hromadných prostředcích. „*Mně taky vadí, když jedu autobusem a důchodkyně, který sedí vedle sebe řvou na celej autobus, protože se asi neslyší, mně to taky*

obtěžuje je poslouchat a co mám dělat. Mám na ně začít rvát, aby byli zticha, že ty jejich řeči nikoho nezajímají a mě bolí hlava. Oni ohledy neberou, ale po nás by to chtěli...“. Jejich vulgarita a neurvalost ji podle jejích slov odrazuje od slušného jednání k nim a vede k negativnímu nazírání na seniory. „...už s nima nemám soucit, nevidím důvod chovat se k nim slušně, stejně se nezmění, pořád budou takoví. My se pořád snažíme s nima po dobrým, bereme ohledy, ale oni si to vůbec neuvědomují...neváží si toho, berou to jako samozřejmost“.

Téma: Postoj okolí k seniorům

a) Nezáměm o seniory

Přátelé informantky se seniory podle jejích slov nevychází vůbec. „*Ti je vyloženě nemusí, lezou jim na nervy stejně jako mně, protože vidí jenom sebe a ostatní je nezajímají...“.* Kvůli svým negativním zkušenostem je nevyhledávají a neradi s nimi komunikují. Podle ní seniorům nerozumí a nechápou jejich nepřátelské chování. „...*když na ně narazí tak se dočkají akorát nadávek...prostě je seřvou. Třeba moje kamarádky...byly spolu s dětma ve městě a sedly si na zahrádku u cukrárny, kde seděly dvě důchodkyně, děcka si tam v koutku hrály...samozřejmě jsou to děcka tak nesedí jak puťky, prostě si normálně hrajou, jak děcka a ty dvě hned spustily, že už si nemůžou jít ani v klidu nikam sednout a popovídat si, protože ty děcka řvou na celý kolo, že s nima mají jít na hřiště, když je nemají vychovaný a nelozit s nima mezi lidi...strašný, vůbec to nechápaly, prostě žádná tolerance, ohledy...nic, jsou to sobci, není důvod se s nima vůbec bavit. Radši se jim vyhýbají“.* Na otázku, jak podle ní vnímá seniory společnost odpovídá, že mladí lidé o seniory nestojí. Podle ní je to právě způsob jejich chování, který mladé generaci nejvíce vadí a proč o kontakt se seniory nestojí. „*Myslím, že důchodci nikoho moc nezajímají, berou je jen jako, že tu hold jsou, že pořád budou remcat a stěžovat si...já se tomu, ale nedivím, jak se chovají víme všichni...jaci dokážou být, každej jsme je někde potkali...narazili na to jejich chování...my nestojíme o ty jejich chytrý řeči a poučování. Nejde s nima vyjít, nedá se to, chovají se tak, že každýho přejde chuť se s nima vidat, furt jim něco vadí, kdyby se nás snažili aspoň trochu pochopit a dokázali respektovat to, že chceme žít jinak než voni...to by bylo fajn“.*

b) Měli by se nad sebou zamyslet a být tolerantnější

Ve vystupování seniorů také informantka vidí největší rozdíly mezi mladými a starými lidmi. „*V jejich vystupování, v tom, jak s náma jednájí...“.* Myslí si, že mladí lidé projevují seniorům větší úctu a vstřícnost než senioři k nim. „...*já si nemyslím, že jim dáváme důvod k tomu, aby*

se k nám tak hnusně chovali, podle mě se snažíme jednat s nima slušně, pomáhat jim...prostě máme pořád nějaký ohledy, ale když vidíte, že je to k ničemu tak Vás ta chuť rychle přejde“. Podle ní by k lepším vztahům mezi generacemi přispěla větší tolerance a ohleduplnost ze strany seniorů. *„Měli by se zamyslet nad tím, jak se k nám chovají, neví, co chtějí, na jednu stranu od nás vyžadují úctu a respekt, ale sami neví, co to je, nemají ani ponětí o taktnosti a toleranci, myslí si, že si to vynutí, když na nás budou sprostí, ale takhle se té úcty od nás nedočkají, musí pochopit, že zadarmo to není, my se snažíme s nima vyjít, ale musí i oni, jinak to nepůjde“.*

c) Kdyby chtěli mohou se mít líp

Na otázku, jestli si myslí, že by senioři mohli být nějak užiteční po odpovídá, že ano. *„Myslím, že ano, asi...mohli by ještě, jak babička chodit do práce, pomáhá jim občas s účetnictvím, nebo v obchodech zas dělají důchodci tu ostrahu nebo co to je, taky hlídače na vrátnici...můžou si tak něco přivydělat, a přitom být užiteční“.* Při otázce, jestli to mají senioři v dnešní moderní době lehké krátce zaváhá a říká *„Jak kteří, já vím, že někteří jsou, že nemůžou, protože mají nějaký zdravotní problémy, a proto si nemůžou přivydělávat, že musí vyjít s tím, co mají, ale těch je podle mě jenom pár, naopak je plno těch, a to si myslím, že je jich určitě víc, co můžou, ale nechcou ...řeknou, jak tátovi rodiče, že oni už se za celej život nadřeli dost a teď at' na ně dělají mladí, to slyším i od zákaznic v práci. Pořád si stěžujou, jak jsou na tom špatně...ale nic pro to nechcou udělat, čekají, co jim, kdo dá“.* Informantka si uvědomuje, že jsou senioři, kteří svou finanční situaci vzhledem ke svému zdravotnímu stavu nemohou změnit a nemají to lehké. Podle ní se, ale jedná jen o malou část. O většině seniorské populace je přesvědčená, že si za svou situaci mohou sami svým negativním přístupem.

Téma: Vnímání stáří

a) Ve stáří se nic nemusí, jinak je na nic

Na otázku, co si informantka představuje, když se řekne stáří, zpočátku odpovídá ironicky. Popisuje ho, jako čas strávený obtěžováním druhých a čekáním na smrt. *„Stáří, no tak to je přece doba, kdy má člověk čas na to pořád číhat co, kdo, kde a prudit ostatní, to je přece ta nejdůležitější činnost v důchodu ne, kromě čekání na smrt“.* Po chvíli si to rozmyslí a dodává, že stáří může být dobou, kdy člověk nemá žádné povinnosti a pokud je zdravý má spoustu volného času pro sebe i své zájmy. *„No dobře, tak teda stáří...ve stáří už se nic nemusí, nemusí se chodit do práce a když mu to zdraví dovolí má plno času na to věnovat se sobě nebo věcem*

co ho baví a na který dřív neměl čas, taky nemá starosti s tím, kdy dostane volno, aby mohl na dovolenou, ale to je tak podle mě jediný pozitivum...“. Přesto si informantka myslí, že stáří není pozitivní, protože člověka kromě nemocí už nic ve stáří nečeká. *„jinak si myslím, že je na nic, protože už ho nic dobrého nečeká, jen samý nemoci a bolesti“.*

b) Stáří prožívá každý po svém

Stáří svých prarodičů z matčiny strany vnímá jako pozitivní. Podle ní se nenudí, prožívají ho vzhledem k tomu, že jsou ještě zdraví a plní sil aktivně. *„No...babička s dědou od mamky, tak ti si myslím, že mají pěkný stáří. Jsou takový pořád v pohodě, nerozčilují se...jsou v klidu. Babička ještě občas pracuje, dělá účetnictví pro jedno družstvo. Hodně spolu s dědou jezdí na takový ty prodloužený víkendy...na houby, taky si rádi zajdou se známýma někam na večeři. V létě jezdí na dovolený. Myslím, že si to svoje stáří zatím ještě pořád dobře užívají...taky, že je jako ještě nic moc nebolí, nejsou nějak nemocní“.* Stáří prarodičů z otcovy strany už tak pozitivně nevnímá. Myslí si, že ho neprožívají dobře, protože je podle jejích slov kromě vyvolávání konfliktů nic nebaví, což považuje za velmi negativní. *„To rodiče od táty, ti nikam nechodí, nejedí, jenom na všechno nadávají...nic je nezajímá, všechno pokazí. Nejsou tak pozitivní jako mamčiny rodiče...naopak, když jsme je třeba vzali na výlet, tak jsme celou dobu poslouchali, jak je všechno drahý, proč chceme jít ještě tam a tam, co všechno je bolí a ať už jedem domů, protože v televizi už bude ten seriál. Mně hned zkritizovali oblečení, že to je hrozný, jak my mladí chodíme oblíkaní. No hrůza...akorát nám znechutili den tím svým chováním. Ti si to stáří podle mě teda neumí užít vůbec, není pro mě pozitivní“.*

c) Chci být zdravá a hodná babička

Své stáří i když o něm zatím nepřemýšlí by informantka chtěla prožít stejně spokojeně, jako její prarodiče z matčiny strany. Nejvíce se ve stáří těší na roli babičky. Jednou by svým vnoučatům chtěla být stejně dobrou a pečující babičkou, jako je ta její. Má, ale obavy z nemocí, kterými staří lidé ve stáří trpí. *„Ne, to ještě ne (smích)...o tom fakt nepřemýšlím. Tak...no dobrý na tom bude, že už nebudu muset chodit do práce. A jak bych ho chtěla prožít...no asi nějak, jak rodiče od mamky, to by bylo fajn, to by se mi líbilo být tak v pohodě. Určitě bych nechtěla být, jako tátovi rodiče, to bych se toho stáří nechtěla ani dožít. Doufám teda, že na tom budu zdravotně dobře, že nebudu nějaká nemocná, jak někteří důchodci, abych se mohla svým vnoučatům, na který se moc těším věnovat tak, jak se babička s dědou věnují mně...chtěla bych být taková babička, kterou budou mít rády“.*

Výsledky rozhovoru s informantem 3

Charakteristika informanta:

Třetím informantem je muž ve věku 27 let. Vystudoval učební obor a v současné době pracuje jako elektrikář v jedné soukromé firmě. Je bezdětný a má přítelkyni se kterou bydlí v pronajatém bytě ve městě.

Hlavní témata analýzy:

Můj pohled na stáří

- a) Stáří je o zdraví
- b) Stáří i přes rozdíly může být spokojené

Měli by pochopit, že už jsou staří

- a) Nejsou soudní a zabírají místa mladým
- b) Ohrožují mě i ostatní

Senioři očima druhých

- a) Jejich chamtivost je neuvěřitelná
- b) Vidí jenom sebe, stále si stěžují a něco vyžadují

Téma: Můj pohled na stáří

a) Stáří je o zdraví

Informant má o stáří negativní představy. Ve stáří podle něj začínají problémy se zdravím, které člověk neovlivní. „*Blbý na tom je, že s tím nic moc neudělá...není na něm nic pozitivního, je to beznadějný, člověk se musí smířit s tím, že ho čeká chození pod doktorech, samý prášky a tak...takže asi hlavně ty problémy se zdravím, to je pro mě stáří*“. O svém stáří nemá potřebu přemýšlet a ani nevidí důvod si něco plánovat. „*Podle mě nemá cenu si něco představovat...plánovat nemá smysl...já si myslím, že v tom stáří asi všechno záleží hlavně, jak*

jste na tom s tím zdravím...“. Myslí si, že pokud je člověk ve stáří zdravý může si ho naplno užít, ale pokud není nemůže ho ani dobře prožít. *„...když jste celkem dobřej, tak si ho můžete užívat naplno, čas na to máte, povinnosti žádný, kde bydlet už taky máte, děcka dospělý, takže tyhle starosti odpadají a nic Vám nebrání v tom užívání, ale když přijdou nějaký bolesti, nemoci, jste samej doktor, tak ho asi dobře neprožíváte, asi nemáte náladu na nic, nic Vás nebaví, všechno se točí okolo toho a na nic jinýho nemyslíte, že jo...asi nepojedu na dovolenou, když nemůžu třeba na nohy...tak asi tak to vidím já“.*

b) Stáří i přes rozdíly může být spokojené

Při otázce, jak vnímá stáří svých prarodičů a jak ho podle něj prožívají se informant v rozhovoru zmiňuje o rozdílných povahách svých prarodičů. Dědečka popisuje jako člověka, kterého nic nerozhází a který si své stáří spokojeně užívá. *„Děda je totiž klid'as, takovej pohodář. Sedí a lepí si svoje modýlky, nic ho nerozhází, babička, ta mu věčně nadává, že má ty svoje krámy po celým bytě a on nic, nechá si všechno od babičky líbit...nikdy nekřičí. Podle mě děda stáří bere dobře, neřeší hlouposti, věnuje se tomu, co ho baví a je spokojenej“.* Babička je podle jeho slov prudší povahy, vyžaduje řád a pořádek a stáří si podle něj neumí užít. *„Ona je jiná, to je rázná ženská. Všechno musí být po jejím, všechno musí být na svém místě, chce mít všechno uspořádaný a běda, když jí někdo něco zpřehází, je takovej dirigent víte. Babička ta nemá žádný zájmy, leda tak běhat s prachovkou a pořádně něco šudlit, v tom teda žádný užívání nevidím, ale působí spokojeně, asi ju to baví“.* Přesto na něho působí spokojeně a stáří svých prarodičů vnímá pozitivně. *„Je to divný, ale řek bych, že mají svým způsobem hezký stáří, jsou spokojení“.* Chování babičky mu sice občas vadí, ale přesto ji má rád a má s ní i dědečkem dobré vztahy *„Já bych řekl, že máme dobrý vztahy... i když s babičkou je to trochu komplikovaný, ale nemůžu zas říct, že bysme mezi sebou měli nějaký velký problémy, jenom by babička mohla trochu ubrat s tím svým komandováním, to mě někdy šve...je to fajn ženská, ale někdy to přehání, ne, že bych ju neměl rád, mám, ale dědu mám radši“.*

Téma: Měli by pochopit, že už jsou staří

a) Nejsou soudní a zabírají místa mladým

Vztahy k ostatním seniorům nemá informant dobré. Kvůli svým zkušenostem je vnímá negativně. *„Špatně je vnímám...zkušenosti s nima nemám dobrý...“.* Do kontaktu s nimi přichází na úradech, kde podle něho už nezvládají některé činnosti, protože jim nerozumí. *„...stejně Vám nic neporadí, protože to evidentně vůbec nechápe, brejlí do toho počítače, neví,*

co udělat, čtyřikrát se zeptá kolegyně, protože jí to nejde, ale bude se tam držet zuby nehty. Kolikrát si říkám, co by za to mladí dali, mít takovej flek“. Nejvíce mu vadí, že nejsou soudní a nechtějí si přiznat, že na práci s počítačem už jsou staří a nemohou se vyrovnat mladším. „Vadí mi, že jsou tak...ted' mě nenapadá to správný slovo, no prostě, že nemají žádnou soudnost, že si nechcous připustit, že už na to nemají“. Podle něj to v dnešní moderní době nemají lehké, ale měli by se snažit přizpůsobit nebo uvolnit místo mladším. Stejně negativně vnímá i komunikaci s nimi. Stěžuje si na jejich nepříjemné a povýšené jednání. „...já mám asi nějakou smůlu, že když náhodou tam musím, tak tam natrefím na jednu z těch starých nepříjemných, arogantních bab, co se tváří strašně důležité a jenom štekne, co chcete...“. Myslí si, že by seniorům prospěla větší sebekritika a změna chování. „Ideální by bylo, kdyby k sobě byli víc sebekritičtější, přiznali...kdyby uznali, že už opravdu něco nezvládají, to by stačilo...teda ještě kdyby k tomu přidali slušný jednání tak to by bylo fakt super, to by myslím všichni ocenili“.

b) Ohrožují mě i ostatní

Na otázku, jaké největší rozdíly vidí informant mezi mladými lidmi a seniory říká, že mu také vadí jejich způsob řízení. Senioři jsou podle něj nepozorní řidiči a stojí za spoustou dopravních nehod. Myslí si, že vzhledem k svému věku už nejsou tak pozorní a pohotoví a neměli by už řídit. „...a taky v tom, jak řídí...to je katastrofa, to je další věc, co nechápu. Prostě by už konečně měli pochopit, že na některý věci už jsou staří...plouží se padesátkou z vesnice až do města, brzdí dopravu, kruháče nechápu vůbec, přechod proletí ani nepřibrzdí, na dálnici si to šinou v protisměru jako by nic, to se člověk potom ani nediví, když čte, že důchodci způsobují hodně dopravních nehod, nevím, proč ti doktoři jim to pořád povolujou, podle mě by už neměli řídit, mají už pomalejší reakce, špatně vidí...ohrožujou všechny“.

Téma: Senioři očima druhých

a) Jejich chamtivost je neuvěřitelná

Podle informanta je vztah přátel k seniorům stejně negativní jako jeho. „Stejný, to vím určitě, protože si o nich při práci dost vykládáme...ty naše zážitky by už vydali na knížku, je to takový vděčný téma a vím, že mají stejný pocity z nich, jako já“. Senioři na ně díky svým zážitkům, které s nimi mají nepůsobí dobrým dojmem a kvůli jejich chování se jim vysmívají. „Dělají si z nich srandu, protože nechápu to jejich chování...stačí, když si jdou ráno koupit snídani, to

pak mají zážitek na tejdén. Už z dálky vidí tu frontu důchodců nastartovanejch s vozejkama u vchodu a ví, že to zas bude prdel“. Podle informanta je důvodem jejich výsměchu chamtivost seniorů, které nerozumí. *„Ta jejich chamtivost nezná mezí, k ničemu jim to není, ale musí to mít, za ty prachy to tam přece nenechají, berou vše, jak kdyby měl zítra přijít konec světa. Hlavně být všude první, to je důležitý...“.*

b) Vidí jenom sebe, stále si stěžují a něco vyžadují

Společnost seniory podle jeho slov nevnímá pozitivně. U mladé generace převažují negativní názory. *„Podle mě je mladí nevnímají dobře, ty názory na ně nejsou dobrý, pořád o nich mluví špatně, nadávají na ně...“.* Nelíbí se jim, jak si na ně senioři stále stěžují a negativně hodnotí. *„Stěžujou si, že je všechny považujem za starý, neschopný a nemocný...a to mě šokuje, že oni se pořád cítí ukřivdění, přitom to jsou oni, co hází nás mladý do jednoho pytle...nedělají rozdíly, v televizi uslyší, že mladej ožralej nebo zfetovanej kluk přejel důchodkyni a hned jsou všichni mladí podle nich stejní, začnou hromadně nadávat, že dneska všichni mladí jenom berou drogy a chlastají“.* Vadí jim, jak se všeho dožadují a stále se cítí ukřivdění. Senioři podle nich myslí jen na sebe a své potřeby a vůbec si neuvědomují své sobecké chování. *„...staví se do pozice těch slabých, kterým všichni ubližujou, rodiny na ně kašlou, nechcou se o ně starat, stěžujou si, že by je nejradši mladí strčili do domova, aby měli pokoj, domáhají se slušnýho zacházení, chtěli by větší uznání, víc peněz...prostě pořád něco vyžadují, myslí si, že jsou jediní na světě a všechno se musí točit okolo nich. Já chápu, že by chtěli dožít doma mezi svýma, to by asi chtěl každej, ale musí chápat...je vůbec je nenapadne...kdo si může dovolit odejít z práce, zůstat doma a starat se o ně, finančně je to naprosto nereálný, spousta lidí má hypotéky a nezvládl by to...představujou si to strašně jednoduše, přemýšlí hrozně sobecky“.* Podle informanta jsou senioři k mladé generaci příliš kritičtí a neochotni pochopit jejich odlišné názory a způsob života. *„...mě se taky zdá, že to s tou kritikou přehánějí, podle mě jsou sebestřední a po mladých vyžadují příliš, kdyby radši...kdyby aspoň se snažili pochopit, že my jim nechceme dělat zle, ale chceme si prostě žít po svém, mít svý názory, svůj styl života“.*

Výsledky rozhovoru s informantem 4

Charakteristika informanta:

Posledním informantem je muž ve věku 30 let, který má vystudovanou polytechnickou střední školu. Výuční list získal absolvováním tříletého oboru Mechanik opravář motorových vozidel. Již několik let pracuje v servisu, jako automechanik. Svou práci má rád, jak sám říká „*vždycky mě zajímala auta a chtěl jsem je umět opravovat*“. Je ženatý a posledních pět let bydlí s manželkou a šestiletým synem ve starším rodinném domě na vesnici.

Hlavní témata analýzy:

Představy o stáří

- a) Stáří je peklo
- b) Babička je dobrák, nemá to lehké
- c) Bojím se, že dopadnu stejně

Důchodci se nezmění, s tím mám zkušenosti

- a) Vadí mi jejich chování
- b) Dělají ostudu
- c) Jsou všude a nikdo je nemá rád

Hodnocení seniorů

- a) Každému naletí a všechno si vyřvou
- b) Pasivita seniorů

Téma: Představy o stáří

a) Stáří je peklo

Informant na otázku, co si představuje, když se řekne stáří nic pozitivního neuvádí. První, co ho napadá je obraz starého nemohoucího člověka. Hlavně se mu vybaví jeho dědeček, který zůstal nepohyblivý a odkázaný na pomoc ostatních, proto u něho převládají negativní představy o stáří. „*Tak to si představím dědka asi kolem šedesáti s bačkory, hůlkou, kloboukem...prostě si nic pozitivního nepředstavuju. Vidím to u svého dědy...je ležák, má plíny a jí plno prášků...proto si to stáří představuju jako peklo, protože vidím, co dokáže s člověkem udělat. Děda ...dřív to byl akční člověk, sportovec a teď...teď je rád, když se o něho někdo postará*“.

b) Babička je dobrák, nemá to lehké

O své babičce mluví informant velmi pěkně, má ji rád stejně jako svého dědečka. Svůj vztah k nim hodnotí jako hezký. Babičky si váží a obdivuje ji, jak zvládá péči o dědečka. Snaží se jí pomáhat, ale mrzí ho, že nemá tolik času za ní a dědečkem jezdit. „*Babičku s dědou mám hodně rád, babička je úžasná, to...jak všechno s dědou zvládá...je to takový dobráčisko, kdybych nemusel být tolik v práci a do toho všeho nemusel opravovat barák tak bych ji určitě víc pomáhal. Myslím si, že máme hezkej vztah*“.

Uvědomuje si, že to babička s dědečkem nemá jednoduché. Proto je rád, že jeho rodiče, kteří k nim mají velmi blízký a hezký vztah bydlí poblíž a ochotně vypomáhají babičce nejen s péčí o dědečka, ale i s běžnými potřebami. „*...ještěže bydlí kousek, chodí za nima denně, pomáhají babičce s dědou, nakupují jim a...prostě zařizují co je potřeba, nikdy to nebrali jako problém*“.

Informant na otázku, jaké stáří mají jeho prarodiče a jak ho prožívají v rozhovoru uvádí, že i přes potíže, které mají si myslí, že jejich stáří je spokojené. Podle jeho slov ho prožívají optimisticky a umí si ho užít i když jiným způsobem než dřív. „*Myslím, že i přes ty problémy, že ho mají...že jsou v pohodě, spokojení, prožívají ho dobře, sice už ne tak akčně, jako když děda byl zdravěj, ale humor mu zůstal, není to žádněj zapšklej dědek, co by se litoval a jenom fňukal...myslím, že babička má doma s ním pořád veselo, nenudí se*“.

Má, ale pocit, že péče o dědečka babičce ovlivňuje její dosavadní způsob života, protože veškerý svůj volný čas podřizuje dědečkovi. Vnímá, že kvůli starostem a péči o něj už ji nezbyvá čas na sebe a své zájmy. „*...vod tý doby, co se stará o dědu...tak si všímám, že nemá na nic jinýho čas, třeba jak dřív zajít si do divadla, kina nebo taky na plesy, výšlapy po horách*“.

Je tedy zřejmé, že jeho pohled na stáří ovlivňuje náročná situace v rodině, která v něm vzbuzuje negativní představy o stáří.

c) Bojím se, že dopadnu stejně

Na otázku, jestli přemýšlel o svém stáří a jak by ho chtěl prožít říká, že raději nepřemýšlel, protože ho trápí obavy, které má spojené se zkušeností s dědečkem. Má strach, aby nedopadl taky tak špatně. Bojí se, že by jeho zdravotní stav mohl být natolik zlý, že stáří stráví na lůžku a bude odkázaný na pomoc druhých. „*Radši nepřemýšlel, je to asi divný, ale...to kvůli dědovi, nechtěl bych dopadnout jako von...z toho mám teda fakt strach...jako abych někde jenom neležel po nemocnicích nebo zavřený doma a čučel z okna*“. I přes obavy, které ho trápí věří, že se ve stáří vrátí k cestování, protože často a rád vzpomíná na dobu, kdy s prarodiči jezdil na výlety, hlavně do hor, které miluje dodnes a hodně mu chybí. „*Určitě bych se chtěl vrátit k cestování, dřív, když to ještě šlo a prarodiče byli zdraví, tak sem s nima byl pořád na cestách...doufám, že to vyjde, já cestování k životu prostě potřebuju, teď to sice nejde, necestuju, ale vidím se...že se zpátky vrátím k tomu, že vezmu krosnu a budu se toulat po horách...*“.

Téma: Důchodce nezměníš, s tím mám zkušenosti

a) Vadí mi jejich chování

Informant, jelikož bydlí na vesnici tak se do kontaktu se seniory dostává téměř každý den, občas se s nimi setkává i v práci. „*Tady na dědině je potkávám skoro každý den, taky vobčas v práci, když přijedou s autem*“. K seniorům se podle svých slov chová s úctou, ke které ho vedli rodiče, ale jak sám přiznává jsou situace, kdy mu jejich chování vadí natolik, že se s nimi dostává do konfliktu, proto k nim nemá pozitivní vztah. „*Já sem byl vychovávanej k úctě ke starým lidem od svých rodičů a řekl bych...nevyhledávám nějaký problémy, ale prostě...oni se nezmění, pořád se budou chovat...hrozně, někdy mě tak rozčilí to, jak se chovají, a to pak radši odejdu, protože by to nedopadlo dobře. Můj vztah k nim bych teda řekl, že je... není určitě dobrej, naopak je dost špatnej*“. Jeho zkušenosti se seniory jsou převážně negativní. „*Mám jenom špatný zkušenosti*“. Vadí mu na nich hlavně to, že si nevází, že jsou zdraví a mohou se věnovat svým zájmům a místo toho se starají o druhé a hodnotí jeho práci. „*Nejvíc mi vadí, že čmouchají, kde by co na koho vyšťárali, jsou strašně zvědaví, do všeho strkajou nos, všechno ví nejlíp, všechno umí, to by udělali jinak, líp, ale umí o práci jenom kecat a kritizovat...a když přijde na věc tak jich najednou není, kdyby radši místo toho byli rádi, že jsou ještě jakžtak zdraví, že můžou dělat co je baví...to mě fakt hrozně vadí, kvůli tomu je nemám rád...*“. Podle něho mají senioři spoustu volného času, který neumějí smysluplně využít, nudí se a vyhledávají konflikty.

„...třeba ty babky tady na dědině, nemají, co na práci, tak jenom pomlouvají, jak ta chodí oblíkaná, že už je na minisukně dost stará, ten zas, že bude přistavovat, kde na to bere, ti si koupili nový auto...dědkům zas vadí ti noví co se sem přistěhovali, stěžujou si...lezou jim na nervy ty jejich uřvaný děcka, že nemají kvůli nim klid, taky nemůžou přenýst přes srdce, že starosta jim chce dokonce nechat zrekonstruovat to starý hřiště, takže zas nezbude na ty chodníky, co o ně furt žadoní. Je to pořád něco, pořád hledají nějaký hádky a rozbroje“. Vzhledem k těmto špatným zkušenostem na něho senioři nepůsobí pozitivně a má k nim negativní vztah. „To se potom neřivte, že si o nich myslím jenom to špatný...já je...na tom jejich jednání nevidím nic kvůli čemu bych je měl mít rád“. Podle něho by měli být více tolerantní a pokornější. „Měli by se nad sebou zamyslet, změnit se a začat se chovat trochu ohleduplněji...no, aby nebyli prostě tak pomlouvační, furt nezáviděli a nedělali ze sebe kdoví co nejsou“.

b) Dělalí ostudu

U informanta přispívá k negativnímu vnímání seniorů také to, že o sebe nedbají. Nelíbí se mu jejich lhostejnost, s jakou přistupují ke svému vzhledu. Chápe, že senioři už špatně vidí, přesto mu vadí, že to neřeší. „No tak hlavně v tom, jak vypadají. Nejhorší na tom je, že je jim to jedno...to je strašný. Mně nevadí, co mají na sobě, já si taky nepotrpím na nějaký značkový hadry, ale copak voni nevidí, že to oblečení mají celý flekatý...možná to asi už fakt nevidí...“. U seniorů kromě vzhledu spatřuje problém i v nedostatečné hygieně. Rozumí tomu, že už mají určité zdravotní problémy, ale myslí si, že v dnešní době se dají snadno řešit. „... a to nechcu ani rozebírat, jak smrdí...jednou sem stál za jedním dědkem na poště a myslel sem, že to nevydržím a odejdu. Dyť dneska přece existujou různý věci pro ty starý lidi, jsou možnosti, jak to řešit...můžou jít na operaci, když mají takový problémy...já nechcu být nějakej hrubej, chápu, že za to asi nemůžou, ale možná by taky stačilo, kdyby se častěji okoupali“. V nezájmu seniorů o svůj vzhled a hygienu vidí informant největší rozdíl mezi mladými a starými lidmi.

c) Jsou všude a nikdo je nemá rád

Vztahy přátel k seniorům hodnotí informant jako velmi špatné. Podle něho seniory vnímají podstatně hůř než on. Nikdo z jeho přátel je nemá rád a neřekne o nich nic pěkného. „Co vím, tak jim lezou krkem, mají jich plný zuby...kamarád říká, že jsou jak sarančata, hotová invaze důchodců, protože jsou všude, ať už vlezou do krámu, na poštu, autobusu, vlaku...jsou všude a všude se chovají, jako by jim všechno patřilo...a podle mě má pravdu“. Mají s nimi spoustu špatných zkušeností, jejich povýšené chování a neustálé kritizování je podle jeho slov utvrzují

v negativním nahlížení na seniory a ovlivňují jejich vztah k nim. „*Když poslouchám ty jejich historky...ty zkušenosti. Taky je nebaví poslouchat to jejich rozumování, vždycky když můžou tak se nad ně povyšujou, myslí si, že, když je někdo mladej tak je podle nich asi úplně blběj a mají potřebu ho urážet. Kamarád má jednoho takovýho důchodce v práci, pořád se po něm vozí...rýpe do něho celej den, nadává mu a kritizuje všechno co udělá a pak chudák přijede dom a tam...tchán, a začne to znova, poslouchá, co všechno neudělal nebo udělal, ale špatně nebo pozdě, tak se sebere a jede radši nakoupit, ale tam...zase důchodci (smích) a jede to znova. Pak se nedivím, že je nemůžou ani cítit, chápu je, mě taky vadí...jenom potvrzují co si o nich všichni myslí, nezmění se...dělají si to sami, kdyby nás jenom trochu respektovali a chápali“.*

Téma: Hodnocení seniorů

a) Každému naletí a všechno si vyřvou

Na otázku, jak podle něho seniory vnímá společnost odpovídá, že ve společnosti nepanuje pozitivní postoj k seniorům. Je to podle něho způsobeno hlavně tím, jak se o nich v poslední době v médiích mluví. „*Myslím si, že společnost je vnímá...blbě, berou je jako senilní, zmanipulovatelný, nemyslíci tvory...zdá se mi, že vo nich slyším pokaždý co zapnu televizi a vždycky je to něco negativního...“.* Podle informanta k tomuto negativnímu vnímání přispívají samotní senioři svým chováním. „*...můžou si za to sami, chovají se tak. Každýho poučujou, dělají ze sebe chytráky, všechno ví, všude byli a pak každému naletí...třeba tady jeden z dědiny, jezdil z nudy na ty předváděčky, nakoupil tam spoustu nepotřebnejch, předraženejch krámů a neměl na splácení a pak se divil, když přišel o barák, protože si na to napůjčoval, kde se dalo“.* Má také pocit, že si senioři všechno vynutí tím, jak si pořád stěžují. „*Všude se píše, že důchodci dostanou zase přidáno... všichni víme, že prostě si to vyřvali a mladým ...nám nedá nikdo nic, přitom voni už mají kde bydlet, nemají hypotéky, jak my mladí. Já si teda myslím, že si nemajou na co stěžovat...tolik peněz co majou ted' neměli ani když chodili do práce, tak nevím, co by ještě chtěli, to my, jak to tak vypadá žádněj důchod mít ani nebudem“.* Negativní vnímání seniorů ze strany společnosti i chování samotných seniorů u informanta prohlubují jeho negativní pohled na celou seniorskou populaci.

b) Pasivita seniorů

Podle jeho názoru to v dnešní moderní době senioři moc snadné nemají. Chápe, že jsou pro ně určité věci těžké. Problém, ale vidí v jejich přístupu, který vnímá jako pasivní. „*Lehký to asi dneska nemaj...sou všude počítače, 3D tiskárny a tak...ale je to jejich chyba, kdyby se víc*

zapojovali, měli snahu se něco naučit a pořád jenom nemoralizovali a nepoučovali, tak by se na ně lidi dívali jinak, brali by je...ale nechce se jim, sedí doma na zadku, ukřivdění a myslí jenom na to koho by naštváli“. Myslí si, že senioři mají v dnešní době spoustu možností ke vzdělávání a pokud by změnili svůj přístup a projevíli zájem mohlo by to přispět ke změně postoju mladé generace k seniorské populaci. *„Místo toho by mohli třeba chodit do nějakých počítačových kurzů nebo se učit anglicky...aspoň ty základy, dneska je dost možností, ale to by museli chtít a hned by je lidi vnímali jinak“.*

Společná témata

Po zpracování jednotlivých rozhovorů následovalo hledání společných témat, která jsou v souladu s cílem výzkumu a výzkumnými otázkami. Témata byla vyhledávána napříč rozhovory podle podobností zaznamenaných v každém případě.

Zkušenosti se seniory

Postoj informantů k seniorům ovlivňují především jejich vlastní zkušenosti, které získávají při kontaktu se starými lidmi. Nejčastěji se s nimi setkávají na veřejnosti nebo v zaměstnání. Zkušenosti informantů se seniory nejsou pozitivní a výrazně se podílejí na jejich negativním postoji k nim. Stejně negativně ovlivňují i způsob, jakým na seniory informanti nahlíží a jak je vnímají. Vzhledem ke svým zkušenostem mají na seniory negativní názory, považují je za arogantní, sebestředné a nepříjemné osoby. Nemají k nim dobré vztahy, necítí potřebu s nimi komunikovat a raději se jim vyhýbají. Zkušenosti se seniory mají informanti i z rodinného prostředí. Tyto zkušenosti jsou pozitivní i negativní. Dá se, ale říct, že u informantů převládají mnohem pozitivnější vztahy ke svým prarodičům než k ostatním seniorům.

Chování seniorů

Společným tématem ve všech rozhovorech s informanty je způsob chování seniorů. Informantům nejvíce vadí, jakým způsobem s nimi senioři jednájí. Vulgární vyjadřování, kritizování a povýšené jednání seniorů vůči nim považují za nepřiměřené a nepůsobí na ně dobrým dojmem. Domnívají se, že si takové jednání nezaslouží a k nevhodnému a vulgárnímu chování nemají senioři žádný důvod. Ve vystupování seniorů spatřují snahu vynutit si jejich zájem a úctu. Zajímavé je přesvědčení informantů o tom, že jsou to právě oni, kdo starým lidem projevují větší úctu a ohleduplnost než oni k nim. Mají, ale pocit, že si toho senioři vůbec neváží a ani si to neuvědomují. Podle nich senioři považují slušné chování ze strany mladých lidí,

vzhledem k jejich věku, za samozřejmost a své právo. To u informantů prohlubuje nechuť se se seniory stýkat a vede k jejich negativnímu vnímání celé seniorské populace. Můžeme tedy říct, že příčinnou negativního postoje informantů vůči seniorům a jejich nezájmu o kontakt s nimi, je právě způsob jejich chování, který informantům není příjemný a je pro ně těžko pochopitelný.

Způsob vnímání seniorů okolím

Způsob, jakým seniory vnímá okolí informantů má značný podíl na utváření a prohlubování jejich negativního vztahu a nahlížení na seniory. Z rozhovorů vyplynulo, že přátelé informantů nemají vzhledem ke svým špatným zkušenostem se seniory pozitivní vztahy. Nemají je rádi, překáží jim a nerozumí jejich chování, kterému se vysmívají. Podle informantů mladá generace nestojí o poučování, zastaralé názory a rady, ale ocenila by ze strany seniorů větší pochopení pro jejich způsob života a odlišné názory. U informantů se objevuje i společný názor, že společnost o seniory nestojí a považuje je za nepříjemné a obtěžující osoby, které nejsou schopny přizpůsobit se dnešní době. I když si informanti uvědomují, že pro ně není lehké naučit se pracovat s novými technologiemi, senioři by se podle nich měli více snažit nebo by raději měli uvolnit místo mladším a schopnějším. V jednom případě je zmiňován i názor, že na některé věci jsou už senioři staří a neměli by například ani řídit. Podle informantů na nezájmu o seniory a negativních postojích ve společnosti nesou vinu samotní senioři svým způsobem chování a odmítáním přizpůsobit se dnešní moderní době.

Strach ze stáří a nemoci

K negativnímu postoji informantů k seniorům přispívají také obavy spojené se stářím. Objevují se u všech informantů. Stáří vnímají negativně. Shodují se v názoru, že spokojené a aktivní prožívání stáří závisí hlavně na zdravotním stavu a psychické kondici člověka. Pouze v jednom případě je v rozhovoru zmiňováno, že stáří má dvě strany a nemusí být jen negativní, ale může být i spokojené a pozitivní. Přesto u informantů stáří i když je pro ně zatím vzdálené a odmítají o něm přemýšlet vzbuzuje hlavně negativní představy spojené s nemocemi, bolestí, osamělostí nebo bezmocností. Tyto obavy spojené se stářím jim brání vnímat stáří a staré lidi pozitivně, což u nich vede k odmítání stáří a může vést k negativnímu postoji i k samotným seniorům.

4.5 Shrnutí výsledků výzkumu

Ukázalo se, že negativní postoje informantů k seniorům značným způsobem ovlivňují jejich vlastní zkušenosti, které jsou u všech zkoumaných informantů negativní. Na základě svých zkušeností mají na seniory negativní názory a stejně negativně na ně i nahlíží. Senioři na ně nepůsobí dobrým dojmem, vnímají je jako arogantní a nepříjemné osoby a vzhledem ke svým špatným zkušenostem je nevyhledávají a nemají k nim pozitivní vztah. Zkušenosti informantů z rodinného prostředí jsou překvapivě od zkušeností s ostatními seniory nejen negativní, ale i pozitivní.

Dalším významným vlivem ovlivňujícím negativní postoje informantů k seniorům je chování seniorů. Z rozhovorů s informanty vyplynulo, že se jim značně nelíbí, jakým způsobem s nimi senioři jednají, jak je kritizují a vulgárně se vyjadřují. Podle jejich výpovědí nedávají seniorům k takovému jednání důvod a senioři si tak podle nich úctu a zájem vynucují. Ve způsobu chování a vyjadřování seniorů informanti také spatřují hlavní příčinu jejich negativního postoje k nim. Zajímavé je, že informanti mají pocit, že se k seniorům chovají s větší úctou a ohleduplností než senioři k nim. Nelíbí se jim, že slušné jednání senioři považují od mladé generace za samozřejmost a vynucují si ho svým nevhodným chováním. Tím u nich prohlubují nezáměr se s nimi stýkat i negativní pohled na seniorskou generaci.

Dalším důležitým vlivem ovlivňující negativní postoje informantů k seniorům je způsob, jakým seniory vnímá okolí informantů. Ukázalo se, že vztahy okolí a přístup společnosti k seniorům všichni informanti vnímají jako negativní. Jejich přátelé se seniory nemají dobré vztahy, protože s nimi mají špatné zkušenosti, které je odrazují od vzájemného kontaktu. Podle informantů celkově ve společnosti na seniory panují negativní názory. Seniory kvůli jejich chování a přístupu nikdo nemá rád, vadí jim a nestojí o ně. Senioři podle nich projevují malý zájem a snahu přizpůsobit se současné moderní době a tím tak sami přispívají k negativnímu vnímání a postoji ze strany mladé generace.

Dalším vlivem přispívajícím k negativním postojům informantů k seniorům je strach ze stáří a nemocí. Tyto obavy spojené se stářím se objevují u všech informantů. Nejvíce se obávají bolesti, osamělosti, nesoběstačnosti a závislosti na pomoci druhých. Pociťují také strach z nenaplnění svých představ o spokojeném a aktivním stáří z důvodů špatného zdravotního stavu. Z rozhovorů vyplynulo, že všichni informanti se vzhledem k těmto obavám stářím nechtějí zabývat, vnímají ho negativně a negativně ovlivňují i jejich postoj ke starým lidem.

4.6 Diskuze

Diskuze, slouží k porovnání výzkumů a výsledků výzkumů s výzkumy ostatních autorů věnující se stejné nebo podobné tématice.

Ke srovnání byl zvolen odborný článek NELSONA (2019) ve kterém uvádí, že ageismus a negativní postoje lze snížit, a to větší informovaností společnosti o stárnutí, kontaktem jednotlivých generací a vzděláváním osob pracujících se seniory.

Pro další porovnání byl vybrán výzkum, který provedl EUROBAROMETR (2019). Záměrem výzkumu bylo zjistit, jaké názory mají lidé na ageismu a kde nejčastěji k němu dochází. Výsledky výzkumného šetření ukázaly, že téměř polovina zkoumaných osob je přesvědčená o existenci věkové diskriminace v České republice. Polovina občanů naší země si myslí, že k věkové diskriminaci nejčastěji dochází při výběru uchazečů o práci.

K dalšímu porovnání byl zvolen výzkum LYTLE a kol. (2020). Výsledky výzkumu prokázaly, že znalosti o stárnutí, vztahy mezi generacemi a osobní kontakt se staršími lidmi u zkoumaných osob pozitivně ovlivňují jejich postoje ke stárnutí a starším lidem.

Porovnán byl i výzkum, který uskutečnila LÓPEZ-HERNÁNDEZ a kol. (2021). Cílem výzkumu bylo zjistit, jaké jsou postoje mužů a žen ve věku 22-25 let ke starým lidem. Výzkumného šetření se zúčastnilo téměř 380 studentů vysoké školy. Výsledky studie ukázaly, že u žen se vyskytuje nižší míra ageismu a pozitivnější postoj ke starým lidem než u mužů.

Závěr

Hlavní a dílčí cíle diplomové práce nazvané Ageismus jako společenský problém byly naplněny. Na základě výzkumného šetření jsem zjistila, že mladé lidi k negativním postojům vůči seniorům zásadním způsobem ovlivňují jejich vlastní zkušenosti se seniory a způsob chování starých lidí. Dalším významným vlivem je strach ze stáří a nemocí i způsob, jakým seniory vnímá okolí. Mladí lidé mají o stáří a starých lidech negativní představy spojené s obavami z nemocí, osamělosti a bezmocností. Seniory na základě svých špatných zkušeností vnímají negativně a nemají na ně pozitivní názory. Považují je za arogantní a nepříjemné osoby, které na ně nepůsobí dobrým dojmem. Nelíbí se jim způsob vyjadřování starých lidí, jejich kritizování, povyšování a vynucování si úcty a zájmu.

Negativní představy a projevy vůči stáří a starým lidem nejsou v naší společnosti výjimečné a objevují se stále častěji. Pro mladé lidi není stáří pozitivní, staří lidé je nezajímají a vyhýbají se jim. Podle mého názoru schází dnešní mladé generaci pochopení a pozitivní přístup ke stáří, který by mohl přispět k většímu respektu a úcty k seniorům. Také si myslím, že každý člověk by se měl nad sebou zamyslet a uvědomit si, že i on bude jednou starý a své jednání a přístup přehodnotit. V řadě případů může za negativními postoji mladé generace k seniorské populaci stát výchova v rodině. Jestliže již dnes nejsou děti a mládež vedeni k respektu vůči starým lidem, tak ani v budoucnu nebudou k úctě a respektu vést své děti a negativní projevy budou narůstat. Je tedy zásadní, aby děti a mládež byly vychovávány k pozitivnímu přístupu vůči stáří i seniorům, a to jak v rodinném, tak i školním prostředí.

Pro vytvoření pozitivního přístupu k seniorské populaci bych školám doporučila zvýšit informovanost o problematice věkové diskriminace a své působení v oblasti prevence ageismu. Zahrnout do Školního vzdělávacího programu více předmětů zaměřených na stáří, stárnutí a seniory. Veřejnosti poskytnout více informací souvisejících se stářím a seniory, které by přispěly ke změně nahlížení na seniory a pracovníkům různých institucí a organizací poskytující služby starým lidem by mohly pomoci k jejich zkvalitnění. Seniorům by společnost měla vytvářet vhodné podmínky pro vzdělávání a mezigenerační učení a v těchto aktivitách je podporovat, jelikož představují efektivní prevenci ageismu.

Seznam použitých zdrojů

Knižní publikace

ALLPORT, Gordon. Willard. *O povaze předsudků*. Praha: Prostor, 2004. ISBN 80-7260-125-3.

BALTES, B. Paul. Stáří a stárnutí jako oslava rovnováhy: mezi pokrokem a důstojností. In: GRUSS, Peter. *Perspektivy stárnutí: z pohledu psychologie celoživotního vývoje*. Praha: Portál, 2009. ISBN 978-80-7367-605-6.

BARBER, J. Sarah a Mara MATHER. Stereotype Threat in Older Adults: When and Why Does It Occur and Who is Most Affected? In: VERHAEGHEN, Paul a Christopher K. HERTZOG (eds.). *The Oxford Handbook of Emotion, Social Cognition, and Problem Solving in Adulthood*. New York: Oxford University Press, 2014. ISBN 978-0-19-989946-3.

BOBEK, Michal, Pavla BOUČKOVÁ a Zdeněk KÜHN. *Rovnost a diskriminace*. Praha: C. H. Beck, 2007. ISBN 978-80-7179-584-1.

BORJAS, J. George. *Labor Economics*. New York: McGraw-Hill Education, 2016. ISBN 978-0-07-352320-0.

CIMBÁLNÍKOVÁ, Lenka a kol. *Age Management pro práci s cílovou skupinou 50+. Metodická příručka*. Praha: Asociace institucí vzdělávání dospělých ČR, 2012. ISBN 978-80-904531-5-9.

ČEVELA, Rostislav, Zdeněk KALVACH a Libuše ČELEDOVÁ. *Sociální gerontologie: úvod do problematiky*. Praha: Grada, 2012. ISBN 978-80-247-3901-4.

DISMAN, Miroslav. *Jak se vyrábí sociologická znalost: příručka pro uživatele*. 2. vyd. Praha: Karolinum, 1998. ISBN 80-7184-141-2.

DVOŘÁČKOVÁ, Dagmar. *Kvalita života seniorů: v domovech pro seniory*. Praha: Grada, 2012. ISBN 978-80-247-4138-3.

FARKOVÁ, Marie. *Dospělost a její variabilita*. Praha: Grada, 2009. ISBN 978-80-247-2480-5.

GAVORA, Peter. *Úvod do pedagogického výzkumu*. Brno: Paido, 2000. ISBN 80-84931-79-6.

- HARTL, Pavel a Helena HARTLOVÁ. *Psychologický slovník*. Praha: Portál, 2004. ISBN 80-7178-303-X.
- HAŠKOVCOVÁ, Helena. *Fenomén stáří*. Vyd. 2., podstatně přepracované a doplněné. Praha: Havlíček Brain Team, 2010. ISBN 978-80-87-109-19-9.
- HAVRÁNKOVÁ, Olga. *Sebevražednost seniorů*. Praha: Karolinum, 2021. ISBN 978-80-246-4822-4.
- HAYES, Nicky. *Základy sociální psychologie*. Praha: Portál, 2007. ISBN 978-80-7367-283-6.
- HENDL, Jan. *Úvod do kvalitativního výzkumu*. Praha: Karolinum, 1999. ISBN 80-246-0030-7.
- HENDL, Jan. *Kvalitativní výzkum: základní metody a aplikace*. Praha: Portál, 2005. ISBN 80-7367-040-2.
- HENDL, Jan. *Kvalitativní výzkum: základní teorie, metody a aplikace*. 4. vyd. Praha: Portál, 2016. ISBN 978-80-262-0982-9.
- HOLCZEROVÁ, Vladimíra a Dagmar DVOŘÁČKOVÁ. *Volnočasové aktivity pro seniory*. Praha: Grada, 2013. ISBN 978-80-247-4697-5.
- HOLMEROVÁ, Iva a kol. *Průvodce vyšším věkem. Manuál pro seniory a jejich pečovatele*. Praha: Mladá fronta a.s., 2014. ISBN 978-80-204-3119-6.
- HOLMEROVA, Iva. *Používání omezovacích prostředků v péči o geriatrické pacienty. Postavení a diskriminace seniorů v České republice*. Praha: MPSV ČR, 2006. ISBN 80-86878-52-X.
- HORÁKOVÁ, Karolína, Anna ŠUJANOVÁ a Lucie VIDOVIČOVÁ. Mezigenerační vztahy a programy pro jejich kultivaci – přínosy a rizika. In: ŠTĚPÁNKOVÁ, Hana, Cyril HÖSCHL a Lucie VIDOVIČOVÁ. *Gerontologie: současné otázky z pohledu biomedicíny a společenských věd*. Praha: Karolinum, 2014. ISBN 978-80-246-2628-4.
- HORECKÝ Jiří a Ladislav PRŮŠA. *Současná struktura služeb dlouhodobé péče a prognóza potřeby sociálních služeb 2019-2050*. Tábor: Asociace poskytovatelů sociálních služeb ČR, 2020. ISBN 978-80-907053-4-0.
- HROZENSKÁ, Martina a Dagmar DVOŘÁČKOVÁ. *Sociální péče o seniory*. Praha: Grada, 2013. ISBN 978-80-247-4139-0.

HROZENSKÁ, Martina. Riziká vnímání a prezentování stáří a staroby v postmodernejši dobe. In: SMUTEK, Martin, Friedrich W. SEIBEL a Zuzana TRUHLÁŘOVÁ (eds.). *Rizika sociální práce: sborník z konference VII. Hradecké dny sociální práce, Hradec Králové 1. až 2. října 2010*. Hradec Králové: Gaudeamus, 2010. ISBN 978-80-7435-086-3.

CHRASTINA, Jan. *Případová studie – metoda kvalitativní výzkumné strategie a designování výzkumu: Case study – a method of qualitative research strategy and research design*. Olomouc: UP Olomouc, 2019. ISBN 978-80-244-5373-6.

JANDOUREK, Jan. *Sociologický slovník*. Praha: Portál, 2001. ISBN 80-7367-269-3.

JESENSKÝ, Ján. *Andragogika a gerontagogika handicapovaných*. Praha: Karolinum, 2000. ISBN 80-7184-823-9

JIRÁSKOVÁ, Věra a kol. *Mezigenerační porozumění a komunikace*. Praha: Eurolex Bohemia 2005. ISBN 80-86861-80-5.

KALVACH, Zdeněk a Alice ONDERKOVÁ. *Stáří: pojetí geriatrického pacienta a jeho problémů v ošetrovatelské praxi*. Praha: Galén, 2006. ISBN 80-7262-455-5.

KALVACH, Zdeněk. *Úvod do gerontologie a geriatric*. Praha: Karolinum, 1997. ISBN 80-7184-366-0.

KLEVETOVÁ, Dana a Irena DLABALOVÁ. *Motivační prvky při práci se seniory*. Praha: Grada, 2008. ISBN 978-80-247-2169-9.

KLEVETOVÁ, Dana. *Motivační prvky při práci se seniory*. Praha: Grada, 2017. ISBN 978-80-271-0102-3.

KOSEK, Jan. *Právo (n)a předsudek: historické, filozofické, sociálně psychologické, kulturní a právnické souvislosti stereotypů a předsudků*. Praha: Portál, 2011. ISBN 978-80-7363-312-7.

LANGMAJER, Josef a Dana KREJČÍŘOVÁ. *Vývojová psychologie*. Praha: Grada, 1998. ISBN 80-7169-195-X.

LAŠEK, Jan. *Kapitola ze sociální psychologie I*. Hradec Králové: Gaudeamus, 2003. ISBN 80-7041-533-9.

LAŠEK, Jan. Předsudek jako rizikový faktor. In: TRUHLÁŘOVÁ, Zuzana a Martin SMUTEK (eds.). *Riziková mládež v současné společnosti: sborník příspěvků z konference s mezinárodní účastí konané pod záštitou projektu PHARE 2003 RLZ – opatření 2.1: Program podpory aktivit*

zaměřených na integraci sociálně znevýhodněných obyvatel. Hradec Králové: Gaudeamus, 2006. ISBN 80-7041-044-2.

LOVAŠ, Ladislav. Malé sociální skupiny. In: VÝROST, Jozef, Ivan SLAMĚNÍK a Eva SOLLÁROVÁ (eds.). *Sociální psychologie: teorie, metody, aplikace.* Praha: Grada, 2019. ISBN 978-80-247-5775-9.

MAJEROVÁ, Věra. *Český venkov 2004. Život mladých a starých lidí.* Praha: Česká zemědělská univerzita, 2005. ISBN 80-213-1281-5.

MALÍKOVÁ, Eva. *Péče o seniory v pobytových sociálních zařízeních.* Praha: Grada Publishing, 2011. ISBN 978-80-247-3148-3.

MALÍKOVÁ, Eva. *Péče o seniory v pobytových zařízeních sociálních služeb.* 2.vyd. Praha: Grada Publishing, 2020. ISBN 978-88-271-1638-6.

MAŘÍKOVÁ Hana, Miloslav PETRUSEK a Alena VODÁKOVÁ. *Velký sociologický slovník.* Praha: Karolinum, 1996. ISBN 80-7184-164-1.

MATOUŠEK, Oldřich, Jana KOLÁČKOVÁ a Pavla KODYMOVÁ. *Sociální práce v praxi: Specifika různých cílových skupin a práce s nimi.* Praha: Portál 2005. ISBN 80-7367-002-X.

Ministerstvo práce a sociálních věcí. *Postavení a diskriminace seniorů v České republice: sborník z mezinárodní konference, kterou uspořádalo Ministerstvo práce a sociálních věcí ve spolupráci s Českou geriatrickou a gerontologickou společností v rámci XI. Celostátního gerontologického kongresu: v Hradci Králové dne 25. listopadu 2005.* Praha: MPSV, 2006. ISBN 80-86878-52-X.

MIOVSKÝ, Michal. *Kvalitativní přístup a metody v psychologickém výzkumu.* Praha: Grada, 2006. ISBN 80-247-1326-4.

MLÝNKOVÁ, Jana. *Péče o staré občany. Učebnice pro obor sociální činnost.* Praha: Grada, 2011. ISBN 978-80-247-3872-7.

MOJŽÍŠOVÁ, Adéla. *Sociální práce se seniory.* České Budějovice: Zdravotně sociální fakulta, 2019. ISBN 978-80-7394-761-3.

MOŽNÝ, Ivo a kol. *Mezigenerační solidarita: výzkumná zpráva z mezinárodního srovnávacího výzkumu „Hodnota dětí a mezigenerační solidarita“.* Praha: VÚPSV, výzkumné centrum Brno, 2004. ISBN 80-239-4279-4.

- MÜHLPACHER, Pavel. *Gerontopedagogika*. Brno: Masarykova univerzita, 2004. ISBN 80-210-3345-2.
- MÜHLPACHR, Pavel. *Gerontopedagogika*. 2. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2009. ISBN 978-80-210-5029-7.
- MÜLLEROVÁ, Monika. *Člověk a prostředí*. Olomouc: UP, 2009. ISBN 978-80-244-2447-7.
- MYERS, Guy. David. *Sociální psychologie*. Brno: Edika, 2016. ISBN 978-80-266-0871-4.
- NAKONEČNÝ, Milan. *Psychologie osobnosti*. Praha: Academia, 1995. ISBN 80-200-0525-0.
- NOVÁK, Tomáš. *Jak nerozumět emocím stárnoucích rodičů*. Praha: Grada Publishing, 2014. ISBN 978-80-247-5152-8.
- PACOVSKÝ, Vladimír. *O stárnutí a stáří*. Praha: Avicentrum, 1990. ISBN 80-201-8076-8.
- PALMORE, Erdman. Ballagh. *Ageism: Negative and positive*. 2nd ed. New York: Springer Publishing Company, Inc., 1999. ISBN 0-8261-7002-1.
- PETRÁŠEK, Josef. *Sociální politika*. Praha: Univerzita Jana Amose Komenského, 2014. ISBN 978-80-7452-0334.
- PICHAUD, Clement a Isabelle THAREAUOVÁ. *Soužití se staršími lidmi*. Praha: Portál, 1998. ISBN 80-7178-184-3.
- PRŮCHA, Jan a Jaroslav VETEŠKA. *Andragogický slovník*. 2. vyd. Praha: Grada, 2014. ISBN 978-80-247-4748-4.
- PRŮCHA, Jan. *Interkulturní psychologie*. Praha: Portál, 2004. ISBN 80-71788856.
- PRŮŠA, Ladislav a kol. *Poskytování sociálních služeb pro seniory a osoby se zdravotním postižením*. Praha: VÚPSV, v.v.i., 2010. ISBN 978-80-7416-048-6.
- PŘIBYL, Hugo. *Lidské potřeby ve stáří*. Praha: Maxdorf, 2015. ISBN 978-80-7345-437-1.
- PTÁČKOVÁ, Hana a Radek PTÁČEK. *Psychosociální adaptace ve stáří a nemoci*. Praha: Grada Psyché, 2021. ISBN 978-80-271-0876-3.
- RAŠTICOVÁ, Martina a Monika BÉDIOVÁ. *Práce nebo důchod?* Brno: Books & Pipes Publishing, 2018. ISBN 978-80-7485-177-3.

REICHEL, Jiří. *Kapitoly metodologie sociálních výzkumů*. Praha: Grada, 2009. ISBN 978-80-247-3006-6.

ŘIHÁČEK, Tomáš, Ivo ČERMÁK a Roman HYTYCH. *Kvalitativní analýza textů: čtyři přístupy*. Brno: Masarykova univerzita, 2013. ISBN 978-80-210-6382-2.

SAK, Petr a Karolína KOLESÁROVÁ. *Sociologie stáří a seniorů*. Praha: Grada, 2012. ISBN 978-80-247-3850-5.

SCHIRRMACHER, Frank. *Spiknutí metuzalémů: stáří má zelenou!* Praha: Knižní klub, 2005. ISBN 80-242-1496-2.

SKÁLOVÁ, Helena. *Neviditelný problém: Rovnost a diskriminace v praxi*. Praha: Gender Studies, 2010. ISBN 978-80-86520-30-8.

SKUTIL, Martin. *Základy pedagogicko-psychologického výzkumu pro studenty učitelství*. Praha: Portál, 2011. ISBN 978-80-7367-778-7.

SOKAČOVÁ Linda, Jaroslava HASMANOVÁ-MARHÁNKOVÁ a Nikola ŠIMANDLOVÁ. *Stárnutí populace jak výzva. Age management a postavení lidí 50+ ve společnosti a na trhu práce*. Praha: Alternativa 50+, 2014. ISBN 978-80-905711-0-5.

ŠAMÁNEK, Jiří a kol. *Antidiskriminační právo v judikatuře a v praxi*. Praha: C. H. Beck, 2017. ISBN 978-80-7400-658-6.

ŠAUEROVÁ, Markéta a Katarína M. VADÍKOVÁ. *Specifika edukace seniorů*. Praha: Vysoká škola tělesné výchovy a sportu Palestra, 2013. ISBN 978-80-87723-09-8.

ŠERÁK, Michal. *Zájmové vzdělávání dospělých*. Praha: Portál, 2009. ISBN 978-80-7367-551-6.

ŠMÍDOVÁ, Michaela, Martin VÁVRA a Tomáš ČÍŽEK. *Inventura předsudků*. Praha: Academia, 2017. ISBN 978-80-200-2731-3.

ŠPATENKOVÁ Naděžda a Lucie SMÉKALOVÁ. *Edukace seniorů: geragogika a gerontodidaktika*. Praha: Grada, 2015. ISBN 978-80-247-5446-8.

ŠRAMO, Ján. *Příprava na stáří*. Praha: Občanské sdružení Melius, 2012. ISBN 978-80-87638-00-2.

ŠTĚPÁNKOVÁ, Hana, Cyril HÖSCHL a Lucie VIDOVIČOVÁ. *Gerontologie. Současné otázky z pohledu biomedicíny a společenských věd*. Praha: Karolinum, 2014. ISBN 978-80-246-2628-4.

ŠTILEC, Miroslav. *Program aktivního stylu života pro seniory*. Praha: Portál 2004. ISBN 80-7178-920-8.

ŠVAŘÍČEK, Roman a Klára ŠEĐOVÁ. *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách*. Praha: Portál, 2007. ISBN 978-80-7367-313-0.

THOROVÁ, Kateřina. *Vývojová psychologie: proměny lidské psychiky od početí po smrt*. Praha: Portál, 2015. ISBN 978-80-262-0714-6.

TOPINKOVÁ, Eva a Jiří NEUWIRTH. *Geriatricie pro praktického lékaře*. Praha: Grada 1995. ISBN 80-7169-099-6.

TOŠNEROVÁ, Tamara. *Ageismus: Průvodce stereotypy a mýty o stáří*. Praha: Ambulance pro poruchy paměti, Ústav lékařské etiky 3. LF UK a FNKV, 2002. ISBN 80-238-9506-0.

URBAN, Lukáš. *Sociologie*. Praha: Eurolex Bohemia, 2006. ISBN 80-86861-45-7.

VAĐUROVÁ, Helena a Pavel MÜHLPACHR. *Kvalita života: teoretická a metodologická východiska*. Brno: Masarykova univerzita, 2005. ISBN 80-210-3754-7.

VÁGNEROVÁ, Marie. *Vývojová psychologie: dětství, dospělost, stáří*. Praha: Portál, 2000. ISBN 80-7178-308-0.

VÁGNEROVÁ, Marie. *Vývojová psychologie II. Dospělost a stáří*. Praha: Karolinum, 2007. ISBN 978-80-246-1318-5.

VENGLÁŘOVÁ, Martina. *Problematické situace v péči o seniory: příručka pro zdravotnické a sociální pracovníky*. Praha: Grada, 2007. ISBN 978-80-247-2170-5.

VIDOVIČOVÁ, Lucie a Eva GREGOROVÁ. „*My jsme si stáří nezavinili, čeká to každého...*“: *Povaha a prevence diskriminace seniorů v ČR*. Praha: Život 90, 2008. ISBN 978-80-254-3808-4.

VIDOVIČOVÁ, Lucie a Ladislav RABUŠIC. *Věková diskriminace – ageismus: úvod do teorie a výskyt diskriminačních přístupů ve vybraných oblastech s důrazem na pracovní trh*. Praha: VÚPSV, výzkumné centrum Brno, 2005. ISBN 80-239-4645-5.

VIDOVIČOVÁ, Lucie. *Stárnutí, věk a diskriminace – nové souvislosti*. Brno: Masarykova univerzita, 2008. ISBN 978-80-210-4627-6.

VLACHOVÁ, Klára (ed.). *Hodnoty Postoje Chování*. Praha: Sociologický ústav Akademie věd ČR, v.v.i., 2013. ISBN 978-80-7330-224-5.

VOHRALÍKOVÁ, Lenka a Ladislav RABUŠIC. *Čeští senioři včera, dnes a zítra*. Praha: VÚPSV, výzkumné centrum Brno, 2004. ISBN 80-239-4218-2.

VÝROST, Jozef a Ivan SLAMĚNÍK. *Sociální psychologie*. 2. vyd. Praha: Grada, 2008. ISBN 978-80-247-1428-8.

ZAVÁZALOVÁ, Helena a kol. *Vybrané kapitoly ze sociální gerontologie*. Praha: Karolinum, 2001. ISBN 80-246-2326-8.

ZIMMELOVÁ, Petra a Martin STOLÍN. Rizikové faktory špatného zacházení se seniory In BURIÁNEK, J., KOVAŘÍK, J. ed. *Domácí násilí – násilí na mužích a seniorech*. Praha: Triton, 2006. ISBN 80-7254-914-6.s 83-86.

Legislativa

ČESKO. Zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách. Ze dne 14. března 2006. In: Sbíрка zákonů České republiky, 2006, částka 37

ČESKO. Zákon č. 198/2009 Sb., o rovném zacházení a o právních prostředcích ochrany před diskriminací a o změně některých zákonů (antidiskriminační zákon). Ze dne 23. dubna 2008. In: Sbíрка zákonů České republiky, 2008, částka 58

Odborné články

DRAGOMIRECKÁ, Eva a Ctirad ŠKODA. Kvalita života – vymezení, definice, historický vývoj pojmu v sociální psychiatrii. *Česká a slovenská psychiatrie*. **93**(2), 102–108, 1997. ISSN 1212-0383.

HNÁTOVÁ, Barbora. První globální zpráva OSN o ageismu. *Bulletin Výzkumného centra pro lidská práva (UNCE)*. **1**, 6-7, 2021. ISSN 2571-092.

HNILICA, Karel a Veronika BARTUŠKOVÁ. Stereotypy, morální normy a zobecněná předsudečnost. *Československá psychologie*. **62**(4), 297-315, 2018. ISSN 0009-062X.

HUDÁKOVÁ, Anna, Dagmar MAGUROVÁ a Darina MUDRÍKOVÁ. Senior verzus ageismus. *Prevence úrazů, otrav a násilí*. **7**(2), 192-198, 2011. ISSN 1804-7858.

- KISVETROVÁ, Helena. Postoje ke stáří a stárnutí v současné společnosti. *Profese online*. **12**(1), 30-31, 2019. ISSN 1803-4330.
- KOTTER-GRÜHN, Dana. Changing Negative Views of Aging: Implications for Intervention and Translational Research. In: *Annual review of Gerontology and Geriatrics. Subjective Aging: New Developments and Future Directions*. **35**, 167-186, 2015. ISSN 1944-4036.
- LYTLE Ashley, NOWACEK Nancy a Sheri R. LEVY. Instapals: Snížení ageismu usnadněním mezigeneračního kontaktu a poskytování vzdělání pro stárnutí. In: *Gerontol Geriatr Educ*. **41**(3), 308-319, 2020. Dostupné z doi: [10.1080/02701960.2020.1737047](https://doi.org/10.1080/02701960.2020.1737047)
- LÓPEZ-HERNÁNDEZ, Lourdes, Francisko Miguel MARTÍNEZ-ARNAU, Elena CASTELLANO-RIOJA, Marta BOTELLA-NAVAS a Pilar PÉREZ-ROS. Faktors Affecting Attitudes towards Older People in Undergraduate Nursing Students. *Healthcare*. **9**(9), 2021. ISSN 2227-9032.
- MOTLOVÁ, Lenka. Autonomie, nezávislost a uspokojování potřeb osob vyššího věku. *Kontakt*. **9**(2), 213-458, 2007. ISSN 1212-4117.
- NELSON, D. Todd. Snížení ageismu: Které intervence fungují? [online] *Am J Veřejné zdraví*. **109**(8), 1066-1067, 2019. [cit. 2023-01-28]. Dostupné z: doi: [10.2105/AJPH.2019.305195](https://doi.org/10.2105/AJPH.2019.305195)
- PRŮCHA, Jan a Roman ŠVARŤÍČEK. Etický kodex české pedagogické vědy a výzkumu. *Pedagogická orientace*. **19**(2), 89-105, 2009. ISSN 1211-4669.
- SRNEC, Jan. Smysluplný život neutíká tak rychle. *Psychologie dnes*. **14**(12), 56-57, 2008. ISSN 1212-9607.
- TRUSINOVÁ, Romana. Stáří mladýma očima: zdroje nevráživosti mladých k seniorům. *AntropoWebzin*. **1**, 27-34, 2013. ISSN 1801-8807.
- ZAVŘELOVÁ, Veronika. Taková normální rodinka. *Moje psychologie*. **17**(9), 50-51, 2022. ISSN 1802-2073.
- ZIMMELOVÁ, Petra a Dagmar DVOŘÁČKOVÁ. Faktory ovlivňující adaptaci klientů v Domově pro seniory Máj, p.o. *Kontakt*. **9**(2), 213-458, 2007. ISSN 1212-4117.

Internetové zdroje

ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD. *Projekce obyvatelstva České republiky 2018-2100*. [online]. ČSÚ, 2018. [cit. 2022-07-04]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/documents/10180/61566242/13013918u.pdf/6e70728f-c460-4a82-b096-3e73776d0950?version=1.2>

MEZI NÁMI, o. p. s. *Mezi námi mezigeneračně*. [online]. Mezi námi o.p.s., 2022. [cit. 2022-07-30]. Dostupné z: <https://www.mezi-nami.cz/>

MINISTERSTVO PRÁCE A SOCIÁLNÍCH VĚCÍ ČESKÉ REPUBLIKY. *Strategický rámec politiky zaměstnanosti do roku 2030*. [online]. MPSV ČR, 2020. [cit. 2022-07-10]. Dostupné z: <https://www.mpsv.cz/strategicky-ramec-politiky-zamestnanosti-do-roku-2030>

MINISTERSTVO PRÁCE A SOCIÁLNÍCH VĚCÍ ČESKÉ REPUBLIKY. *Strategický rámec přípravy na stárnutí společnosti 2021-2025*. [online]. MPSV ČR, n.d. [cit. 2022-08-05]. Dostupné z: https://www.mpsv.cz/documents/20142/372809/Strategicky_ramec_pripravy_na_starnuti_spo_lectnosti_2021-2025.pdf/99bc6a48-abcf-e555-c291-1005da36d02e

MINISTERSTVO PRÁCE A SOCIÁLNÍCH VĚCÍ ČESKÉ REPUBLIKY. *Operační program Zaměstnanosti plus 2021-2027*. [online]. MPSV ČR, 2022. [cit. 2022-08-06]. Dostupné z: <https://www.esfcr.cz/documents/21802/18372496/Opera%C4%8Dn%C3%AD+program+Zam%C4%9Bstnanost+plus/18b06e76-40f6-4f70-a00a-44759c376ae8>

OLOMOUCKÝ KRAJ. *Akční plán Koncepce rodinné politiky Olomouckého kraje*. [online]. Olomoucký kraj, 2021. [cit. 2022-08-07]. Dostupné z: https://www.rodinajeok.cz/webfiles/ap_koncepce_rodinn_e_politiky_ok_na_rok_.pdf

PORTÁL VZDĚLÁVÁNÍ SENIORŮ. *Univerzita třetího věku a Virtuální univerzita třetího věku*. In: *Provozně ekonomická fakulta* [online]. Česká zemědělská univerzita v Praze, n.d. [cit. 2022-07-25]. Dostupné z: <https://e-senior.czu.cz/>

SPECIAL EUROBAROMETER 493. *Report on Discrimination in the European Union*. [online]. European Union, 2019. [cit. 2023-01-30]. Dostupné z: <https://europa.eu/eurobarometer/surveys/detail/2251>

UNIVERZITA TŘETÍHO VĚKU. *O Univerzitě třetího věku*. [online]. Univerzita Palackého v Olomouci, 2022. [cit. 2022-07-29]. Dostupné z: <https://u3v.upol.cz/o-u3v/>

Kvalifikační práce

DIVILOVÁ, Soňa. *Senioři očima žáků druhého stupně Základní školy*. Olomouc, 2022. Disertační práce. Univerzita Palackého v Olomouci. Pedagogická fakulta. Vedoucí práce prof. PhDr. Eva Šmelová, PhD.

FAKSOVÁ, Marie. *Ageismus jako sociálně patologický jev*. Zlín, 2010. Diplomová práce. Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně. Fakulta humanitních studií. Vedoucí práce doc. PhDr. Eduard Radvan, CSc.

MINKSOVÁ, Michaela. *Ageismus aneb Senioři jako „druhořadí“ občané?* Brno, 2015. Diplomová práce. Masarykova univerzita v Brně, Pedagogická fakulta. Vedoucí práce Mgr. Lenka Gulová, PhD.

MUSILOVÁ, Hana, 2005. *Postoj žáků druhého stupně základní školy k Rómům*. Brno. Bakalářská práce. Masarykova univerzita v Brně, Fakulta sociálních studií. Vedoucí práce PhDr. Michal Vašečka, PhD.

NÁLEVKA, Lukáš. *Ageismus v současné společnosti a jeho prevence*. Hradec Králové, 2017. Bakalářská práce. Univerzita Hradec Králové. Pedagogická fakulta. Vedoucí práce doc. PhDr. Iva Jedličková, CSc.

SEDLÁKOVÁ, Kateřina. *Prarodiče a jejich místo v životě vnoučat*. Plzeň, 2015. Diplomová práce. Západočeská univerzita v Plzni. Filozofická fakulta. Vedoucí práce Mgr. Alena Pařízková, PhD.

VIDOVIČOVÁ, Lucie. *Věk jako závislá proměnná. Ideologie věku, ageismu a stárnutí v české společnosti*. Brno, 2007. Disertační práce. Masarykova univerzita v Brně. Fakulta sociálních studií. Vedoucí práce prof. PhDr. Ladislav Rabušic, CSc.

Seznam obrázků a tabulek

Obrázek 1 Úvodní obrázek (Ingimage.com)

Obrázek 2 Předpokládané složení populace (ČSÚ 2018)

Obrázek 3 Předpokládaný průměrný věk osob 65+ (ČSÚ 2018)

Tabulka 1 Základní údaje o informantech (vlastní)

Seznam příloh

Příloha 1: Přepsané rozhovory s informanty 1-4

Přepis rozhovoru s informantem 1

Mohla byste mi o sobě něco povědět? Kolik je Vám let? Jaké máte vzdělání? Studujete nebo pracujete? S kým žijete?

„Je mi 25 let, mám vysokoškolské vzdělání, magistra z Veterinární hygieny a ekologie. Už přes půl roku pracuju ve firmě na výrobu potravin, ale nelíbí se mi tam, nebaví mě ta práce, chtěla bych si najít novou, někde na hygienické stanici. Ted' bydlím sama v bytě, mám ho pronajatej do konce roku a pak se odstěhuju sem na vesnici zpátky k rodičům“.

Jak často jste v kontaktu se seniory?

„Těžko říct, moc ne, já je nevyhledávám, nemám je ráda, ale jsou situace, kdy se tomu nevyhnete, třeba v obchodech a normálně na ulici. Stýkám se pouze s jednou seniorkou, mojí sousedkou, ale s ní je to úplně něco jiného, to je výjimka...má přehled, dá se s ní o čemkoliv mluvit, dokážeme se spolu hodiny bavit o zemích, které navštívila, a i když žije sama, protože děti a vnučata má v zahraničí, na nic si nestěžuje, nepoučuje mě, ani se na mě nepovyšuje...je příjemná, pořád se zajímá o dění ve světě, sleduje různé dokumenty a zajímají ji nové věci“.

Jaký k ní máte vztah?

„Řekla bych, že velmi pěkný, rozhodně jiný než k ostatním seniorům. Je mi s ní dobře, je pro mě něco jako moje druhá babička, ale jak říkám...je to výjimka, ostatní tak pozitivně nevnímám“.

Jaký je tedy Váš vztah k ostatním seniorům? Jak je vnímáte?

„Já mám s nimi špatný zkušenosti, proto je nemám ráda a nemám k nim hezkej vztah...prostě s nimi narážím na jiné vidění světa, kdy ten senior se chová sprostě, má potřebu mě pořád poučovat, všechno ví nejlíp a je arogantní“.

Mohla byste mi popsat jaké zkušenosti s nimi máte?

„Bohužel, jak už jsem říkala jsou to zkušenosti...špatné zkušenosti, kdy mě překvapí třeba vulgarita seniora, která se mi dost nelíbí a negativně ovlivňuje moje pocity k seniorům. Například jsem parkovala na náměstí, za mnou i přede mnou bylo plno místa, ale děda, co chtěl zaparkovat za mnou se tam nemohl vejít, vjel na chodník a nevěděl co dál, tak jsem za ním šla a zeptala se, jestli nepotřebuje pomoci, stáhl okénko a začal mi sprostě nadávat ať odjedu, že on se tam nevejde...tak takovou reakci jsem teda nečekala...a jen mě to utvrdilo v tom, co si o nich myslím...nebo včera, byla jsem se svou malou neteří nakupovat v obchodě a malá se

začala docela dost vztekat...no a nějací dva důchodci hned začali nahlas a dost nevybíravým způsobem komentovat a hodnotit mou výchovu...to bylo hrozné, snažila jsem se neteř uklidnit, ale všechno bylo marné, styděla jsem se a snažila se těm důchodcům vysvětlit, že malá brzo ráno vstávala, je unavená a bolí ji břicho, ale dočkala jsem se jen snůšky nevyžádaných rad, o které nikdo nestojí. Potom jsou to třeba rodinné zkušenosti, kdy ten dědeček měl svoji hlavu a dokázal udělat peklo...vyžadoval od babičky, a nejen od ní dokonalou pozornost, musela mu být pořád po ruce, pečovat o něj, on ji jen peskoval a poroučel...děda dokázal být hodně zlý. Já vím, že nejsou všichni takový, ale podle mě by se nikdo neměl takhle k někomu chovat, ani postiženéj člověk“.

Jaký vztah jste měla ke svým prarodičům?

„Měla jsem jednu babičku, kterou jsem opravdu milovala...to byla moje druhá maminka, která mě vlastně hlídala, když mamka musela do práce...to byl ten anděl na Zemi. S dědou už tak blízký vztah nebyl, protože dědeček byl velmi specifický...protože děda zažil vyhození z práce a jeho život byl celkově velmi dramatický, začal bojovat s nemocemi, přišel o nohu...takže děda byl velmi chladný a takový odměřený, že tam moc vztah nebyl“.

Co si představíte, když se řekne stáří?

„Stáří je pro mě na jedné straně spokojené stáří...moje babička kterou jsem milovala, protože byla úžasná a... optimista, prožívala stáří myslím, že dobře... byla taková aktivní, milovala túry, měla hodně přátel, chodila do divadla, na výstavy, taky ráda četla, tak pro mě představuje pozitivní stáří. Takové stáří spojené s určitou moudrostí. Na druhé straně si představuju neduhy, nemoci, rozmrzelost, samotu, málo peněz, to je potom obtížné stáří“.

Přemýšlela jste o tom, jak byste chtěla prožít své stáří?

„Jé to ještě nepřemýšlela, nestrašte, to je ještě daleko, ale doufám, že budu zdravá. Asi nejvíc se obávám...mám strach hlavně z nějakých nemocí, kterými staří lidi trpí, viděla jsem to u svého dědečka a potom taky u své babičky, byla to zdravá žena do doby...než děda začal mít zdravotní problémy a...no, začal být hrubý a pak...pak začala babička chátat, chodit po doktorech a bylo to špatný. Taky bych nechtěla zůstat sama, to by nebylo dobrý, doufám, že budu mít manžela nebo přítele. Líbí se mi, když vidím v parku procházet se starší pár, který se drží za ruce...taky bych se chtěla takhle procházet s někým koho mám ráda, nebo si s ním někam zajet, zajít na kafičko...prostě neseďet doma, užívat si...chtěla bych hodně cestovat, to je můj sen“.

Jaký vztah mají k seniorům Vaši přátelé?

„Asi...myslím, že je vnímají podobně, také k nim nemají pozitivní vztah. Říkají jim seschlý staříci a často poslouchám, jak na ně nadávají...mluví o nich...říkají třeba...jak jim strašně vadí, že jsou tak drzí, že se nestydí vyptávat se jich na osobní věci, jak sprostě s nima mluví a...že čekají, že všichni budou skákat okolo nich, protože oni jsou přece chudáci staří a nemocní. Taky jim vadí, že zabírají místa. Já nemám nic proti pracujícím důchodcům, ale taky se bojím, že dopadnu jako moje kamarádka, která už delší dobu hledá práci...a to má taky vysokou školu, lítá po různých institucích a pohovorech a vždycky přijede úplně zdrchaná a otrávená, protože vždycky vezmou radši nějakého staršího chlapa, nebo paní, která už má dospělé děti“.

Jak podle Vás vnímá seniory společnost?

„Myslím, že je vnímá negativně, jako zbytečné, neschopné se přizpůsobit a něco se naučit...prostě, jako že se uzavírají před tím novým, co přichází, že se nesnaží a říkají, že už jsou na takový věci staří a že už se nic učit nebudou, že to celej život nepotřebovali, tak proč teď na starý kolena to mají umět“.

Myslíte si, že to mají senioři v dnešní moderní době lehké?

„Asi nemají, ale...jako já chápu, že pro ně dotykové telefony a počítač jsou něco neznámého, že je to pro ně těžké se všechno naučit, ale hold pokrok nezastavíš, musí se víc snažit, a ne to hned vzdát, říct já už se nic učit nebudu. Třeba moje kamarádka...prodává v obchodě a pořád si mi stěžuje na svoji asi šedesátiletou kolegyni, že vždycky když přijde nové zboží, houkne na ni ať to naháže do počítače, protože ona to neumí a učit se to nebude. Potom je to tak, že s nima ti mladí opravdu nechtějí pracovat, nelíbí se jim, že za ně dělají práci, nevidí důvod. Berou to tak, že když chtěou pracovat tak jo, ale udělej si to, co máš a neobtěžuj tím druhý, jinak zůstaň doma a nezabírej místo“.

Jaké největší rozdíly vidíte mezi mladými lidmi a seniory?

„Tak samozřejmě jsou to rozdílné názory, hodnoty...staří lidé by chtěli, aby všechno zůstalo stejné...nechtějí změny. Říkají, že když něco fungovalo dřív, tak proč by to nemohlo fungovat dál. Nechápu třeba, že se dneska mladí nechtějí brát, mají spolu děti a jen tak spolu žijí...prostě uznávají jiný věci a trvají si na nich. Oni hlavně nechápu, že nechceme žít jako oni, že se chceme pěkně oblíkat, bavít se...i v pohledu na řešení problémů, situací, kdy mladá

generace se prostě snaží řešit problémy od stolu, rychle, moc do toho nerýpat...stará generace si nejdřív všechno promyslí, všechno jim trvá“.

Čím si myslíte, že je to způsobeno?

„Tak jako úplně jinou dobou, ve které jsme vyrostli...to jednoznačně, životním tempem, také tím, co nás obklopuje...jak navazujeme vztahy, kdy pro nás mladý je normální navazovat vztahy přes sociální sítě, osobní kontakt, pokud nejsme ve škole nebo v práci je minimální, stará generace zase vyžaduje všechno řešit tváří v tvář, osobně, o všem moc přemýšlí, všechno jim trvá. Dnes se mladí lidé málo stýkají mezi sebou, a ne tak se seniory...dřív, protože jednak byli pořád zapojováni do dění, ti senioři, ale nebyli tak negativní, senilní a nemocní tak jak jsou dnes v těch šedesáti pětadesáti letech...dřív, ale babička byla od pětapadesáti a byla plná sil, hlídala vnoučata, byla pořád zapojována do chodu té rodiny, vážili si jí... pro děti bylo přirozené se ke starým lidem chovat uctivě, taky se tak lidi nestěhovali za prací úplně jinam, úplně taky nebyl zvyk zůstat v tom městě, kde se studovalo, vracelo se domů. Dneska je bohužel běžné, že prarodičům vnoučata občas zavolají, nebo, že spolu komunikují maximálně přes sociální sítě, a to asi moc nepřispívá k nějakým dobrým vztahům, vznikají nedorozumění, senioři se cítí přehlíženi, odsunuti. Přitom by s námi mohli sdílet jejich nabyté zkušenosti, věřím, že spoustu věcí znají dokonale a můžou se o ně podělit, babičky, které jsou v domovech důchodců a nemají rodinu by mohli pomoci třeba s hlídáním dětí...jsou takové aplikace, kde si rodina objedná babičku...myslím si, že je toho dost v čem by mohli být užiteční a pomohlo je znovu vtáhnout do dění, zlepšit ty vztahy“.

Jak by se senioři měli podle Vás chovat?

„Neměli by být vulgární, měli by být vstřícnější a chovat se s pokorou“.

Přepis rozhovoru s informantem 2

Mohla byste mi o sobě něco povědět? Kolik je Vám let? Jaké máte vzdělání? Studujete nebo pracujete? S kým žijete?

„Tak mně je 20 let, chodila jsem na učňák, byla to, jmenovalo se to střední škola gastronomie a služeb. Pracuju jako kadeřnice a bydlím s rodičama a prarodičama tady v domě na vesnici, ale chtěla bych se odstěhovat, protože se s nima pořád hádám“.

Jak často jste v kontaktu se seniory?

„Já jsem s nima v kontaktu každé den, doma...a taky v práci, obchodě, autobuse“.

Jaký je Váš vztah s Vašimi prarodiči?

„Tak rodiče od mamky, ti jsou fajn. Ty mám ráda. Dá se s nima o všem mluvit, vždycky si na mě udělají čas. Bydlí sice dál, ve městě, ale vidáme se docela často. Chodíme spolu třeba do lesa na houby, jezdíme na výlety. Berou mě i na dovolenou. Nikdy se s nima nenudím. Už jako malá jsem k nim ráda jezdila na prázdniny. S dědou jsem třeba chodila na fotbal, vždycky mi koupil limču a zmrzku, děda si dal pivo a koukali jsme. A rodiče od tatky, no...ty nemám vůbec ráda. Odmala po mě jenom řvou...to dělají dodnes. Nedá se s nima mluvit...většinou se s nima moc nebavím, nevím, o čem bych si s nima měla povídat, takže s nima mám špatnej vztah. Myslím si o nich svoje a nic pěknýho to není, proto taky si chcu najít něco kam bych se mohla odstěhovat“.

Jaké vztahy mají Vaši rodiče ke svým rodičům?

„No, tak mamka má se svýma rodičama pěkněj vztah. Tam nejsou žádný problémy, nehádají se, mají se rádi...i tatka s nima dobře vychází, ani sem nikdy neslyšela, že by na ně nadávali. Zato s rodiči od táty se naši hádají pořád, kvůli všemu. Mamka je z toho úplně nešťastná“.

Jaké stáří mají podle Vás Vaši prarodiče? Jak ho prožívají?

„No...babička s dědou od mamky, tak ti si myslím, že mají pěkný stáří. Jsou takový pořád v pohodě, nerozčilují se...jsou v klidu. Babička ještě občas pracuje, dělá účetnictví pro jedno družstvo. Hodně spolu s dědou jezdí na takový ty prodloužený víkendy...na houby, taky si rádi zajdou se známýma někam na večeri. V létě jezdí na dovolený. Myslím, že si to svoje stáří zatím ještě pořád dobře užívají...taky, že je jako ještě nic moc nebolí, nejsou nějak nemocní. To rodiče od táty, ti nikam nechodí, nejezdí, jenom na všechno nadávají...nic je nezajímá, všechno pokazí. Nejsou tak pozitivní jako mamčiny rodiče...naopak, když jsme je třeba vzali na výlet, tak jsme

celou dobu poslouchali, jak je všechno drahý, proč chceme jít ještě tam a tam, co všechno je bolí a ať už jedem domů, protože v televizi už bude ten seriál. Mně hned zkritizovali oblečení, že to je hrozný, jak my mladí chodíme oblíkaní. No hrůza...akorát nám znechutili den tím svým chováním. Ti si to stáří podle mě teda neumí užít vůbec, není pro mě pozitivní“.

Jaký vztah máte k ostatním seniorům? Jak je vnímáte?

„Ostatní seniory vnímám...no to je různý, někteří jsou docela fajn, dá se s nima pokecat, ale většina je hrozná. Pořád melou o jednom jak kolovrátek, nadávají na všechno, hlavně na mladý lidi, jak jsou drzí, jak na ně kašlou, jak se k nim chovají, jak vypadají...vadí jim na nás všechno...a to mě nejvíc vadí, jak o nás mluví. Připomínají mi tátovi rodiče, a to pak mám chuť jim od plic něco říct, ale držím se a říkám si, že mi nestojí za to. Tyhle ty důchodce teda absolutně nesnáším, nevážím si jich. Jsou to pro mě sebestřední, nenávistní lidi, kterým dělá radost otravovat druhým život“.

Jaké vlastní zkušenosti máte se seniory?

„Nó, tak někdy jich mám plný zuby. Zkušenosti mám s nima děsný. To, jak se chovají...myslí si, že když jsou starý, tak si můžou všechno dovolit, vypálí na Vás cokoli, nejsou vůbec taktní a spoléhají na to, že si necháme od nich všechno líbit. Klidně mi jedna důchodkyně, když jsem ju barvila, tak se mě zeptala, co to mám na hlavě, že je to hrozný...jó přesně takhle to řekla, vůbec jí to nebylo blbý, hodně jsem se držela, abych jí něco neřekla...ale asi to je právě chyba. Nebo když jsem jedné důchodkyni vyšla vstříc a nabídla jí, protože mně jí bylo líto, že jsem ochotná přijít kvůli ní i v sobotu, tak stejně nepřišla, nezavolala ani se neomluvila, bylo jí jedno, že já jsem obětovala svůj čas a přijela...a pak se ještě strašně divila, když jsem ju už nechtěla objednat, řvala po mně, že jsem nechotná, důležitá mladá kráva...ano kráva to doslova řekla...a co jsem zažila v obchodě s důchodcama to mi taky stačilo...jak se rvali o pitomý vajčka, div nezbořili obchod, katastrofa a ty slova co padaly. Štve mě, že na nás nadávají, stěžují si, jak jsme sprostí, že se neumíme chovat, ale oni jsou daleko horší. Mně taky vadí, když jedu autobusem a důchodkyně, který sedí vedle sebe řvou na celej autobus, protože se asi neslyší, mně to taky obtěžuje je poslouchat a co mám dělat. Mám na ně začít rvát, aby byli zticha, že ty jejich řeči nikoho nezajímají a mě bolí hlava. Oni ohledy neberou, ale po nás by to chtěli...už s nima nemám soucit, nevidím důvod chovat se k nim slušně, stejně se nezmění, pořád budou takoví. My se pořád snažíme s nima po dobrým, bereme ohledy, ale oni si to vůbec neuvědomují...neváží si toho, berou to jako samozřejmost“.

Vychovávali Vás Vaši rodiče k respektu ke starým lidem?

„Nevím, jestli nějak vychovávali...tak normálně, vždycky jsme s bráchou museli všechny pozdravit. Jó a taky jsme museli jedný starý sousec pomáhat s nákupem a když jsme dělali grimasy, tak jsme dostali naflákaný“.

Jaké největší rozdíly vidíte mezi mladými lidmi a seniory?

„V jejich vystupování, v tom, jak s náma jednají ...já si nemyslím, že jim dáváme důvod k tomu, aby se k nám tak hnusně chovali, podle mě se snažíme jednat s nima slušně, pomáhat jim...prostě máme pořád nějaký ohledy, ale když vidíte, že je to k ničemu tak Vás ta chuť rychle přejde“.

Jaký vztah mají k seniorům Vaši přátelé?

„Ti je vyloženě nemusí, lezou jim na nervy stejně jako mně, protože vidí jenom sebe a ostatní je nezajímají...když na ně narazí tak se dočkají akorát nadávek...prostě je seřvou. Třeba moje kamarádky...byly spolu s dětma ve městě a sedly si na zahrádku u cukrárny, kde seděly dvě důchodkyně, děcka si tam v koutku hrály...samozřejmě jsou to děcka tak nesedí jak puťky, prostě si normálně hrajou, jak děcka a ty dvě hned spustily, že už si nemůžou jít ani v klidu nikam sednout a popovídat si, protože ty děcka řvou na celý kolo, že s nima mají jít na hřiště, když je nemají vychovaný a nelozit s nima mezi lidmi...strašný, vůbec to nechápaly, prostě žádná tolerance, ohledy...nic, jsou to sobci, není důvod se s nima vůbec bavit. Radši se jim vyhýbají“.

Jak by se senioři měli podle Vás chovat?

„Měli by se zamyslet nad tím, jak se k nám chovají, neví, co chtějí, na jednu stranu od nás vyžadují úctu a respekt, ale sami neví, co to je, nemají ani ponětí o taktnosti a toleranci, myslí si, že si to vynutí, když na nás budou sprostí, ale takhle se té úcty od nás nedočkají, musí pochopit, že zadarmo to není, my se snažíme s nima vyjít, ale musí i oni, jinak to nepůjde“.

Myslíte si, že mohou být senioři nějak užiteční?

„Myslím, že ano, asi...mohli by ještě, jak babička chodit do práce, pomáhá jim občas s účetnictvím, nebo v obchodech zas dělají důchodci tu ostrahu nebo co to je, taky hlídače na vrátnici...můžou si tak něco přivydělat, a přitom být užiteční“.

Myslíte si, že to mají senioři v dnešní době lehké?

„Jak kteří, já vím, že někteří jsou, že nemůžou, protože mají nějaký zdravotní problémy, a proto si nemůžou přivydlávat, že musí vyjít s tím, co mají, ale těch je podle mě jenom pár, naopak je plno těch, a to si myslím, že je jich určitě víc, co můžou, ale nechcou ...řeknou, jak tátovi rodiče, že oni už se za celej život nadřeli dost a teď at' na ně dělají mladí, to slyším i od zákaznic v práci. Pořád si stěžujou, jak jsou na tom špatně...ale nic pro to nechcou udělat, čekají, co jim, kdo dá“.

Jak podle Vás vnímá seniory společnost?

„Myslím, že důchodci nikoho moc nezajímají, berou je jen jako, že tu hold jsou, že pořád budou remcat a stěžovat si...já se tomu, ale nedivím, jak se chovají víme všichni...jáci dokážou být, každej jsme je někde potkali...narazili na to jejich chování...my nestojíme o ty jejich chytrý řeči a poučování. Nejde s nima vyjít, nedá se to, chovají se tak, že každýho přejde chuť se s nima vidat, furt jim něco vadí, kdyby se nás snažili aspoň trochu pochopit a dokázali respektovat to, že chceme žít jinak než voni...to by bylo fajn“.

Co si představíte, když se řekne stáří?

„Stáří, no tak to je přece doba, kdy má člověk čas na to pořád číhat co, kdo, kde a prudit ostatní, to je přece ta nejdůležitější činnost v důchodu ne, kromě čekání na smrt...No dobře, tak teda stáří...ve stáří už se nic nemusí, nemusí se chodit do prác a když mu to zdraví dovolí má plno času na to věnovat se sobě nebo věcem co ho baví a na který dřív neměl čas, taky nemá starosti s tím, kdy dostane volno, aby mohl na dovolenou, ale to je tak podle mě jediný pozitivum, jinak si myslím, že je na nic, protože už ho nic dobrýho nečeká, jen samý nemoci a bolesti“.

Od jakého věku považujete člověka za starého?

„Asi tak...od šedesáti. To si myslím, že už je člověk starej“.

Přemýšlela jste o tom, jak byste chtěla prožít své stáří?

„Ne, to ještě ne (smích)...o tom fakt nepřemýšlím. Tak...no dobrý na tom bude, že už nebudu muset chodit do práce. A jak bych ho chtěla prožít...no asi nějak, jak rodiče od mamky, to by bylo fajn, to by se mi líbilo být tak v pohodě. Určitě bych nechtěla být, jako tátovi rodiče, to bych se toho stáří nechtěla ani dožít. Doufám teda, že na tom budu zdravotně dobře, že nebudu nějaká nemocná, jak někteří důchodci, abych se mohla svým vnoučatům, na který se moc těším“.

věnovat tak, jak se babička s dědou věnují mně...chtěla bych být taková babička, kterou budou mít rády“.

Přepis rozhovoru s informantem 3

Mohl byste mi o sobě něco povědět? Kolik je Vám let? Jaké máte vzdělání? Studujete nebo pracujete? S kým žijete?

„Mám 27 let, jsem vyučený elektrikář, pracuji u jedné soukromé firmy, žijeme s přítelkyní v bytě, děti ještě nemáme...už bysme chtěli, ale máme pronajatej malej byt, zatím to nejde, snažíme se sehnat něco většího, ale je to těžký, všechno je teď hrozně drahý“.

Chtěla bych se Vás zeptat, máte ještě prarodiče?

„Mám už jenom jednu babičku a dědu, máminy rodiče“.

Mohl byste mi povědět, jaký k nim máte vztah?

„Já bych řekl, že máme celkem dobrý vztahy...i když s babičkou je to trochu komplikovaný, ale nemůžu zas říct, že bysme mezi sebou měli nějaký velký problémy, jenom by babička mohla trochu ubrat s tím svým komandováním, to mě někdy štve...byla by to docela fajn ženská, ale někdy to přehání, ne, že bych ju neměl rád, ale dědu mám radši“.

Jaké stáří mají podle Vás Vaši prarodiče? Jak ho prožívají?

„Je to divný, ale řek bych, že mají svým způsobem hezký stáří, jsou spokojení. Děda je totiž klidás, takovej pohodář. Sedí a lepí si svoje modýlky, nic ho nerozhází, babička, ta mu věčně nadává, že má ty svoje krámy po celým bytě a on nic, nechá si všechno od babičky líbit...nikdy nekřičí. Ona je jiná, to je rázná ženská. Všechno musí být po jejím, všechno musí být na svém místě, chce mít všechno uspořádaný a běda, když jí někdo něco zpřehází, je takovej dirigent víte. Někdy se divím, že to ten děda vydrží, že to vůbec tak dlouho spolu vydrželi, protože každéj je úplně jinej, asi na tom, že protiklady se přitahujou něco bude. Podle mě děda stáří bere dobře, neřeší hlouposti, věnuje se tomu, co ho baví a je spokojenej. Babička ta nemá žádný zájmy, leda tak běhat s prachovkou a pořád něco šudlit, v tom teda žádný užívání nevidím, ale působí spokojeně, asi ju to baví“.

Co si představíte, když se řekne stáří?

„Když se řekne stáří tak si představím...takovou tu nešikovnost, jako že už člověk na sobě ve stáří pozoruje, že už to není to, co dřív, že už nezvládá to, co zvládal, všechno mu dýl trvá, zapomíná, špatně vidí, chodí a...má bolesti. Blbý na tom je, že s tím asi nic moc neudělá...není na něm nic pozitivního, je to beznadějný, člověk se musí smířit s tím, že ho čeká chození pod doktorech, samý prášky a tak...takže asi hlavně ty problémy se zdravím, to je pro mě stáří“.

Jak často jste v kontaktu se seniory?

„To záleží...v práci je potkávám, když k nim jdem dělat elektriku, taky je potkávám v baráku, na úřadech...nevím asi jako každéj, tak normálně všude, minimálně třikrát tejdně“.

Jaké s nimi máte zkušenosti?

„Zkušenosti s nima nemám dobrý, já si jich teda moc nevšímám, ale někdy s něma musíte komunikovat, třeba na těch úřadech...já mám asi nějakou smůlu, že když náhodou tam musím, tak tam natrefím na jednu z těch starých nepřijemných, arogantních bab, co se tváří strašně důležitě a jenom štekne, co chcete...strávíte tam půl dne a stejně Vám nic neporadí, protože to evidentně vůbec nechápe, brejlí do toho počítače, neví co udělat, čtyřikrát se zeptá kolegyně, jak se dostane do té složky, že jí to nejde, ale bude se tam držet zuby nehty. Kolikrát si říkám, co by za to mladí dali, mít takovej flek“.

Jaký k nim máte vztah? Jak je vnímáte?

„Špatně je vnímám, jak bych je mohl jinak vnímat, když kvůli jejich neschopnosti lítáte od čerta k ďáblu a nakonec zjistíte, že zbytečně, že stačilo poslat jeden blbej papír a bylo by po problémech. Vadí mi, že jsou tak...ted' mě nenapadá to správný slovo, no prostě, že nemají žádnou soudnost, že si nechcou připustit, že už na to nemají, hlavně si držet teplej flek, dokud to jde, to je jejich jediná starost“.

Myslíte si, že to mají senioři v dnešní moderní době lehké?

„Já vím, že to pro ně není lehký, taky nejsem žádněj génius a neovládám, neumím nějak dobře s počítačem, ale já se taky na rozdíl od nich necpu někam...nedělám něco čemu nerozumím, to je ten rozdíl, já mám soudnost vím na co mám a na co ne, taky proto dělám elektrikáře, tomu rozumím a ne úředníka. Jim by se taky nelíbilo, kdyby zaplatili plno peněz za elektriku v baráku a zjistili, že jim nejdu zásuvky nebo světla, to by řvali...proč si je tam teda drží, já už bych byl bez práce, kdybych ji dělal takhle, tak jim mají poručit, že jestli chcou dál sedět na tý svý židli,

tak budou muset se sebou něco dělat...ať jim zaplatí nějaký kurzy, jestli se jim to vyplatí víc než vzít někoho mladýho a schopnýho...ne já bych jim to nechal ať si to zaplatí sami, prostě jednoduše...chceš dělat, nauč se to, nechceš tak běž, stejně tak s tím chováním, buď si uvědomí, že jsou tam pro nás a budou se podle toho chovat nebo ať jdou“.

Jaké největší rozdíly vidíte mezi mladými lidmi a seniory?

„Tak určitě v té neschopnosti to je příšerný, komunikaci s nima a taky v tom, jak řídí...to je katastrofa, to je další věc, co nechápu. Prostě by už konečně měli pochopit, že na některý věci už jsou staří...plouží se padesátkou z vesnice až do města, brzdí dopravu, kruháče nechápu vůbec, přechod proletí ani nepřibrzdí, na dálnici si to šinou v protisměru jako by nic, to se člověk potom ani nediví, když čte, že důchodci způsobují hodně dopravních nehod, nevím proč ti doktoři jim to pořád povolujou, podle mě by už neměli řídit, mají už pomalejší reakce, špatně vidí...ohrožujou všechny...a to parkování...to je něco, to mám taky úžasnou zkušenost, zaparkoval jsem před nákupákem skoro celý parkoviště prázdný, přijdu k autu a stará Dacia nalepená na mým autě, ani dveře nešli otevřít, to prostě nejde pochopit“.

Jaký vztah mají k seniorům Vaši přátelé?

„Stejný, to vím určitě, protože si o nich při práci dost vykládáme...ty naše zážitky by už vydali na knížku, je to takový vděčný téma a vím, že mají stejný pocity z nich, jako já. Dělalí si z nich srandu, protože nechápu to jejich chování...stačí, když si jdou ráno koupit snídani, to pak mají zážitek na tejdén. Už z dálky vidí tu frontu důchodců nastartovanejch s vozejkama u vchodu a ví, že to zas bude prdel. Vykládali, jak babka volala na celej obchod na dědka, ať nabere pět kilo jablek, že vona jde pro to Granko ve slevě a dědek jí říká na co jabka, máme plnej sklep svých a babka mu říká, ale jsou ve slevě tak nemel, a ber. Pak viděli, jak cpe do košíku čtyři krabice toho Granka...proboha na co čtyři. Ta jejich chamtivost nezná mezí, k ničemu jim to není, ale musí to mít, za ty prachy to tam přece nenechají, berou vše, jak kdyby měl zítra přijít konec světa. Hlavně být všude první, to je důležitý, jejich jediná činnost je brzo ráno už stát před obchodem a všechno ve slevě vykoupit, aby náhodou na někoho druhýho něco nezbylo“.

Jak by se podle Vás měli senioři chovat?

„Ideální by bylo, kdyby k sobě byli víc sebekritičtější, přiznali...kdyby uznali, že už opravdu něco nezvládají, to by stačilo...teda ještě kdyby k tomu přidali slušný jednání tak to by bylo fakt super, to by myslím všichni ocenili“.

Vychovávali Vás Vaši rodiče k respektu ke starým lidem?

„Myslím, že nijak zvlášť ne, prostě jsem je musel zdravit a když jsem něco od někoho dostal, tak poděkovat nebo, když jsem něco chtěl, tak poprosit...tak normálně, jako asi všichni“.

Jaký vztah mají Vaši rodiče ke svým rodičům?

„Řekl bych, že jsou celkem v pohodě. Děda s babičkou zas nepatří k těm, co by někoho nějak otravovali nebo byli nějakí vlezlí, zatím se o sebe dokážou postarat docela dobře sami...jo občas něco potřebujou, ale tak asi jako každé staré člověk. Jde spíš o nějaký to vyřizování na úřadech...s papírama, když se to dělá teď všechno elektronicky přes počítač, tomu oni nerozumí, tak s tím...ale, jako vztahy si myslím, že maj dobrý“.

Přemýšlel jste o tom, jak byste chtěl prožít své stáří?

„To nepřemýšlel, to mě teď vůbec nezajímá, já teď mám jiný starosti, chceme mimčo, tak musím sehnat větší byt, nějaký stáří to mě fakt teď nebere, naštěstí je to ještě daleko“.

Nemáte aspoň trochu nějakou představu, jak byste ho chtěl prožít? Jak byste si ho představoval?

„Podle mě nemá cenu si něco představovat, něco si plánovat nemá smysl...já si myslím, že v tom stáří asi všechno záleží hlavně, jak jste na tom s tím zdravím, když jste celkem dobrej, tak si ho můžete užívat naplno, čas na to máte, povinnosti žádný, kde bydlet už taky máte, děcka dospělý, takže tyhle starosti odpadají a nic Vám nebrání v tom užívání, ale když přijdou nějaký bolesti, nemoci, jste samej doktor, tak ho asi dobře neprožíváte, asi nemáte náladu na nic, nic Vás nebaví, všechno se točí okolo toho a na nic jinýho nemyslíte, že jo...asi nepojedu na dovolenou, když nemůžu třeba na nohy...tak asi tak to vidím já“.

Jak podle Vás vnímá seniory společnost?

„Podle mě je mladí nevnímají dobře, ty názory na ně nejsou dobrý, pořád o nich mluví špatně, nadávají na ně, na to jejich stěžování, kritizování všech...mě se taky zdá, že to s tou kritikou přehánějí, podle mě jsou sebestřední a po mladých vyžadují příliš, kdyby radši...kdyby aspoň se snažili pochopit, že my jim nechceme dělat zle, ale chceme si prostě žít po svém, mít své názory, svůj styl života. Stěžujou si, že je všechny považujem za starý, neschopný a nemocný...a to mě šokuje, že oni se pořád cítí ukřivdění, přitom to jsou oni, co hází nás mladý do jednoho pytle...nedělají rozdíly, v televizi uslyší, že mladej ožralej nebo zfetovanej kluk

přejele důchodkyni a hned jsou všichni mladí podle nich stejní, začnou hromadně nadávat, že dneska všichni mladí jenom berou drogy a chlastají. Podle mě ze sebe taky pořád dělají chudáky, staví se do pozice těch slabých, kterým všichni ubližujou, rodiny na ně kašlou, nechcou se o ně starat, stěžujou si, že by je nejradši mladí strčili do domova, aby měli pokoj, domáhají se slušného zacházení, chtěli by větší uznání, víc peněz...prostě pořád něco vyžadují, myslí si, že jsou jediní na světě a všechno se musí točit okolo nich. Já chápu, že by chtěli dožít doma mezi svýma, to by asi chtěl každej, ale musí chápat...je vůbec je nenapadne...kdo si může dovolit odejít z práce, zůstat doma a starat se o ně, finančně je to naprosto nereálný, spousta lidí má hypotéky a nezvládli by to...představujou si to strašně jednoduše, přemýšlí hrozně sobecky“.

Přepis rozhovoru s informantem 4

Mohl byste mi o sobě něco povědět? Kolik je Vám let? Jaké máte vzdělání? Studujete nebo pracujete? S kým žijete?

„Je mi 30, studoval sem polytechnickou školu obor Mechanik opravář motorových vozidel. Už dlouho dělám automechanika v jednom servisu. Dělám to rád, vždycky mě zajímala auta a chtěl jsem je umět opravovat. Su ženatej a pět let už bydlím tady na dědině v domě s manželkou a synem“.

Co si představíte, když se řekne stáří?

„Tak to si představím dědka asi kolem šedesáti s bačkory, hůlkou, kloboukem...prostě si nic pozitivního nepředstavuju. Vidím to u svýho dědy...je ležák, má plíny a jí plno prášků...proto si to stáří představuju jako peklo, protože vidím, co dokáže s člověkem udělat. Děda ...dřív to byl akční člověk, sportovec a teď...teď je rád, když se o něho někdo postará“.

Jaký vztah máte s Vašimi prarodiči?

„Babičku s dědou mám hodně rád, babička je úžasná, to...jak všechno s dědou zvládá...je to takový dobračisko, kdybych nemusel být tolik v práci a do toho všeho nemusel opravovat barák tak bych ji určitě víc pomáhal. Myslím si, že máme hezkej vztah. Jezdím za nima, když to de“.

Jaký vztah mají Vaši rodiče ke svým rodičům?

„Jejich vztah je...řekl bych, moc hezkej, nikdy se nehádají, nemají nějaký rozbroje nebo tak, jsou si dost blízcí...ještěže bydlí kousek, chodí za nima denně, pomáhají babičce s dědou,

nakupují jim a...prostě zařizují co je potřeba, nikdy to nebrali jako problém. Jsem za to hodně rád.“.

Jaké stáří mají podle Vás Vaši prarodiče? Jak ho prožívají?

„Myslím, že i přes ty problémy, že ho mají...že jsou v pohodě, spokojení, prožívají ho dobře, sice už ne tak akčně, jako když děda byl zdravější, ale humor mu zůstal, není to žádná zapšklej dědek, co by se litoval a jenom fňukal...myslím, že babička má doma s ním pořád veselo, nenudí se, ale v té době, co se stará o dědu...tak si všímám, že nemá na nic jinýho čas, třeba jak dřív zajít si do divadla, kina nebo taky na plesy, výšlapy po horách“.

Přemýšlel jste o tom, jak byste chtěl prožít své stáří?

„,,Radši nepřemýšlel, je to asi divný, ale...to kvůli dědovi, nechtěl bych dopadnout jako von...z toho mám teda fakt strach...jako abych někde jenom neležel po nemocnicích nebo zavřený doma a čučel z okna. Určitě bych se chtěl vrátit k cestování, dřív, když to ještě šlo a prarodiče byli zdraví, tak sem s nima byl pořád na cestách...doufám, že to vyjde, já cestování k životu prostě potřebuju, teď to sice nejde, necestuju, ale vidím se...že se zpátky vrátím k tomu, že vezmu krosnu a budu se toulat po horách. Chtěl bych se podívat i do ciziny, tam jsem s prarodičama nejezdil, ale tady u nás jsme prošli docela dost. Krkonoše, Beskydy taky Jizerky, no bylo toho dost. Byl jsem s nima třeba taky na Slovensku...v Tatrách...tam se mi dost líbilo. Doufám taky, že třeba můj syn bude taky takovej, že ho to chytne jak mě...už jsme spolu na horách byli, ale to byl menší, takže se teprve uvidí, jak na tom bude a jestli bude chodit se mnou...ale byl bych moc rád“.

Jak často jste v kontaktu se seniory?

„Tady na dědině je potkávám skoro každé den, taky vobčas v práci, když přijedou s autem“.

Jaký máte k seniorům vztah? Jak je vnímáte?

„Já sem byl vychovávaný k úctě ke starým lidem od svých rodičů a řekl bych...nevyhledávám nějaký problémy, ale prostě...oni se nezmění, pořád se budou chovat...hrozně, někdy mě tak rozčílí to, jak se chovají, a to pak radši odejdu, protože by to nedopadlo dobře. Můj vztah k nim bych teda řekl, že je... není určitě dobřej, naopak je dost špatnej“.

Jaké vlastní zkušenosti máte se seniory?

„Mám jenom špatný zkušenosti. Nejvíce mi vadí, že čmouchají, kde by co na koho vyšťárali, jsou strašně zvědaví, do všeho strkají nos, všechno ví nejlíp, všechno umí, to by udělali jinak, líp,

ale umí o práci jenom kecat a kritizovat...a když přijde na věc tak jich najednou není, kdyby radši místo toho byli rádi, že jsou ještě jakžtak zdraví, že můžou dělat co je baví...to mě fakt hrozně vadí, kvůli tomu je nemám rád...třeba ty babky tady na dědině, nemají, co na práci, tak jenom pomlouvají, jak ta chodí oblíkaná, že už je na minisukně dost stará, ten zas, že bude přistavovat, kde na to bere, ti si koupili nový auto...dědkům zas vadí ti noví co se sem přistěhovali, stěžují si...lezou jim na nervy ty jejich uřvaný děcka, že nemají kvůli nim klid, taky nemůžou přenýst přes srdce, že starosta jim chce dokonce nechat zrekonstruovat to starý hřiště, takže zas nezbude na ty chodníky, co o ně furt žadoní. Je to pořád něco, pořád hledají nějaký hádky a rozbroje. To se potom nedivte, že si o nich myslím jenom to špatný...já je...na tom jejich jednání nevidím nic kvůli čemu bych je měl mít rád“.

Jak by se podle Vás měli senioři chovat?

„Měli by se nad sebou zamyslet, změnit se a začat se chovat trochu ohleduplněji...no, aby nebyli prostě tak pomlouvační, furt nezáviděli a nedělali ze sebe kdoví co nejsou“.

Jaké největší rozdíly vidíte mezi mladými lidmi a seniory?

„No tak hlavně v tom, jak vypadají. Nejhorší na tom je, že je jim to jedno...to je strašný. Mně nevadí, co mají na sobě, já si taky nepotrpím na nějaký značkový hadry, ale copak voni nevidí, že to oblečení mají celý flekatý...možná to asi už fakt nevidí... a to nechcu ani rozebírat, jak smrdí...jednou sem stál za jedním dědkem na poště a myslel sem, že to nevydržím a odejdu. Dyť dneska přece existujou různý věci pro ty starý lidi, jsou možnosti, jak to řešit...můžou jít na operaci, když mají takový problémy...já nechcu být nějaký hrubej, chápu, že za to asi nemůžou, ale možná by taky stačilo, kdyby se častěji okoupali“.

Jaký vztah mají k seniorům Vaši přátelé?

„Co vím, tak jim lezou krkem, mají jich plný zuby...kamarád říká, že jsou jak sarančata, hotová invaze důchodců, protože jsou všude, ať už vlezesh do krámu, na poštu, autobusu, vlaku...jsou všude a všude se chovají, jako by jim všechno patřilo...a podle mě má pravdu. Když poslouchám ty jejich historky...ty zkušenosti. Taky je nebaví poslouchat to jejich rozumování, vždycky když můžou tak se nad ně povyšují, myslí si, že, když je někdo mladej tak je podle nich asi úplně blbej a mají potřebu ho urážet. Kamarád má jednoho takovýho důchodce v práci, pořád se po něm vozí...rýpe do něho celej den, nadává mu a kritizuje všechno co udělá a pak chudák přijede dom a tam...tchán, a začne to znova, poslouchá, co všechno neudělal nebo udělal, ale špatně nebo pozdě, tak se sebere a jede radši nakoupit, ale tam...zase důchodci (smích) a jede to znova.“

Pak se nedivím, že je nemůžou ani cítit, chápu je, mě taky vadí...jenom potvrzují co si o nich všichni myslí, nezmění se...dělají si to sami, kdyby nás jenom trochu respektovali a chápali“.

Jak podle Vás vnímá seniory společnost?

„Myslím si, že společnost je vnímá...blbě, berou je jako senilní, zmanipulovatelný, nemyslíci tvory...zdá se mi, že vo nich slyším pokaždý co zapnu televizi a vždycky je to něco negativního...můžou si za to sami, chovají se tak. Každýho poučujou, dělají ze sebe chytráky, všechno ví, všude byli a pak každému naletí...třeba tady jeden z dědiny, jezdil z nudy na ty předváděčky, nakoupil tam spoustu nepotřebnejch, předraženejch krámů a neměl na splácení a pak se divil, když přišel o barák, protože si na to napůjčoval, kde se dalo. Všude se píše, že důchodci dostanou zase přidáno... všichni víme, že prostě si to vyřvali a mladým ...nám nedá nikdo nic, přitom voni už mají kde bydlet, nemají hypotéky, jak my mladí. Já si teda myslím, že si nemajou na co stěžovat...tolik peněz co majou teď neměli ani když chodili do práce, tak nevím, co by ještě chtěli, to my, jak to tak vypadá žádnéj důchod mít ani nebudem“.

Myslíte si, že to mají senioři v dnešní moderní době lehké?

„Lehký to asi dneska nemaj...sou všude počítače, 3D tiskárny a tak...ale je to jejich chyba, kdyby se víc zapojovali, měli snahu se něco naučit a pořád jenom nemoralizovali a nepoučovali, tak by se na ně lidi dívali jinak, brali by je...ale nechce se jim, sedí doma na zadku, ukřivdění a myslí jenom na to koho by našťvali. Místo toho by mohli třeba chodit do nějakých počítačovejch kurzů nebo se učit anglicky...aspoň ty základy, dneska je dost možností, ale to by museli chtít a hned by je lidi vnímali jinak“.